ئیسلام وەکی مە باوەری پێ هەی

پێگرک و سەر و سیما

نڤیسین

د.یوسف القرضاوي

وەرگێران

خەدیجا عەبدلخالق عەلی

- پــــەرتــــــۆك: ئیسلام وەکی مە باوەری
پیَ هەی...پێگرك و سەر و سیما
- نـڤـیـســیـــــن: د.یوسف القرضاوي
- وەرگـێـــــــران: خەدیجا عەبدلخالق عەلی
- راستڤەکرن: محەمەد عیسا هروری
- بەرگ: ئەمیر محەمەد
- ژمارا سپاردنێ: ل ریڤەبەریا گشتی یا پەرتوکخانەیان
ژمارە (626) یا سالا (2007)یَ یا وەرگرتی.
- چاپخانە: ئازادی - دهۆك
- تیراژ: (1000) دانە
- چاپا ئێکێ: 2009

پێشەکی

حەمـدا خـودێ دکـەین و سـلاڤ ل سـەر پێغەمبـەری بـن ئـەڤێ وی هەلبژارتی، و هەر کەسێ ل دویف رێکا وی چۆی:

موسـلمان ئـەڤرۆ یـێ ژ کۆمـەکا قـەیرانێن ب تـرس دنـالن، ئەگـەر چارەسەر نەکەن دێ گەفێ ل هەبوونا وان کـەن وەك ملەتـەکێ بـژارە و خـودان پەیامـەکا شارسـتانی بـۆ جیهـانێ, خـودایێ مـەزن کـرە جهـێ مامۆسـتایی و شـادەدانا سـەر خـەلکی: ﴿وکـذلك جعلنـاکم امـة وسـطاً لتکونوا شهداء علی النـاس ویکـون الرسـول علـیکم شـهیداً﴾ {البقـرة: 143}، ئانکو: (و هەروەسا مە هوین کرنـە کۆمـەکا نـاڤنجی، دا هـوین ببنـە شـاهد ل سـەر خـەلکی، و دا پێغەمبـەر ژی ل سـەر هـەوە ببیتـە شاهد).

و دژوارترین قـەیرانێن ب تـرس دوو قـەیرانان: (قـەیرانا هزرکـی و قەیرانا رەوشتی)، یا ئێکـێ گرێداییـە ب ژیـرێن ئوممەتێڤـە و یـا دووێ گرێداییە ب وژدانێن وێڤە، و هەر ملەتەکی ژیـان نابیـت هنـدی ژیـرێن وێ راست و دورست نەبن و وژدانێن وان د ساخ نەبن.

و دیـارترین دیـاردێن قـەیرانا هزرکـی: تێگەهـشتنا خەلەتـە بـۆ ئیـسلامێ، ئـەڤا گەلـەك ژ ڤـێ ئوممـەتێ تووشـبووینێ، و هنـدەك ژ ڤـێ خەلەتییێ ژ میراتێ سەردەمێن ڤەمان و پاشکەفتنێنە ئەڤا موسلمان پێ موبتـەلا بـووین، ژ ئـەنجامێ بـەلاڤبوونا هـشکباوەرییێ، و چـاڤلێکرنێ د فقهیدا، و شەکلیەت د عەقیدەییێدا، و وێنەییێ د پەرستنێدا، و نـەرێنی (سلبیەت) د تەسەووفێدا.

پیچەك ژ تێگەهشتنا خەلەت ئەڤا ئەم ژێ دنالین یا ب سەر مەدا گرتی، ژ شوینوارێن داگیرکرنا هزرکی یا نەخشەکری و رێکخستی ژبۆ داگیرکرنا ملەتی و شکاندنا وی ژ ناڤدا و ژەهرکرنا هزر و بیرێن وی ب پێگەهێن بیانی ل سەر وی و هزرێن داگیرکەر ئەڤێن ل سەر مێشکێن کورێن ملەتی کار دکەن ب رێکا فێرکرنێ ژ داینگەهان بگرە هەتا زانکۆیان و ب رێکا دەزگەهێن رەوشەنبیرکرن و راگەهاندنێ ب هەرسێ رێکێن راگەهاندن و مژویلکرنێ: (رادیۆ و رۆژنامە و تەلەفزیۆن و شانۆ و سینەما و سەنتەرێن رەوشەنبیری و کارتێکەر) هەمی ژی - ئەڤێن دگەل شەنگستێن ئیسلامێ و هیدایەتا قورئانێ رێك نەکەڤن - سپێدە و ئێڤاران دادرژنە د ناڤ مێشکێ موسلمانی و وژدانا ویدا.

و ئەنجام ژی ئەڤە بوو یا ئەم ل دەف گەلەك موسلمانان هەست پێ دکەین ژ تێکشێلانا د تێگەهشتنا ئایین و پەیاما واندا، لەوا مە هندەك دیتن تشتێ دویری ئیسلامێ ب سەرڤە زێدە دکەن، و هندەکان دڤێت تشتێ ژ نیڤشکێ ئیسلامێ ژێڤەکەن.. هندەك خەلەت د بنەمایێن ئیسلامێ گەهشتن.. و هندەکان هەڤسەنگی و رێژە تێکدا ئەڤێن بۆ کار و ئەرکان هاتینە دانان، ڤێجا فقهێ پلەیێن کاری (**فقە مراتب الأعمال**) ئان فقهێ کارێن فەرتر (**فقە الأولویات**) بەرزەکر.. و هندەکان ژی هندەك ئەحکام و رێنمان وەرگرتن و پشتا خۆ دا هندەکێن دی، ڤێجا ترازی - چ ب زێدەیی چ ژی ب کێمی - تێکدا.

ڤێجا ئەگەر گەلەك ژ موسلمانان خەلەت د ئیسلامێ گەهشتن - و ئەو ئایین و ژێدەرێ سەرفەرازیێ و چێکەرێ شارستانیەتا وانە، نەسەیرە ببینین غەیری موسلمانان پتر خەلەت د ئیسلامێ بگەهن و

هـــزرا خەلـــەت ژێ بکـــەن، گەلـــەکان ژ وان ئیـــسلام و ژێـــدەرێن وێ خواندییـە، بـەلێ پـا ژبـەر گەلـەك ئەگـەران دورسـت تـێ نەگەهشتینە، دبیـــت هنـــدەکان بـــاش زمـــانێ عـــەرەبی نەزانییـــە، و هنـــدەکان ژێ پاشمایـەکێ عەقیـدی و هـزری هەبوویـە، هەلویـستەکی دژمنکـاری ژ ئیسلامێ و پێغەمبەر و پەرتۆك و کەلتۆرێ وێ ب کار بینیت، هـەر ژ دەسپێکێ ئەو وەك مرۆڤەکی بێ لایەن ناخوینیت، و دبیت پالدەرەکی ئەو هاندابیت بخوینیت؟

یـاگرنگ ل دەف مـە ئـەوە موسـلمانان تـێ بگـەهینین و هـزرا وان د راسـتا ئیـسلامێدا دورسـت بکـەین، دا کـار و رەفتـارێن وان بـاش بـبن، چـونکی هـزر یـا ل بـەری بزاڤـێ، و زانـست پێـشەوایێ کارییـە، لـەوا ئێکەمین تشت ژ وەحیێ هاتی خوارێ ئەڤەبوو: ﴿اقرأُ باسم ربك الـذي خلـق﴾ {العلـق:1}، ئـانکو: (بخوینـە ب نـاڤێ خـودایێ خـۆ، یـێ هـەر تشتەك چێکری) و خواندنە دەرگەهێ زانینێ.

و ئەڤ نامەیا کورتکری پێکۆلێ دکەت رێکێ بـۆ موسـلمانێ هەڤچەرخ رۆن بکەت، و هزرا وی د راستا ئیسلامێدا راست دکەت، و پەردەیا شێلی ژ بەر چاڤێن وی رادکەت، پێگرکێن پێدڤی ددانیت دا بـاش تێبگـەهیت، هەروەسا شەنگستەیان ئان ژی سـەر و سـیماییێن بنـەرەتی بـۆ بنـەماییێن وی ددادنیت، ئەڤێن بزاڤێ دکـەن تاکـە کەسـێن قـەنج دورسـت بکـەن و دلێ خێزانێ خۆش بکەن، و جڤاکی پێش بێخن، و دەولەتێ بلند راگـرن و بەرێ وی بدەنە جیهانەکا هەڤنیاس.

یا باشتر ئەوە، مرۆڤێ موسلمان ل ڤێرێ بزانیـت: کـو دشـێت ئـایینێ خۆ راگریت، و د چەرخێ خۆدا بژیت، و خۆشیێ ب ژیانا خـۆ ببـەت، و

بزاڤا خۆ بكەت، و چو دژاتى د ناڤبەرا ديندارى و مەدەنيەتێدا نينە وەكى هندەك هزر دكەن، هندى ديندارى رۆناهى بيت و مەدەنيەت راستى بيت، بەلكى هەردوو د راستييا خۆدا جۆتكەكى تامكەرن بۆ ئێكدوو، ڤێجا ئەركێ ئايينييە بەرەف مەدەنيەتێڤە بچيت، هەروەسا مەدەنيەت ژى ديندار ببيت، بەلكى ئايينێ حەق ئەوە بنياتێ مەدەنيەتا راست، و هزرا ((مەدەنيەتا بێ ئايين)) يا رەتكريە وەكى هزرا ((ئايينێ بێ مەدەنيەت)).

ڤێجا راستكرنا تێگەهـ و هزركرنێ ئەوە دەسپێكا رێكا راست بۆ پێشخستنا ئوممەتێ، دا كاروان ل سەر راستيێ بيت و بانگهلدێرى ل سەر رۆناهيێ بيت، و ئەو پێنگاڤەكا پێدڤيە د چارەسەركرنا قەيرانا هزريدا، و ژ وێ دێ بەرەف چارەسەريا قەيرانا رەوشتى چيت.

ئاڤاهيێ چو ملەتان ئاڤا نابيت ئەگەر سنج و رەوشتێ وانا كاڤل بيت

دوعا ژ خودايێ مەزن دكەين تێگەهشتنا ساخلەم، و پەيڤا دورست، و ئنيەتا راست، و كارێ چاك ب رزقێ مە بكەت، هەر ئەوە گوهـ ل مە هەى و دوعايا مە قەبويل بكەت.

يووسف قەرزاوى

قاهيرە: ربيع الأول 1420 مش

ئاب: 1999 ز

پێگرک و سەر و سیما

بۆ تێگەهشتنا ئیسلامێ وەکی مە باوەری پێ هەی

راستییێن رێککەفتن ل سەر هەی:

بەری بچینە د ناڤەرۆکا بابەتیدا، من دڤێت هندەك راستییێن ل سەر رێککەفتی بێژم، ئان یا باشتر ئەوە هندی ئێك خۆ ب ئیسلامێ بینیت دەر ل سەر رێك بکەڤن.

ئێك: مەزنترین نیعمەت خودێ دگەل مە کری نیعمەتا هیدایەتێیە بۆ ئیسلامێ، ئەوە بەرێ مە ژ تاریێ وەرگێرای، و پشتی نەزانیێ ئەم فێربووین، و ژ تاریێ هاتینە بەر رۆناهیێ، و پێ بووینە گازیکەرێن خێرێ، و بووینە مامۆستایێن ئێکەتی و دادپەروەری و قەنجیێ: ﴿اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ورضيت لكم الاسلام ديناً﴾ {المائدة:3}، ئانکو: (ئەڤرۆ من دینێ هەوە تەمام کر [کێماسی تێدا نەمایە ژ بەر هندێ نابیت چو ژێ بێتە کێمکرن و چو لێ زێدە ببیت] و من خنێك و کەرەمێت خۆ بۆ هەوە تەکووزکرن).

دوو: ئەگەر مە ـ ب عەقلێن هشیار و دلێن ب باوەر و ئنیەتێن راست و دەستێن پاقژ ـ هەست ب پەیوەندیا ئایینی کر، سنج و رەوشتێن مە دێ بەرهەمەکێ پاقژ، و زانستێن ب مفا و کارێن قەنج و جڤاکێن باش و شارستانیەکا هەڤسەنگ پێڤە ئێن، دژمن بەری هەڤالان شادەیێ بۆ بدەن، و خودێ بەری نوکە ملکێ ئوممەتێن شارستانییێن بەرێ کرنە د بن دەستیڤە، دەمێ سەرداچۆین و ستەم و خرابی کری، و وێ نوینەراتیا هیدایەت و راستەرێیی و دادپەروەری و چاکسازیێ دکر: ﴿ولقد كتبنا في الزبور من بعد الذكر أن الارض يرثها عبادي الصالحون﴾ {الأنبياء:105}، ئانکو: (و ب

سویند مە د زەبووریدا [کتێبا داوود پێغەمبەری] نڤیسی بوو پشتی تەوراتێ، کو ب راستی بەندەیێت من یێت قەنجیکار دێ بنە وێرسێت عەردی).

سێ: ژ راستییێن مێژوویی یێن نەلڤ: پێشکەتن و پاشکەتن، و هێز و لاوازی، و سەرکەتن و شکەستن، و بەرفرەهبوون و تێکچوون، و چرمسین و گەشبین، و هەڤگرتن و ژێکڤەبوون هەمی ب ئاستێ نزێکبوون و دویرکەتنا ڤی ملەتی ژ ئیسلامێڤە د گرێداینە، و کا هەتا چ رادە ب رێنماییێن وێڤە د گرێداینە، هەروەکی باش د قۆناغێن پڕ گەشێن کار تێدا هاتی کرن و پێگری ب ڤی ئایینی هاتی کرن، و جیهاد بۆ هاتییە کرن، وەکی سەردەمێ هەرچار خەلیفەیێن راشدین، و (عومەرێ کورێ عەبدلعەزیزی) و دەسپێکا عەباسیان و سەردەمێ نورەدین مەحموود و سەلاحەددینێ ئەیووبی و نموونەیێن وەکی وان.

چار: چو هێز نەشێن ڤێ ئوممەتێ بلڤینن، ئان هێزێن وێ وەکی ئیسلامێ بدەنە کاری، ئەوە روحێ پشتی مرنێ ددەتێڤە، و هۆیێن ئێکگرتنێ بۆ دهنێریت و جارەکا دی پشتی ژێکڤەبوونێ خۆ لێک ددەت و دبیتەڤە ئێک، و ئەگەرێن جیهادێ دناڤدا سەرهلددەن، ڤێجا پشتی لاوازیێ دێ ب هێز کەڤیت، و پشتی راوستیانێ دێ لڤین کەڤیتێ، و پشتی نڤستنێ دێ ئاگەه بیت، و چو هیڤی نینن ئەڤ ئوممەتە ساخ ببیتەڤە و خۆ لێك بدەتەڤە و ب هێز بکەڤیت دا رۆلێ خۆ ب جە بینیت ئەگەر ژ ئیسلامێ هاتە لادان ئان بەرێ وێ دا رێکەکا دی ژبلی ئیسلامێ.

ل بەر رۆناهیا ڤان راستیان پێدڤیە ڤەکۆلینا مە ل سەر ئیسلامێ بیت، ژێدەرێ هێز و سەرفەرازیا ئوممەتێ، ڤێجا دا بۆ خۆ بکەینە ئارمانج و پرۆگرام، و بکەینە ستوینا پێشکەفتن و ئێکگرتن و ڤەژاندانا خۆ.

و د ڤی بابەتیدا نابیت ئەم پشتا خۆ بدەینە ئێك، ئەگەر مە باشی بۆ خۆ و بۆ هەمی بابکێن ل دوی مە دئێن بڤێت، هەروەسا بۆ ئوممەتێن دی ئەڤێن خودێ بارێ گازییا وان دانایە سەر ملێن مە و ئەم ب کەرەما هیدایەتێ و ئایینێ راست خەلات کرین.

بەلێ پا هینگێ دێ ڤی بەرهەمی بینین ئەگەر ئەم دورست د ئیسلامێ گەهشتین و تێدا شارەزا بووین، هەروەکی چێترین بابکێن ڤێ ئوممەتێ هەڤالێن پێغەمبەری و تابعینان تێگەهشتین، و تێگەهشتنا دورست مەرجێ ئێکێیە بۆ سەرکەفتنا هەر کارەکی، ئان بانگهلدێریەکێ بۆ ئیسلامێ، و تێگەهشتنا ساخلەم بنیاتێ هەر کارەکێ دورستە.

ئەم بۆ کیژ ئیسلامێ گازی دکەین؟

د ناڤبەرا بانگهلدێرێن ئیسلامێ و یێن بۆ علمانیەت و بێ دینییێدا گازی دکەن شەڕەکێ گەرم و گوڕە ل هەمی وەلاتێن عەرەبی و ئیسلامی، و مخابن ئەڤە ژ ئەنجامێ وێ هێرشا داگیرکرنێیە ئەوا ب سەر وەلاتێن موسلماناندا ل دەمەکی رویدایی، و پێکۆل کری ژ رە و رویشالان هەلکێشیت، ڤێجا هندەك سیستەم و یاسا و هزرێن بیانی ئینانە د ناڤ ڤێ ئوممەتێدا، ڤێجا دەمێ داگیرکەری بارکری و ئەڤ وەلاتە ب جه هێلایی، هندەك د دویف خۆرا هێلان کو ل سەر رێبازا

وی بچن و پێنگاڤێن خۆ ل دویف دەوسا باڤێن, هندەك قوتابی و تێژك ژ کورێن موسلمانان ل شوینا خۆ هێلان، ب ناڤ موسلمانن و ل سەر ئەردێ موسلمانان دژین. ئەم دبێژینێ (موسلمانێن جوگرافی) ئانکو ئەوێن ل سەر ئەردێ موسلمانان بووین و ژیاین خۆ ئەگەر مێشکێن وان نەموسلمان بن, و هیڤیا هندەك مەزنێن (مبشر) و (منصر)ـان ب جھ ئینا دەمێ گۆتین: کەس نەشێت دارا ئیسلامێ ببریت ئێك ژ وێ ب خۆ نەبیت!

ڤان دڤێت موسلمان بێی ئیسلام بژین، و ئەگەر تشتەك ژ ئیسلامێ بۆ وان ما، بلا د ناڤ وژدانا کەسان ب تنێدا بمینیت, پەیوەندیەکا تایبەت د ناڤبەرا مرۆڤی و خودایێ ویدا، ژ پەراسیێن سینگی نەبۆریت، و ئەگەر ژ سینگی و وژدانێ بۆری، بلا ژ مزگەفتێ نەبۆریت, هەتا مزگەفتێ ژی ئازادیا خۆ نەمایە پەیڤا حەقیێ تێدا بێتە گۆتن، بەلکی مزگەفتەکا ئێخسیرکریە، و مینبەرەکا ئێخسیرکریە، چەوا دڤێت وەسا برێڤە دبەن: پێدڤیە ژ سانسۆرێ دەسەلاتێ نەدەرکەڤیت، نەئیسلامەکا ئازا بیت بەلکی وەسا بیت دەسەلات وەکی خۆ برێڤە ببەت، ئەڤێن ل بن سیبەرا داگیرکرنێ مەزن و پەروەردە بووین: ئینکارێ ل سەر بانگھلدێرێن ئیسلامێ دکەن کو ئیسلام یا تەڤگرە، و ساخلەتێن کرێت ب سەرڤە زێدە دکەن، کو ژێ بترسن و پاشڤە بچن، و ل هەر دەمەکی داهێنانێ د سالۆخدانا کرێتدا دکەن, بەرێ دگۆتێ (پاشکەفتی)، پاشی ب (توندرەوییێ) ناڤ کر ئان ژی ب (هشك باوەرییێ)، و نوکە دبێژنێ (تیرۆر) ئان ژی (بنیاتگەری) ئان (ئیسلاما سیاسی) و نوزانین سوبەهی دێ چ ناڤی بۆ بینن؟!

مە عەلمانی دیتن کا چەوا مار کەڤلێ خۆ دگوهۆریت ئەو ژی وەسا هەلویستێن خۆ دگهۆرن، دەمەکی ژ دەمان ب ئاشکرایی هێرش دکرنە ئیسلامێ و دگۆتن: مە ئەو ئیسلامە نەڤێت ئەوا مە ب فەرمانێن خۆڤە گرێددەت، و رەوشتێن خۆ ل سەر مە فەرز بکەت، شانازی ب ڤێ چەندێ دبر، نەدترسیان و شەرم ژی نەدکر! ب ئاشکرایی دبێژن: مە دڤێت بهۆست بهۆست، گاڤ گاڤ ل دویف رۆژئاڤا بچین، شارستانیا رۆژئاڤا ب باشی و خرابیێن وێڤە ب خۆشی و نەخۆشیێن وێڤە وەرگرین.. دەمەکی ئەڤە بوو درویشمێ وان.. پاشی بەرامبەر رەوتێ ئیسلامێ یێ ب هێز شکەستن و ئەڤرۆ پاشڤەزڤرین، بەرامبەر ڤێ پێلا ئیسلامی یا هەمی جه ڤەگرتین، بەرامبەر هوشیاریا ئیسلامی ئەڤا گەنجێن رەوشەنبیر، ل سەرانسەری وەلاتێن موسلمانان بووینە ستوینێن وێ و راگرتی، ئێدی نەشێن بێژین: مە ئیسلام نەڤێت، و خۆ ل پشت هندەك گازیێن خاپینۆکڤە ـ کو خۆ ل سەر پیان نەگرن ـ ڤەشارت.

ئەڤرۆ چ دبێژن؟ دبێژن: هوین یێ بەرێ مە ددەنە ئیسلامێ, بەلی پا ئەڤە چ ئیسلامە؟

ئیسلام گەلەك رەنگن!! ئەڤە ژی یا بۆ خۆ ژ مامۆستاییێن خۆ یێن رۆژهەلاتناس وەرگرتی، ئەڤێن دبێژن موسلمانان ئیسلامەك ب تنێ نینە، بەلکی گەلەك رەنگن و جوینێن ئیسلامێ یێن هەین، ل دویف جه و دەم و نەتەوە و مەزهەب و لایەنان.

ئیسلاما ئاسیایی، و ئیسلاما ئەفریقی یا هەی.

ئیسلاما عەرەبی، و ئیسلاما هندی ئان یا تورکی ییا هەی.

ئیسلاما ئەمەوی، و ئیسلاما عەباسی، و ئیسلاما عوسمانی یا هەی.

ئیسلاما سۆفی، و ئیسلاما سەلەفی.

ئیسلاما سوننی، و ئیسلاما شیعی و... هتد یا هەی.

ڤان کەسان ژی یا بۆ خۆ ژ مەزن و رێبەر و پلاندانەرێن خۆ ژ رۆژهەلاتناس و (موبەشران) وەرگرتیە، و دبێژن: چ ئیسلامە هوین بەرێ مە ددەنێ؟ هەروەکی ئێکی ژ علمانیان ل وێ سمینارا مە دگەل وان ل قاهیرە ل سالێن هەشتێیان گرێدایی، گۆتی: کیژ ئیسلامە هوین بەرێ مە ددەنێ؟ ئیسلاما سودانێ؟ ئان ئیسلاما ئیرانێ؟ ئان ئیسلاما پاکستانێ؟ ئان ئیسلاما سعوودیێ؟ و هندەك جاران خودانان بۆ ئیسلامێ پەیدا دکەن: ئیسلاما نومێری؟ ئان ئیسلاما خومەینی؟ ئان ئیسلاما ضیاءالحق؟ جاران ژی دبێژن: ئەرێ ئەڤە ئیسلاما زەلامێن ئایینییە ئان ئیسلاما لەشکەرایە؟ ئان ژی ئیسلاما شاهایە.

ئیسلاما مە ئەو ئیسلاما ئێکێیە :

بەرسڤا مە یا ڤەبڕی ئەڤە بوو: ئەو ئیسلاما ئەم باوەریێ پێ دئینین و گازیێ بۆ دکەین نە یا گرێداییە ب چو وەلاتانڤە، و نە ب چو کەس و چو پەیمان و چو رەگەز و چو دەم و چو مەزهەبانڤە، بەلکی هەر ئیسلاما بەراهیێیە: ئیسلاما قورئان و سوننەتێ، ئیسلاما موحەممەدی (سلاڤێن خودێ ل سەر بن): هەر کەسێ بڤێت ئیسلاما ئەم گازیێ بۆ دکەین بنیاسیت، بلا قورئانێ ڤەکەت و ئایەتێن وێ بخوینیت دا بزانیت: ئەم بۆ چ گازی دکەین, بلا بزڤرتە سوننەتا دورست، پەرتۆکێن دورست - یێن فەرموودەیان - دێ زانیت ئەو چ ئیسلامە گازیێ بۆ دکەین.

ڤان کەسان دڤێت مە ب ئیسلامەکێڤە گرێدەن وەکی وان بڤێت وەسا تەفسیر و راڤەکەن، دا بۆ خۆ بکەنە هێجەت و بەهانە ئیسلامێ پێ برینـدار بکـەن, رۆژەکـێ هنـدەکان ژ وان گـۆت: هـەوە دڤێـت مـە بزڤرینە‌ڤە سەردەمێ حەجاج ئەلسەقەفی؟ هەوە دڤێت مە بزڤریننە سەردەمێ وی میرێ گۆتی: ((یێ بێژیتە من ژ خودێ بترسە، دێ سـەرێ وی لێدەم؟)) ئـەرێ هـەوە دڤێـت مـە بزڤریننەڤـە هێرڤـە و وێڤـە؟ ل خەلـەتی و سەرپێـچیێن مێـژوویێ دگـەریێن دا گونـەهێن وێ بکەنـە ستۆیێ ئیسلامێ.

سـەیرە! بۆچـی هـەوە دڤێـت خەلـەتی و سەرپێـچیێن حـەجاج ئەلسەقەفی و یێن وەکی وی ژ ستەمکار و زۆردار و ڤارێبوویـان بکەنـە سـتۆیێ ئیـسلامێ؟ و یاسـەیرتر ئـەوە دەمـێ دبێـژینێ: (ئەبوبـەکر ئەلـسەدیق و عومـەرێ کـورێ خـەتابی و عوسمـان و عـەلی و عومـەرێ کورێ عەبدلعـەزیزی)... هتـد، دبێـژن: ئـەو هنـدەك کارێـت بێدەسـتی بوون دووبارە نابنەڤە، ئانکو خەلەتی و سەرپێچی بۆ ئیسلامێ دزڤـرن، بـەلێ چـۆنا ل سـەر رێیـا راسـت و دادپـەروەری و پاقـژی بـۆ ناهێنـە حسێبکرن، ئەڤە چ گۆتنە؟!

دبێژن: هەوە دڤێت مە بزڤریننەڤە سەردەمێ وی میرێ گۆتی: هـەر کەسێ بێژیتە من: ژ خودێ بترسـە دێ سـەرێ وی لێـدەم، بۆچـی هـوین ڤـێ ڤـەدگێرن ئەگـەر راسـت بیـت وەگـۆتی، و نابێـژن: مـە دڤێـت بزڤرینەڤە سەردەمێ وی میرێ گۆتیێ: ژخودێ بترسە، ئینا گۆت: خێـر د هەوەدا نینە ئەگەر ڤێ نەبێژن، و خێر د مەدا ژی نینە ئەگەر گوهێ خۆ نەدەینێ، ئەو ژی (عومـەر) بـوو, بۆچـی هـوین نابێـژن: مـە دڤێـت

بزڤرینەڤە سەردەمێ وی مێرێ گۆتی: گوهداریا من بکەن هندی من گوهدرایا خودێ د راستا هەوەدا کر، ئەگەر من گونەه کر گوهداریا من نەکەن, ئەگەر من باشی کر هاریکاریا من بکەن، و ئەگەر من سەرپێچی کر من راست بکەن ئەو ژی (ئەبوبەکر) بوو, دیسا ئەو میرێ گۆتێ: چیێ ژ هەوە خەلەتیەك ل دەف من دیت بلا من راست کەت، ئەو ژی (عومەرێ کورێ خەتابی) بوو، ڤێجا دەمێ گۆتینێ: ئەگەر مە خەلەتیەك ل دەف تە دیت دێ ب شیرێن خۆ راست کەین, گۆت: (حەمد بۆ خودێ هندەك د ناف ملەتێ عومەریدا یێن دایین خەلەتییێن عومەری ب شیرێن خۆ راست بکەن).

ڤان دڤێت ئیسلامەکێ ل دویف حەز و ڤیانا خۆ دانن، دا ب ساناهی باڤێنێ و لەکەدار بکەن، لەوا مە دڤێت بێژین: ئەو چ ئیسلامە مە باوەری پێ هەی و گازیێ بۆ دکەن؟

ئیسلامەکا سیماییێن وێ رۆن و ئاشکرا :

ئیسلاما مە باوەری پێ هەی و گازیێ بۆ دکەین: ئیسلامەکا رۆن و ئاشکرایە، چو مژ و مۆران و دوودلی ئان تێکەلبوون تێدا نینە، ئیسلاما قورئان و سوننەتێیە، ژێدەرێن وێ د رۆن و ئاشکرانە، ئارمانج و شەنگستێن وێ ژی ئاشکرا و دیارن، تشتێن ڤەبڕی (القطعیات) و یێن نە ڤەبڕی (الظنیات) ژی یێن هەین, تشتێن ڤەبڕی ئەو شەنگستێن بنەرەتینە بۆ ڤێ ئیسلامێ، ئەڤێن ئێکگرتنا هزری و هەستیاری و رەفتاری بۆ ڤی ملەتی بەرجەستە دکەن، د عەقیدە و پەرستن و سنج و رەوشت و ئاداب و فەرمانێن پراکتیکیدا، ئەڤ هەمی مەسەلێن ڤەبڕن دبنە (بنیات و ستوین و شەنگستە)، پشتی هینگێ مەسەلێن نە ڤەبڕی

دهێن، دەست ژ وان ژی نەبەردایە، بەلکی ب هندەك پێگركان هاتینە كۆنترۆلكرن و بنیات و شەنگستە بۆ هاتینە دانان، موسلمانان زانستەك نوی دەرێخست بەری هینگێ د ناڤ چو ملەتێن خودان شارستانیدا نەبوویە، ئەركێ ڤی زانستی ئەوە دەستنیشانكرنا بەلگەیان بۆ مەسەلەیا دەق پێ هەی و بۆ یا دەق پێ نەی ژی، ئەو ژی زانستێ شەنگستێن فقهینە (أصول الفقه).

ڤێجا دەست ژ مەسەلێ نەهاتیە بەردان، بەلكی یا كۆنترۆل كری و بنەجهە, ئیسلاما ئەم بانگهلدێریێ بۆ دكەین، ئیسلامەكە سیماییێن وێ د رۆن و ئاشكرانە، هەروەسا بنیات و ئارمانج ژی، ئەم گازیێ بۆ (ئیسلاما بەراهیێ) دكەین، بەری شێلیاتی و بیدعە ب سەرڤە بێنە زێدەكرن, مە ئیسلاما پاقژ و زەلال دڤێت، وەكی چێترین بابكێ ڤێ ئوممەتێ (هەڤالێن پێغەمبەری و تابعی) تێگەهشتین، ژ خەلكی هەمیێ پتر د گیانێ ئیسلامێ و مەخسەدێن ئیسلامێ گەهشتین، ل سەر رێك و تێگەهشتنا وان دچین، و ژبلی ڤێ هەر ئێكێ هەبیت ئاخفتنا وی دێ هێتە وەرگرتن و زڤڕاندن ژبلی پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن).

ئەم گازیێ بۆ ئیسلامەكێ دكەین د ئاریشە و ئجتیهادێن هەر دەمەكی بگەهین، گازیێ بۆ نەلڤین و دایێخستن و مەزهەبیەتا بەرتەنگ ناكەین، ژ هەمی مەزهەبان وەردگرین - نە ژ هەرچار مەزهەبان ب تنێ - بەلكی گەلەك مەزهەب یێن هەین هندەك ژێ یێن بریاین و هندەك هێژ د بەردەوامن، و هندەك مەزهەب و ئاخفتنێن سەحابی و تابعی و یێن د دویڤ وانرانن, ب دەهان و سەدان زانایان

سامانەکێ بەرکەفتی و پر بها بۆ مە یێ هێلای، ئەم دشێین مستا خۆ تێ بهەلینین و ژێ ڤەخۆین، دا ژیانا خۆ پێ ببۆرینین و پێش بکەڤین.

شریعەتێ ئیسلامێ ب رویدانەکێ ژ رویدانان بەرتەنگ نەبوویە, دەسەلات یا ل ئوممەتێن خودان شارستانیەتێن جودا جودا کریە، ژ گزیرتەیا عەرەبی دەرکەت دا حوکمی ل هندەك وەلاتان بکەت فارس و رۆمیان حوکم لێ دکر، مەدەنیەت و شارستانیەتێن کەڤن و نیاس بوون، مەدەنیەتا فورسێ و مەدەنیەتا رۆمیێن بیزەنتی، مەدەنیەتا هندێ، مەدەنیەتا چینێ، مەدەنیەتا فیرعەونان، مەدەنیەتا ئاشووری و یا بابلیان، مەدەنیەتا فینیقیان.. شریعەتێ ئیسلامێ حوکم ل ڤان وەلاتان هەمیان کریە، ب چو تشتێ نوی بەرتەنگ نەبوویە، هەر رویدانەکێ ئاخفتنەك بۆ هەبوویە، و هەر ئاریشەیەکێ چارەسەریەك بۆ دیتیە، سوپاس بۆ خودێ ئەڤ شریعەتە ب ژێدەر و دەق و بنیات و فەرمانێن ڤەبرڤە یێ هەی، و ب ئجتیهادێن زانایێن ویڤە ئەڤێن ئەڤ سامانێ دەولەمەند بۆ مە هێلای بگرە ژ دەرێخستن و ژێگرتن و چەق و راستڤەکرن و ب جهئینانان، دا ببنە هۆکار و پشتەڤان بۆ زانایێ چەرخی، نێزیکترین گرۆڤ و بەلگەیان و راست و دورسترین رێك و موکومترین ئاخفتن ژێ وەرگریت، مەخسەدێن ئایینی و بەرژەوەندیێن دنیایێ ب جه بینن.

ئەم دشێین هەمی ئاریشەیێن خۆ یێن هەڤچەرخ ل بەر رۆناهیا ئجتیهادەکا ئیسلامی یا دورست ل دویف شەنگست و بنەما و کەلتۆرێ یێن بەری مە و ل دویف قورئانێ و سوننەتا دورست چارەسەر بکەین, ب چاڤەکێ ڤەکری بەرێ خۆ بدەینێ, و ئەو ب چاڤێ دی بەرێ خۆ بدەتە چەرخی و رەوت و ئاریشەیێن وی.

سیما و پێگرك بۆ وێ ئیسلاما مە باوەری پێ هەی:

ئیسلاما ئەم بەرێ خەلکی ددەینێ ئەو ئەڤ ئیسلاما تەڤگر و تمام و زەلالە، بێی کێم و زێدەیی و شێلیکرن دەستکاری د رێژەیێن ویدا، و بێی ژێکڤەکرن، ب ڤان پێگرکان ئان ژی ب ڤان هەر پێنج سیمایان:

1ـ ئیسلامەکا بێ زێدەیی و بێ شێلیاتی:

پێگرێ ئێکێ: رەتکرنا هەر تشتەکێ زێدەکار و هشك باوەران (الغلاة والمتنطعین) ب سەر ئیسلامێڤە زێدەکری، و پێغەمبەرێ ئیسلامێ ئەم یێن ژ هندێ ئاگەهدار کرین: ((إیاکم والغلو في الدین، فإنما هلك من کان قبلکم بالغلو في الدین))' {ئیمام ئەحمەد و نەسائی و ئبن ماجە و ئبن خوزەیمە و ئبن ئەلحاکم ڤەگێڕاینە ژ کوڕێ عەباسی و راستکرینە} ((هلك المتنطعون)) سێ جاران گۆت، {ئیمام موسلمی ژ کوڕێ مەسعودی ڤەگێڕایە}، ئانکو: (هشیار بن زێدەییێ د ئایینیدا نەکەن، ئەوێن بەری هەوە د هیلاك چۆین زێدەیی د ئایینیدا دکر)، و سێ جاران ل سەرێك گۆت: (زەحمەت حەز و توندی خواز هیلاك چۆن)، ڤێجا پێدڤیە ئیسلامێ وەکی خودێ هنارتی وەرگرین، بێی تشتەکی ب سەرڤە زێدەکەن، ئیسلام یا تمامە، و تشتێ تمام زێدەییێ قەبویل ناکەت، پشتی خودایێ مەزن گۆتی: ﴿الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا﴾ {المائدة:3}، ئانکو: (ئەڤرۆ من دینێ هەوە تەمام کر [کێماسی تێدا نەمایە ژ بەر هندێ نابیت چو ژێ بێتە کێمکرن و چو لێ زێدە ببیت] و من خنێك و کەرەمێت خۆ بۆ هەوە تەکووزکرن)، کەس نەشێت تشتی ب سەر ئیسلامێڤە زێدەکەت، نە د عەقیدەیاندا، و نە د

پەرستناندا، و نە د فەرماناندا، و نە د شەنگستەیاندا، و ئەگەر هندەك ئایینێن دی هەبن زێدەییێ قەبویل بكەن چونكی یێن هاتینە ڤاریكرن و گوهارتن، و مافێ دانانا شریعەتی و فەرمانان و مافێ حەلالكرن و حەرامكرنێ یێ دایە بەندەیان، ئانكو: هەر تشتێ وان د ئەردیدا حەلال كری ئەو ل ئەسمانان یێ حەلالە، و هەر تشتێ وان د ئەردیدا گرێدا ئەو ل ئەسمانان یێ گرێداییە, ئیسلامێ ئەڤە رەت كر، و ئەو ب شیركێ گونەهباركرن: ﴿اتخذوا احبارهم ورهبارنهم ارباباً من دون الله﴾ {التوبة:31}، ئانكو: ئەوان [مەخسەد جوهی و فەلە] زانا و عیبادەتكەرێت خۆ و عیسایێ كورێ مەریەمێ بۆ خۆ خودا دانایینە)، و دەمێ پرسیار ژ عەدییێ كورێ حاتەمی هاتیەكرن ـ چۆبی سەر دینێ مەسیحیەتێ بەری موسلمان ببیت ـ گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ.. مە ئەو نەدپەرستن! پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) گۆتێ: ((ما حەرام بۆ هەوە حەلال نەدكر هوین ژی دا حەلال كەن، و حەلال ژی ل سەر هەوە حەرام دكر هوین ژی دا حەرام كەن؟ گۆت: بەلێ، پێغەمبەری گۆت: ئەها ئەو پەرستن بوو بۆ وان)) {ئیمام ترمزی و ئبن جەریری و هندەكێن دی ژی ڤەگێڕایە}.

ئیسلامێ ئەڤ چەندە رەت كر، و ڤی مافی نادەتە كەسێ ـ نە كۆرەكی نە كۆنگرەیەكی نە میرەكی نە جێگرەكی نە دەستەیەكا مەزنێن زانایان نە هەركەسێ بیت ـ تشتەكی ل ڤێ ئیسلامێ كێم كەت ئان زێدەكەت.

ئایینەك وەكی ئایینێ مەسیحیەتێ د مێژوویا خۆدا تشتەك هەبی دگۆتنێ كۆرێن پیرۆز (المجامیع المقدسة)، ڤان كۆران تشت د

عەقیدەیاندا گوهۆری و راستکر و ب سەرڤە زێدەکر، د هەر دەمەکیدا تشت ل عەقیدەیان چەوا دڤیا وەسا زێدە دکر، جارەکێ مەسیح کربوو کورێ خودێ، جارەکێ ژی دگۆت بەرجەستکارێ خوداوەندییێیە، جارەکێ ژی دگۆت (الروح القدس)ـە، جارەکێ ژی دگۆت (مەریەم) خوداوەندە، و... هتد.. ڤێجا ئەگەر کۆرێ پیرۆز بریارەك دابا، ئەو بریار دبوو پارچەیەك ژ ئایینی و پارچەیەك ژ عەقیدێ.

د ئیسلامێدا کەس نەشێت تشتی ل ڤی ئایینی زێدەکەت: ﴿أم لَهُمْ شُركاء شرعوا لهم من الدين ما لم يأذن به الله﴾ {الشوری:21}، ئانکو: (ئەرێ وان هەڤپشك هەنە، بۆ وان، ئەو دین دانایە، ئەوێ خودێ ئاگەهـ ژێ نەی و دەستوور پێ نەدایی؟)، و د فەرموودێدا: (اياكم ومحدثات الامور فإن كل بدعة ضلالة)، {ئیمام ئەحمەد و ئەبو داوود و ئبن ماجە وئبن حەبان و ئەلحاکم ژ عەربازێ کوڕێ ساریەیی ڤەگێڕایە، و ئیمام ترمزی گۆت: فەرموودەکا باشە و دورستە «و ئێك ژ هەر چل فەرموودێن ئیمام نەوەوی» یێن ناڤدارە}، ئانکو: (هشیار بن تشتی ب سەر ئایینیڤە زێدە نەکەن، و هەر زێەکرنەك (بیدعەکا) هەبیت (بیدعە ئەو تشتە یێ نوی د شەریعەتیدا و چو بنیات و بەلگەیێ شەرعی نەبیت) بەرزەبوونەکە و یا پویچە)، (من أحدث في أمرنا ماليس فيه فهو رد)، {ل سەر رێکەفتیە ژ عائیشایێ هاتیە ڤەگێڕان}، ئانکو: (هەر کەسێ تشتەکێ نە ژ ئایینی ب سەر ئایینێ مەڤە زێدەکر نائێتە وەرگرتن)، ئانکو: یێ تشتەکی - نە ژ ئایینی - ل ئایینی زێدەکەت ئەو تشت دێ بۆ وی زڤریتڤە وەکی پارێ سەخت نائێتە وەرگرتن، و مەخسەد د ڤێ فەرموودێدا ئایینە پێدڤییە ل دویف بچین، و دنیا جهێ داهێنان و پێشخستنێیە!

لەوا ئەڤ هەمی تشتێ د چەرخێن بۆریدا ـ ژ بیدعە و زێدەییان ـ ب سەر ئیسلامێڤە زێدەکری چو راستی بۆ نینە و ناهێتە قەبویلکرن، و ئیسلام هەر دێ یا زەلال بیت، و ژ کەرەم و منەتێن خودێ چو چەرخ نەهاتینە ئیللا زانایان بەرێ ئوممەتێ یێ دایە رێکا راست و ئینکارا بیدعە و زێدەییان دکەن: ﴿وممن خلقنا أمة يهدون بالحق وبه يعدلون﴾ {الاعراف:181}، ئانکو: (و ژ وان ئەوێت مە چێکرین (دەستەکەك) هەیە، ب هەقیێ راستیێ دکەن و پێ [ب هەقیێ] دادوەریێ دکەن).

و تشتێ هندە سالە ب سەر ئیسلامێڤە زێدەکری: هشك باوەرییا هندەکێن ل سەر عەقیدەیێ دئاخڤن و هندەك سۆفی د رەفتاراندا و هندەك زانا د فەتوایاندا مەیل بۆ چارەسەرییا ب زەحمەت هەبوو و بەردەوام خۆ ژ چارەسەرییا ب ساناهی ددا پاش.

ئەڤ هشك باوەرییە کەفتنە سەرێك و بوونە گەلەك هەتا بووینە (گونەه) د ئاییینیدا ئەوێ پێغەمبەر پێ هاتی دا ژ سەر ملێن خەلکی راکەت: ﴿ويضع عنهم إصرهم والاغلال التي كانت عليهم﴾ {الأعراف:157}، ئانکو: (و بارێ وان یێ گران ل سەر وان رادکەت، و قەیدێت وان خۆ پێ گرێدایی ل سەر وان رادکەت)، و پێدڤیە ئاییینی بزڤرینینەڤە رێك و چارەسەرییا ب ساناهی نە یا ب زەحمەت، و فێرکرنا وی ل سەر ب ساناهیکرنێ بیت نە ل سەر ب زەحمەتکرنێ.

2ـ ئیسلامەك بیت چو ژێ کێم نەکربیت:

چەوا گازیێ بۆ ئیسلامەکا بێ زێدەکرن دکەین، وەسا گازیێ بۆ ئیسلامەکا بێ کێمکرن و کەزاختن ژی دکەین، و ئەڤەیە **پێگرکێ دووێ**، نە چو ب سەر ئیسلامێڤە زێدە دکەین و نە چویێ ژێ کێم دکەین.

ل چەرخێن بۆری رەوتێ زێدەکرنا ب سەر ئیسلامێڤە هەبوو، رەوتێ زێدەکرن و بیدعەیان، چونکی بەهرا پتر بیدعە د زێدەکرنێدا یا هەی وەك حەزەك بۆ نێزیکبوونا ژ خودێ، د گەل هندێ کو چو ژ راستییا ئایینی نوزانن.

د چەرخێ مەدا رەوتێ کێمکرن و کەزاختنا ئیسلامێ یێ دەرکەتی، دڤێت کاکلکا ئیسلامێ هەلکێشن و ستوینێن وێ ژ بن راکەن.

هندەکان ئیسلام عەقیدەیەکا بێ پەرستن دڤێت، هندی تە باوەری ب خودێ هەبیت تێرا تە هەیە تو چو کاران نەکەی، وەکی بەرێ هشك باوەرێن مورجیئا (غلاة المرجئة) دگۆت.

و هندەکان **پەرستنەکا دویری سنج و رەوشتان دڤێت**، ما ئەگەر تە نڤێژ کرن و رۆژی گرتن و عومرە و حەج ب جە ئینان، ئێدی چو گونەه ل سەر تە نینە ئەگەر درەوەکێ بکەی، ئان تە قوسیری د کارێ خۆدا کر ئان تەشقەلە و فێلبازییەك د بازرگانییا خۆدا کر، ئان زۆری و کۆتەکی ل بەردەستکێن خۆ کر، دگەل هندێ کو پەرستن یێن هاتینە دانان دا دەروونی پاقژ بکەن، و وژدانێ دورست بکەن، و ترسا ژخودێ چێکەن، ئان ژی چو بهایێ خۆ نینە، د سەحیحا بوخاریدا هاتیە: ((من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حاجة في ان يدع طعامه وشرابه))، ئانکو: (هەر کەسێ گۆتنا درەو و کارپێکرنێ نەهێلیت خودێ منەت ب وی نینە ئەو خوارنا خۆ و ڤەخوارنا خۆ بهێلیت).

و هندەکان **دڤێت سنج و رەوشتێن بێ پەرستن** دڤێت، دبێژن: تێرا تە هەیە تو مرۆڤەکێ راستگۆ بی ب دادپەروەری و راستگۆیی و قەنجیێ رەفتارێ دگەل خەلکی بکەی، و نە هند گرنگە نڤێژکەر و

رۆژیگر بی، دلێ خۆ پاقژکه، و خودان رەوشتەکێ باشبە، ئەڤە تێرا تە هەیە، یا ژبیر کری کو بنیاتێ ئایینی پەرستنە، و ئێکەمین رەوشت وەفادارییا مرۆڤییە ب وێ سۆزا دگەل خودایێ خۆ گرێدایی، و شوکوردار بیت بەرامبەر نیعمەتێن وی.

و یێن هەین هندەکێ ژ قورئانێ وەردگرن و هندەکێ دهێلن، پەرستنێ ب (ئایەت ئەلکورسی) دکەت، دەمێ دنڤیت دخوینیت، و دگەل هندێ کارێ ریبایێ دکەت، ئەی ئەو کەسێ تو ئایەت ئەلکورسی ب خۆڤە دخوینی، وی پەرێ قورئانێ ڤەدە دێ د دویڤدا ڤێ ئایەتێ بینی: ﴿يايها الذين آمنو اتقوا الله وذروا مابقي من الربا ان كنتم مؤمنين﴾ {البقرة:278}، ئانکو: (گەلی خودان باوەران ژ خودێ بترسن، و ئەو سەلەفا هەوە مایيە ل خەلکی بهێلن، ئەگەر [راست] هوین خودان باوەرن).

ئارێشەیە، گەلەکان ژ موسلمانان ئەڤرۆ: ئیسلام یا پارچە پارچەکری، و هێژ کێر یا ددەستیدا دڤێن پرت پرت بکەن.

هندەکان دڤێت موسلمانەتی ژن ئینان و شویکرنا بێ بەردان بیت، دڤێن بەردانێ ئان فرەژنیێ ژ ناف شریعەتێ ئیسلامێ و یاسایێن خێزانا ئیسلامی راکەن، ئانکو دڤێن ئیسلام ساخلەتێن خۆ ژ دەست بدەت دا ببیتە مەسیحیەتەکا دی!!

هندەکان ژی دڤێت موسلمانەتی ئاشتییەکا بێ جیهاد بیت، خۆ دگەل داگیرکەران ژی دڤێن گازی بیت بۆ ئاشتیێ، و ئاشتیێ ل ڤێرێ ژبلی تەسلیمبوون و دەست داهێلانێ چو رامانێن دی نینن!

دڤێن ڤێ جیهادێ نەهێلن، دا ئوممەتا وی بمینیت بێ هێز نەشێت بەرهنگاریا دژمنێن خۆ بکەت، هەتا کومەك ئان پێغەمبەراتییەکا ژ

درەو ل وەلاتێ هندەێ دەرکەتی، زەلامەکێ ل سەر تا و بایێ داگیرکەرێن ئنگلیزی ناڤێ وی (غولام ئەحمەد قادیانی) بوو، ڤێ کومێ دوو ئەرکێن گرنگ هەبوون، ئێك: نەهێلانا جیهادێ، دوو: گوهداری و بەرفەرمانییا مەزن و بەپرسان خۆ ئەگەر گاور ژی بن!! هەلبەت ئەڤە ژی خزمەتا کەسێ ناکەت ژبلی ئنگلیزێن داگیرکەر ل وی دەمی، ڤێجا ئەگەر گوهداری و بەرفەرمانییا حوکمەتێ ـ خۆ ئەگەر گاور ژی بیت ـ کرە ئەرك و دەست ژ جیهادێ بەردا، ئانکو بەرهنگاری نەهێلا، ما چ خزمەت ژ ڤێ مەزنتر هەیە پێشکێشی داگیرکەری بکەت؟!

دگەل ئەوێن دڤێت موسلمانەتی ئاشتییەکا بێ جیهاد بیت هندەکان **دڤێت ئیسلام عەقیدە و پەرستنەکا بێ فەرمان و شریعەت بیت، ئەڤە ژی گازییا علمانیانە ب گشتی، ڤان دڤێت شریعەتێ ئیسلامێ ڤەمرینن و فەرمان و ئەحکامێن وێ راوەستینن، و ل دەف ڤان کەسان چو تێرا نینە نوکە نڤێژێ بکەی ئان رۆژیێ بگری، و پەرستنێن تاکە کەسی کەس رێکێ لێ ناگریت، بەلێ پا وەلێ بێت دەسەلات بکەڤیتە دەستێ ئیسلامێ و ژیانێ برێڤە ببەت، ئان کاروانێ جڤاکی برێڤە ببەت، ئان خەل حوکمی ب شریعەتێ خودێ بکەن، ئەڤە نابیت، نوزانم چەوا چێدبیت مرۆڤ پشکەکێ ژ ئیسلامێ وەرگریت و پشکا دی بهێلیت؟**

ئەگەر خودایێ مەزن گۆت: ﴿**کتب علیکم الصیام**﴾ {البقرة:183}، ئانکو: (رۆژی ل سەر هەوە هاتە نڤیسین)، دێ بێژیت: ئەز دێ ب ڤێ ئایەتێ کەم، و ئەگەر خودێ بەری وێ ب چەند ئایەتەکان گۆت: ﴿**کتب علیکم القصاص**﴾ {البقرة:178}، ئانکو: (مە تۆل [قساس] ل سەر هەوە دانا)، دێ بێژیت: ئەز ب ڤێ ناکەم، تۆل و حوکم و سزادان

ب كوشتنێ فەرمانەكا مەدەنییە نە فەرمانەكا ئایینییە، موسلمانۆ تو ب خودێ كەی بێژە من: تە چەوا گوهداری و بەرفەرمانییا ڤێ ئایەتێ كر ﴿كتب عليكم الصيام﴾ و سەرپێچییا ئەڤا دی كر ﴿كتب عليكم القصاص﴾ ئان ئەڤا دی ﴿كتب عليكم القتال وهو كره لكم﴾ {البقرة:216}، ئانكو: (شەڕكرن [د رێكا خودێدا]، ل سەر هەوە هاتە نڤیسین، و ئەو ب خۆ بۆ هەوە نەخۆشە)، و هەمی یێن د پەرتۆكا خودێدا، و هەمی یێن د ئێك سۆرەت دا!!

ئەڤە د ئیسلامێدا نابیت، هەروەكی ئەڤە یێن دبێژن: ((**دێ هندەكێ ژ پەرتۆكێ وەرگرین و هندەكێ هێلین**)) وەكی بەنی ئیسرائیلیان كری ئەڤێن خودایێ مەزن ب توندی هاڤێتیە وان: ﴿**أفتؤمنون ببعض الكتاب وتكفرون ببعض فما جزاء من يفعل ذلك منكم الا خزيٌ في الحياة الدنيا ويوم القيامة يردون الى اشد العذاب**﴾ {البقرة:85} ئانكو: (ڤێجا هوین باوەریێ ب هندەك كتێبێ دئینن و باوەریێ ب هندەكێ نائینن. هەر كەسەكێ ژ هەوە ڤێ چەندێ بكەت جزایێ وی د دنیایێدا ژ شەرمزاری و ریسواییێ پێڤەتر نینە، و رۆژا رابوونێ [رۆژا قیامەتێ] ژی دێ بەرێ وی كەفتە دژوارترین ئیزایێ).

ئیسلام پێكڤەیە نائێتە پارچەكرن:

ئیسلامێ نەڤێت و رەت دكەت ئەحكام و فەرمان و بنەمایێن وێ بێنە پارچەكرن، پشكەكێ وەرگرین و خۆ ژ پشكەكێ بەینە پاش، چونكی داخوازێ ژ مە دكەت ب كول و ملڤە موسلمان ببین.

هندەك جوهیان دڤیا بێنە د ئیسلامێدا بەلێ بمینن گرێدایی ب هندەك رێنماییێن خۆ یێن كەڤنڤە، وەكی مەزنكرنا رۆژا شەمبی، بەلێ

قورئانىٚ ئەڤە رەت كر و گۆت: پێدڤیە پێگریێ ب ئیسلامێ هەمیێ بکەن: ﴿يا أيها الذين آمنوا ادخلوا في السلم كافة﴾ {البقرة:208}، ئانكو: (گەلى خودان باوەران، ب سەر و زار و دلێ خوّڤە ببنە موسلمان، و ئیسلامەتیێ هەمیێ وەرگرن) ئانكو هەمى شەریعەتێن ئیسلامێ وەرگرن ﴿ولا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عدو مبين﴾ {البقرة:208}، ئانكو: (و نەدەنە دویڤ شەیتانى، ب راستى ئەو بوّ هەوە دژمنەکێ ئاشکەرا ئاشکەرایە)، و رامان ژ پێپێك و پێنگاڤێن شەیتانى رێکێن وینە ئەڤێن وەسواسێ پێ بوّ خەلکى چێ دکەت بوّ پارچە پارچەکرنا ئیسلامێ.. و خودێ گۆتە پێغەمبەرى (سلاڤێن خودێ ل سەر بن): ﴿وأن احكم بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهوائهم واحذرهم ان يفتنوك عن بعض ما انزل الله اليك﴾ {المائدة:49}، ئانكو: ([و مە ئەڤ قورئانە ب هەقیێ بوّ تە هنارتییە] دا تو حوكمى ب ئەوا خودێ بوّ تە ئینایيە خوار د ناڤبەرا واندا بکەى، و ب دویڤ دلخوازیا وان نەکەڤە، هشیار بە، نەکوو بەرێ تە ژ هندەکا خودێ بوّ تە ئینایيە خوارێ وەرگێڕن)، ئیسلام قەبویل ناکەت بێژى: دێ پێگریێ ب (50٪) ژ ئەحكام و شریعەتێن وێ کەین، و ئەڤا ماى هێلین، ئانكو: دویماهیا بچویك وەرگرین! ئەرێ ئەڤە ئیسلامە؟ ئیسلام پێکهاتەکێ (راچێتەکا) تەمامە، وەکى وێ پێکهاتا (راچێتا) دەرمانایە ئەوا دختۆر بوّ نەساخى دنڤیسیت، و بێژیتێ: فلان خوارنێ نەخوّ، و فلان دەرمانى بەرى خوارنێ بخوّ و فلانى پشتى خوارنێ و یێ دى دگەل خوارنێ، و هندەك راهێنانێن تایبەت بوّ دەستنیشان بکەت، و ژ هندەك تشتان دا پاش.. ئەڤە پێکهاتەکا تمامە، و ئەگەر نەساخى گوت: دێ دەرمانێ بەرى

خوارنێ خۆم، بەلێ یێ پشتی خوارنێ نە، کی نابێژیت پتر زیانێ بگەهینیتێ ژ مفای، چونکی ئەو دەرمان هەمی پێکڤە د گرێداینە دا مفایی بگەهیننێ، ئیسلام ژی هەمی یا پێکڤە نائێتە پارچەکرن، لەوا پێدڤییە هویر و گرێ وێ بێتە وەرگرتن.

ئەز هەر ژ ڤێرێ دبێژم: ئەو ئیسلاما ئەم بانگهلدێریێ بۆ دکەین ئیسلامەکا تمامە، نە ژێ کێم دکەین نە ب سەرڤە زێدە دکەین، نە دێ پشکەکێ وەرگرین و یا دی هێلین، ل ڤی چەرخێ مە کێماسیا موسلمانان، ئان کێماسیا گەلەك ژ موسلمانان ئەوە: دێ هندەکێ ئان پشکەکێ ژ ئیسلامێ گرن، و یا ژ هندەکانڤە ئەڤەیە ئیسلام، و دێ پشتا خۆ دەنە هندەکێ، مەتەلا وان مەتەلا کۆرایە دگەل فیلی، ئەو چیرۆکا ئیمامێ غەزالی بۆ مە ڤەگێرایی: هندەك مرۆڤێن کۆرە فیلەك دیت، هندەکان کێلبێ وی گرت، پرسیار ژێ هاتە کرن فیل چیە؟ گۆتن: فیل هەستیەکێ حولی و تیژە..، هندەکان ژی دەستێ خۆ هاڤێتە زکێ وی، گۆتن: نەخێر فیل لەشەکێ مەزنێ گرۆڤرە، و هندەکان لمبیسا وی گرتبوو، گۆتن: فیل لەشەکێ درێژ و بادایییە، و ب راستی فیل نەهەما بەس ئەوە یا هەر ئێکی ژ وان گۆتی، بەلکی ئەو هەمی پێکڤەیە، ئێك یێ هەی دێ پارچەیەکێ ژ ئیسلامێ گریت و بێژت: ئەڤەیە ئیسلام، و ئێکێ دی دێ پشکەکا دی گریت یا ژ ویڤە هەما ئەوە ئیسلام، ئیسلام عەقیدە و پەرستن و سنج و رەوشت و بهایێن بلند و شریعەت و سەرەدەریە، هەمی ئێکە ژێکڤەنابیت، پێدڤیە هۆسا تێ بگەهین و باوەریا مە ل سەر بیت و وەسا سەرەدەریێ دگەل بکەین، و کاری پێ بکەین.

نابیت موسلمان د ژیانا خوّدا ب دوو رەنگان بیت، د مزگەفتێڤە موسلمانە، ئەگەر دەرکەت بوو مروّڤەکێ دی، ل رەمەزانێ موسلمانە، ئەگەر رەمەزان چوّ بوو مروّڤەکێ دی، ژنەکا موسلمانە، د رەمەزانێدا نڤێژکەر و روّژیگرە، ئەگەر ژ مال دەرکەت دێ خوّ سەرکوّل کەت، ئان ژی دێ زەندك و باقێن پێن خوّ رویس کەت، موسلمانە دێ چیتە حەجێ ئان عومرێ، ئەگەر زڤریڤە هەمی ژبیرکر.

ئەڤە نەئیسلامە، مە ئەو ئیسلاما تمام دڤێت، ئەو ئیسلاما نابیت چویێ ژێ کێم بکەین، نە ژ تێگەهشتنێڤە نە ژ ب جهئینانێڤە، گازیێ بوّ ئیسلامەکا تمام و زەلال یا بێ کێمکرن و زێدەکرن و شێلیکرن دکەین.

3ـ ئیسلامەکا دەستکاری تێدا نەهاتبیتە کرن:

پێگرکێ سیێ: ئیسلامێ ب رەنگێ وێ یێ رەبانی یێ گەش وەرگرین، بێی دەستکاری د بها و رامان و تێگەهێن وێدا بێتە کرن، وەسا بمینیت وەکی خودایێ مەزن دانایی، دورست تێ بگەهین، و تێدا زانا و شارەزا بین، و بزڤرینە ژێدەر و سەرەکانیا وێ، ئانکو مە ئیسلامەکا بێ دەستکاری دڤێت، جهێ داخێیە یێت هەین خەلەت د ئیسلامێ گەهشتینە، و بنەمایێن وێ یێن تێکداین، و بەروڤاژی کار پێ کر.

ڤانە گەلەك ژ راستییێن ئایینی ب رویەکێ دی تێگەهشتینە، چ د عەقیدەیاندا چ ژی د سنج و رەوشتاندا ئان ژی د پەرستناندا ئان د رەفتار و سەرەدەریاندا.

تێگەهشتنا وان بوّ عقیدەیا (قەدەرێ) بکە نموونە کا چەوا ب عەقیدەیا بڤێ و نەڤێ (جەبری) حسێب کریە، و ئەڤ چەندە (بڤێ و نەڤێیا ئایینی) (الجبرية الدينية) ل دەف گەلەك ژ موسلمانان بەلاڤ

بوو، هزردکەن مرۆڤ بێی حەزا خۆیە، چو ئیرادە و شیان نینن، بەلکی ئەو پەڕەکە بایێ قەدەرێ چەوا بڤێت دێ وی لڤینیت.

بەروڤاژی ئایەتێن قورئانێ ئەوێن کارێ هەر مرۆڤەکی دئێخنە ستۆیێ وی و ئەو بەرپرسە ژ کارێ خۆ، و ئەو چارەنڤیسێ خۆ ب دەستێن خۆ د ناڤ بازنەیێ نەخشەیێن خودایێدا (السنن الإلهية) ئەڤێن ئەو و گەردوون هەمی ل ژێر کۆنترۆلا وان، ڤێجا ئەو یێ ل ژێر ئیرادە و شیان و فەرمانێن خودێ.

پێغەمبەرێ خودێ (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) یێ هۆسا بی، و پشتی وی هەڤالێن وی ژی، باوەریا ب قەدەرێ ژێدەرێ هێزێ بوو بۆ وان، وەل وان کر ژ مرنێ نەترسن، و پشتی مرنا خۆ ژ دویندەها خۆ نەترسن، چونکی مرن و رزق هەردوو یێن د دەستێ خودێدا، و کەس نەشێت سەعەتەکێ ژ عەمرێ تە کێم بکەت ئان پارییەکی ژ رزقێ تە کێم بکەت.

بەلکی ئێکی ژ وان باوەریا وی وەسا بوو قەدەرا خودێ ناشکێت و قەزایا وی نائێتە زڤراندن، سەرکردەکێ فارسان پرسیار ژ هندەك سەحابیان کر: هوین کینە؟ گۆتێ: ئەم قەدەرا خودێینە، هوین ب مە تاقیکرن، و ئەم ب هەوە تاقیکرن، ڤێجا ئەگەر هوین د ناڤ عەورەکیدا بان دا ئەم بلند بینە دەڤ هەوە ئان ژی دا هوین دادنە دەڤ مە!

دیسا هندەك وەسا د (تەوەکول)ێ بۆ نموونە گەهشتن کو (تەواکولە)، کو دەستان ژ کاری و ئەگەران بەردەن، و کەسێ نەگۆتیە: **تەوەکول دەستبەردانا ژ ئەگەرایە، بەلکی تەوەکول ب خۆ کارە و ب جهئینانا ئەگەرایە، پاشی ل دویماهیێ دێ ئەنجامان هێلینە ب هیڤیا**

خودێڤه ((**اعقلها وتوكل**)) ئانكو: (گرێده و بهێله ب هیڤیا خودێڤه)، هەروەکی د فەموودەییێدا هاتی، ئانكو: حێشترێ گرێده و بنەجه بکه پاشی بهێله ب هیڤیا خودێڤه.

د شەڕیدا ل دویف شیانان دێ خۆ ئامادەکەی، هەروەکی خودایێ مەزن گۆتی: ﴿**واعدوا لهم ما استطعتم من قوة**﴾ {الأنفال:60}، ئانكو: (و هوین ژی [گەلی خودان باوەران] هندی هەوە پێ چێ ببیت ژ هێزێ بۆ وان بەرهەڤ بکەن)، ﴿**يا أيها الذين آمنوا خذوا حذركم**﴾ {النساء:71}، ئانكو: (گەلی خودان باوەران [هوین بەرانبەری نەیارێت خۆ ئامادە بن] و هشیاری و کارکری بن).

هندی ژ تە بێت بکە و کارێن خۆ ب سەروبەر بکە، و ئەگەرێن تە پێ چێبن بەرهەڤ بکە، پاشی ب هیڤیا خودێڤە هەرە شەڕی، هەروەکی پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) د مشەختبوونێدا کری، خۆ بەرهەڤکر و ئەگەر ب جه ئینان و دەوار دەستەسەرکرن و هەڤالێ رێکێ (ئەبوبەکر) ئاگەهدارکر، و شارەزایێ رێکێ (عەبدولایێ کورێ ئورەیقت)ی ئامادەکر، و شکەفتا (سەور) ئەوا دێ خۆ تێدا ڤەشێرن دەستنیشان کر، و (ئەسمائا کچا ئەبوبەکر)ی تێگەهاند خوارنێ بۆ بینیتە شکەفتێ، هەمی ئەگەرێن مرۆڤ بشێت ب جه بینیت ژ پیلانا باش بگرە هەتا ئامادەکرن و رێکخستنێ ب جه ئینان، دەمێ گاور هاتین و ل دۆر شکەفتێ زڤرین ئەبوبەکری گۆت: ئەگەر ئێك ژ وان سەحکەتە بەر پێن خۆ دێ مە بینیت، پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) ب باوەریەکا موکوم و ب هێز گۆت: ئەبوبەکر، تو چ هزر ژ دووان دکەی یێ سێیێ خودێ بیت؟ و هەروەکی قورئان دبێژیت

﴿لا تحـزن ان الله معنـا﴾ {التوبـة:40}، ئـانكو: (ب خـەم نەكەڤـە، نـێ خودێ یێ دگەل مە).

ئەڤەیە ب دورستی مرۆڤ خۆ بهێلیتـە ب هیڤیا خودێڤـە، دەمـێ تـە چو رێ و ئەگەر نەبن، دێ خۆ ب چێكەرێ ئەگەرانڤە (خودایێ مـەزن) گرێدەی، بەلێ ئەگەر تە هێز و شیان هەبن وێ بكە یا د شیانێن تـەدا و هنـدی تـو بـشێی تـشتێ خـۆ رێـك بێخـە و ئـەنجامی بهێلـە ب هیڤیـا خودێڤە.

هندەك خەلكێ هەی خەلەت د زوهـدێ دگـەهن و یـا ژ وانڤـە زوهـد ئەوە دنیایێ بهێلی و پێكۆلا ب دەسڤەئینانا رزقی نەكـەی و بـۆ دنیـایێ كار نەكەی و ب ئاڤەدانكرنا ئەردی نەرابی دگەل هندێ كو زانـایێن مـە یـا گـۆتی: **ئاڤـەدانكرنا ئـەردی ژ مەخـسەدێن سـەرەكی یـێن شـەرعیە، ئیمـام (الراغـب الاصـبهاني) دبێـژیت: سـێ مەخـسەدێن سـەرەكی یـێن هەین بۆ خودان ئەركان:**

1ـ پەرسـتنا خـودێ **﴿ومـا خلقـت الجـن والا نـس الالیعبـدون﴾** {الذاریات:56}، ئانكو: (و مـن ئەجنـە و مـرۆڤ بـەس بـۆ هنـدێ یێـت داین، من بپەرێسن).

2ـ جێگری د ئەردیـدا **﴿إنـي جاعـل في الارض خلیفـة﴾** {البقـرة:30}، ئانكو: (دەمێ خودایێ تە گۆتییـە ملیاكـەتان ئـەز دێ جهگرەكـی [جهـێ ئێك و دو بگرن] ب سەر ئەردی ئێخم).

3ـ ئاڤـەدانكرنا ئـەردی **﴿هـو انـشأكم مـن الارض اوسـتعمركم فیهـا﴾** {هود:61}، ئانكو: (ئەوی هوین یێت ژ ئـاخێ چێكرین [بـابێ هـەوە

ئادەم یێ ژ ئاخێ چێکری و هوین دویندەها وینە]، و هوین کرنە ئاڤاکەر و ئاکنجییێت ئەردی). ئانکو: داخواز ژ هەوە کر ئاڤاکەن.

ڤێجا زوهد نەئەوە دنیایێ بهێلی و ئەردی ئاڤانەکەی، بەلکی ئەوە کاری بۆ بکەی بەس تە ژ ئاخرەتێ مژویل نەکەت، د ئەردیدا بگەرە و بەر ب ئەسمانی بلند ببە، ب دلێن خەلکێ ئاخرەتێ د ڤێ دنیاییێدا بژی، بۆ دنیا خۆ کار بکەی هەروەکی دێ هەر و هەر یێ ساخ بی، و بۆ ئاخرەتا خۆ کار بکەی هەروەکی دێ سوباهی مری.. هۆسا بین هەڤالێن پێغەمبەری و هۆ دگۆت.

ئەڤەیە زوهد، دنیا بکەڤیتە د دەستێ تەدا نە تو بکەڤیە د لەپێن وێدا، بۆ خۆ دنیایێ بدە کاری نە ئەو تە بدەتە کاری، دنیا د دەستێ تەدا بیت نە د دلێ تەدا بیت.. لەوا هەڤالێن پێغەمبەری هەبوون دەولەمەند، و خودان دراڤ، (ئەبوبەکر و عوسمان و عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی) ژ دەولەمەندان بوون، و ژ وان دەهان بوون یێن مزگینیا بەحشتێ بۆ هاتی، و (عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی) مال و دراڤ و بیستان و ملکێ خۆ ل مەکەهێ هێلان و د رێکا خودێدا مشەخت بوو، ژ چونەیێ ـ هەروەکی ئەم ل ڤی سەردەمی دبێژین ـ دەست پێ کر، دەمێ پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) ئەو و (سەعەدێ کورێ رەبیعی) کرینە برایێن ئێك، سەعەدی گۆتێ: دێ دەستان ژخانیەکی و ژنەکا خۆ و نیڤا مالێ خۆ بەردەم، عەبدلرەحمانی ب هەلویستەکێ مەردانە و نەفسەکا تێر گۆتێ: **خودێ بەرەکەتێ بێخیتە کەس و کار و خانی و مالێ تە.. ئەز مرۆڤەکێ بازرگانم، کا بەس بازاری نیشا من بدەن.**

وی دەمی بازار د دەستێ جوهیێن (بەنی قەینقاع)دا بوو ـ ژ کەڤندا دەستێ خۆ ب سەر ئابۆریدا دگرن ـ عەبدلرەحمان چۆ ململانێ دگەل وان کر، گەلەك پێڤە نەچۆ، هات بێهنەکا خۆش یا ژێ دئێت، پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) پرسیارا هندێ ژێ کر، گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ من ژنەك ئینا، (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) گۆتێ: ((تە خوارنەك دا؟)) گۆت: نە، گۆتێ: خوارنەکێ بدە، ((خۆ ئەگەر بزنەك بیت))، {ئیمام بوخاری ژ عەبدولرەحمانێ کوڕێ عەوفی و هەردوو شێخا ژ ئەنەسی ڤەگێڕایە}.

ڤی مرۆڤێ ژ چونەیێ دەست پێ کری، پشتی مرنا خۆ زێر ل دویف خۆرا هێلا ـ ئیبن سەعەد و هندەکێن دی دبێژن ـ ئەو زێر ب بڤران هاتە ڤەتکرن، چار ژن هەبوون، مەهر و هەشتێکێن ئێکێ هەشتێ هزار بوون، ئەڤە بەهرا وێ چارێکا هەشتێکێیە، ئانکو: (32/1) ئێك ل سەر سیە و دوویێ ژ میراتی، ئەرێ پا میرات هەمی چەند بوو و هینگێ بهایێ دیناری و دەرهەمی گەلەك بوو.

(عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی) ل دەمێ پێدڤی دراڤەکێ بێ حسێب بۆ پێکئینانا لەشکەری دمەزاخت، هەمی د رێکا خودێدا و بۆ هەژاران، (عوسمانێ کورێ عەفانی) ژی یێ وەسا بوو، دنیا د دەستێن واندا بوو، بەلێ نێزیکی دلێن وان نەدبوو، وان دنیا بۆ خۆ دا کاری و وێ ئەو بۆ خۆ نەدانە کاری، یا گرنگ ئەوە دنیایێ بۆ خۆ نەکە خوداوەند دا ئەو تە بۆ خۆ نەکەتە بەندە، ئەڤەیە زوهد.

هندەکان رێنمایێن ئیسلامێ یێن شێلی کرین، سۆفییێن ژ رێ دەرکەتی هندەك ژ وانن ئەڤێن ناڤ و دەنگێن وان ل سەردەمێ کەفتن و

سەرداچۆن (الانحطاط) بەلاڤ بووین، و (دەروێشی) د ناڤ خەلکێدا بەلاڤ بووی وەل مرۆڤی دکر ژ ژیانێ ڤەقەتیت، ئان ژی بێ نان و ئاڤ بیابانێ بشەقینیت، ئان ل جهەکی بێ کار بژیت، و وی ب خۆ شیانێن کاری یێن هەین، و ئیسلامێ هۆ نەگۆتیە، و ژ کانییێن وێ یێن زەلال نەهاتیە، و زاهد و سۆفییێن دەسپێکا ئیسلامێ ب ڤی رەنگی نەبوون.

و دەمێ ئیمامێ عومەر ـ پشتی نڤێژا خوتبێ ـ هندەك كەس د مزگەفتێڤە دیتین، پرسیارا ژێ کر: هوین کینە؟ گۆتن: ئەم یێن ب هیڤیا خودێڤە، ئینا گۆتێ: نەخێر هوین (متآكّلون)ـنن ئانکو: ((چاڤێ هەوە یێ ل هاریکارییێن خەلکی))، کەس نەروینیتە ڤێرێ و پسیارا رزقێ خۆ بکەت، و بێژیت: یاخودێ رزقی بدە من، و ئەو ب خۆ دزانیت زێر و زیڤ ژ ئەسمانی نابارن، بەلکی خودێ رزقی ب کاری ددەت. ما هەوە گوە ل گۆتنا خودایێ مەزن نەبوویە: ﴿فاذا قضيت الصلاة فانتشروا في الارض وابتغو من فضل الله﴾ {الجمعة:10}**، ئانکو: (و ئەگەر نڤێژ هاتەکرن [رابن] و د ئەردیدا بەلاڤ ببن و ژ رزقێ خودێ [ب کارێ خۆ] بخوازن)، و ژ مزگەفتێ دەرێخستن.**

ئەڤەیە ئیسلام، ئایینێ کاری و بەرهەمی.

موسلمانان زۆرداری ل ئیسلامێ کر دەمێ ڤیایی ژ سەرەدەری و رەفتارێن هندەك سۆفیان وەرگرن ـ نابێژم هەمی سۆفیان ـ هندەك سۆفیان بەرێ خەلکی ددا کاری، و هندەکان دگۆت: بلا سۆفی مشاری ئان ئامویرێ ئاسنگەرییێ بکەتە تسبی، ئانکو د بەر کاریرا بێژیت: سبحان الله، ڤێجا هندەك مرۆڤ ژ رێیا ئیسلامێ یا راست دەرکەتن، و رێنماییێن ئیسلامێ شێلیکرن، و مە ئیسلامەکا زەلال دڤێت.

د سەردەمێ مەدا هندەکان دڤێت جوانترین تشت د ئیسلامێدا کرێتکەن، وێ هزرێ بکەن زکات روکنێ سێیێیە د ئیسلامێدا پشتی شادەدان و نڤێژێ، شەنگستێ ئیسلامێ یێ سێیێیە د قورئان و سوننەتێدا، و قورئانێ ل (28) جهان ب نڤێژێڤە گرێدایە، وی دڤێت ل دویف حەز و زەوقا خۆ د زکاتێ بگەهیت، و بێژیت: هەوە دڤێت دادپەروەریا جڤاکی و چاڤدێریا د ناڤبەرا کەسان و تەخاندا ل سەر بنیاتێ سەدەقە و قەنجی و هاریکاریان دانین، وی دڤێت وەسا د زکاتێ بگەهیت کو رەنگەکی سەدەقە و هاریکارییێیە ئان ژی قەنجیەکا تاکەکەسییە، و زکات هۆسا نینە، و هندەك دبێژن: هەوە چ رەنگێ هەڤپشکیێ (أشتراكية) دڤێت؟ ئەرێ هەوە دڤێت بەرێ مە بدەنە هەڤپشکیا خێر و سەدەقەیان؟!

ئەڤ خێر و سەدەقەیێن ئەو ژێ دبێژن نە وەکی وانن ئەڤێن د ئایینێن دیدا.

راستە زکات سەدەقەیە و قورئانێ هۆسا بەحسێ وێ یێ کری: ﴿خذ من اموالهم صدقة تطهرهم وتزكيهم بها﴾ {التوبة:103}، ئانکو: (زەکاتێ ژ مالێ وان وەرگرە، وان پێ پاك و پاقژ بکە ژ گونەهان، و بۆ وان [پشتی تو زەکاتێ ژ وان وەردگری] دوعایان بکە)، ﴿انما الصدقات للفقراء﴾ {التوبة:60}، ئانکو: (ب راستی زەکات بەس بۆ وانە ئەوێت هەژار)، چونکی باوەریا خودانێ خۆ راست دەردئێخیت، و نیشانا راستیا ئیمانێیە، هەروەکی د (صحيح مسلم)دا هاتی (والصدقة برهان)، ئانکو: (سەدەقە نیشانا راستیا ئیمانێیە)، و ئیمامێ ماوەردی دبێژیت: **زکات سەدقەیە، و سەدقە زکاتە، ناڤ جودایە، و ناڤەرۆك ئێکە.**

ئەڤ سەدەقە ئان ئەڤ زکاتـە، روکـن و مافەکـە دڤێـت مـرۆڤ ب حـەزا خـۆ بـدەت ئەگـەر نـە ب خـورتی دێ ژێ هێتـە وەرگـرتن، و دەولـەتا ئیـسلامێ ئـەو دەسـتهەلاتە یـا هـەی ڤـێ فـەرزێ ب هێـزێ وەرگریـت؛ چونکی د بنیاتدا ـ هەروەکی ئیسلامێ دانایی ـ نە فەرزەکا تاکە کەسیە، بـەلکی د بنیاتـدا فـەرزەکا جڤاکیـە، و رێکخـستنەکە دەولـەتا ئیـسلامی چاڤدێریێ لێ دکـەت، لـەوا قورئـان دبێـژیت: (**خُـذْ**) ئـانکو: (**وەرگـرە**)، تـشتەکە دئێتـە وەرگـرتن (**ژ دەولەمەنـدان دئێتـە وەرگـرتن و ددەنـە هەژاران**)، هەروەکی د وێ فەرمودەییێدا هاتی دەمـێ (مـەعاز) هنارتیـە یەمەنێ، لەوا قورئانێ ئەڤ فەرمانـە نـەهێلا ب هیڤیا تاکـە کەسانڤە و بـێ سـەر نـەهێلا، بـەلکی دەزگەهـەك ب نـاڤێ ﴿**العـاملين عليهـا**﴾ {التوبـة:60}، ئـانکو: (و ئـەوێت ل سـەر شـۆل دکـن [بـۆ کومکرنـا زەکاتێ]) بۆ دانا، دەزگەهێ رێڤەبەری و دارایيە ژبـۆ کۆمکرنـا زکـاتێ و بەلاڤکرنا وێ، و ئەڤ کەسێن ل سەر کار دکەن بەهرا خۆ و کریـا خـۆ ژ تەرازیا زکاتێ وەردگرن دا نەهێتـە بـەتالکرن، ڤێجا چ رێکخـستن ژ ڤـێ مەزنتر هەیە؟

ڤی ئەرکی سێ زێرەڤان یێن ل سەر هەین:

زێرەڤانـەك ژ ناڤـا وژدانـێ (**زێرەڤـانێ ئیمـانێ**): ئـانکو پالـدەرێ ئایینی، ڤێجا ترسا ژ خودێ و زێرەڤانیا وی بەری هـەر تـشتەکی، ئەڤـە زێرەڤانێ ئێکێیە.

زێرەڤانەکێ جڤاکی: رایا گشتی یا ئیسلامی ئەڤا فەرمانێ ب خێـرێ دکەت و خەلکی ژ گونەهێ ددەتە پاش.

زێرەڤانـەکێ یاسـایی: دەولـەتا ئیـسلامی پـێ رادبیـت، ئـەڤا ئیـسلام مافێ وەرگرتنا ب خورتی و مافێ شـەڕکرنێ ددەتـێ، ئەگـەر تەخەیـەکا خودان هێز ژ رێ دەرکەفتبیت و زکاتێ نەدەت، خودێ هندەك كاران ب دەســەلاتێ ب جـھ دئینیــت ئــەو تــشتە ب قورئــانێ ب جـھ نائێــت، هەروەکی خەلیفەیێ سیێ (عوسمانێ کورێ عەفانی) گۆتی.

ئەم هەمی دزانین دەولەتا ئیسلامێ ئێکەمین دەولەتـە د مێژوویێـدا خەباتێ پێخەمەت مافێن هەژاران دکەت، ئێکـەمین دەولەتـە لەشـکەران بۆ ڤێ مەخسەدێ ئامادە دکەت، ئەبووبەکری یازدە لیـوا بەرهـەڤکرن دا شەڕێ وان بکەت یێن ژ ئیسلامێ دەرکەفتین و ئـەوێن زکـات نـەدایی، و دەمێ ل دەسپێکێ گۆمان بۆ ئیمام عومـەری چێبووی، گۆت: **چەوا دێ شـەڕێ وان کـەین و وان یـا گـۆتی: (لاالـە الا الله) و هـەر کەسـێ ڤـێ بێـژیت خوینـا وی و مـالێ وی هاتنــە پارسـتن ئـیللا ب مـافێ وی؟!** ئەبووبەکری **گۆت: ب خودێ دێ شەڕێ وان کەم یێن جودایێ بێخنـە د ناڤبەرا نڤێژێ و زکاتێدا، چونکی زکات مافێ مالییە، پاشـی گۆت: بـیرا وی ب ڤێ پەیڤێ ئینا: ((ئیللا ب مافێ وی))** و ئەڤەیە مافێ مالی، پاشی گـۆت: ((**ب خـودێ ئەگـەر وان ـ د وەختیـدا ـ قەدوەریـسکەك دابـا پێغەمبەری و نوکە نەدەن دێ شەڕێ وان ل سـەر کـەم**))، ئەبووبـەکری شـەڕێ وان کـر ئـەڤێن زکـات نـەدایی، ئـەرێ هـەژاران خۆنیـشاندان ئـان نەرازیبوونەك کر داخوازا مافێن خۆ بکـەن؟ نـەخێر ئیـسلامێ ئـەو بـۆ وان فەرزکر بێی هەست پێ بکـەن کـو وان مـافێن ل دەف دەولەمەنـدان هەین، ئیسلامێ ئەڤە کرە ماف، مافەکێ دیارە، دیارە کا چەندە، و کا بۆ کێیە، و ل سەر کێ دکەڤیت، و کەنگی دئێتە دان؟ ئامان و قەدەر و دەم

و کا ل کێ دکەڤیت هەمی ب تێر و تەسەلی د فقهێ ئیسلامیدا هەنە، بەلێ جهێ داخێیە هندەکان ئەڤ فەرزا مەزن شێلی کر، وەسا یا وێنەکری هەروەکی قەنجیەکا تاکە کەسیە، ژ دەولەمەندەکێ دفن بلند بۆ هەژارەکێ داکەتی، خۆ بۆ بچەمینیت، بۆ خۆ ژێ بخوازیت، ئەو ژی ب خێرا خۆ کەرەمێ ب چەند دەرهەمەکان، ئان ب چەند پارییەکان دگەل بکەت، پاشی دەستێ وی ماچ بکەت و دوعا ژیەکێ درێژ بۆ بکەت.

ئەڤە ژی وێنەیەکە چو پەیوەندی ب راستیا زکاتێڤە نینە، و ئەڤ چەندە مە د پەرتۆکێن خۆ ((فقهێ زکاتێ)) و ((**مشكلة الفقر وكيف عالجها الاسلام**)) و د گەلەك پەرتۆکێن دیدا یا دیارکری.

ئەڤ وێنێت ئیسلامێ شێلی دکەن و دگوهۆرن بێگۆمان د رەتکرینە، مە ئیسلامەکا سپی و زەلال دڤێت، بێی شێلیکرن و دەستکاری.

4ـ پارێزکاری ل سەر رێژەیان و هەڤسەنگی د ناڤبەرا کاراندا:

پێگرکێ چارێ بۆ وێ ئیسلاما مە دڤێت یێ هەی، ئیسلاما هەڤسەنگ، بێی کێماسی بکەڤیتە د وان رێژەێن بۆ ئەرك و کاران داناین.

هەر کارەکی د ئیسلامێدا حسێب و پلەیا خۆ یا هەی، پێدڤیە هەر کارەکی داننە جهێ وی یێ شەرعی، دەستکاریێ د رێژەیا د ناڤبەرا کاراندا نەکەین، تشتێ هەژی سینگی نەبەینە پاش، و تشتێ جهێ وی ل پاشیێ نەئینینە بەراهیێ، هندەك تشتێن هەین بنەرەتینە، و هندەکێن دی ژ وان کێمترن، تشتێن ب عەقیدەییێڤە گرێدایی یێ ل بەراهیێ، پاشی هەر پێنج روکن دئێن، دویڤدا فەرز دئێن کو د بن روکناندانن، و هندەك تشتێ ل دەف هندەك زانایان ل دەف وان ژ فەرزان کێمترن و ژ

سونەتێ بلندترن، دبێژنێ: ئەرك، و سونەتێن دوپاتكری (سنن مؤكدة) و (مستحبات) یێن نە دۆپاتكری، هەمی پلەنە ئێك ژ ئێكێ بلندترە، هەروەكی خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿أجعلتم سقاية الحاج وعمارة المسجد الحرام كمن آمن بالله واليوم الاخر وجاهد في سبيل الله لايستوون عند الله﴾ {التوبة:19}، ئانكو: (ئەرێ هوین [كارێ] ئاڤدانا حەجیان و ئاڤاكرنا [سەخبێركرنا ئاڤاهیێ] كەعبەیێ، وەكی [كارێ] وی ددانن ئەوێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ ئینایی و جیهاد د رێكا خودێدا كری، ئەڤە ل دەڤ خودێ وەكی ئێكن).

د فەرموودەیا دورستدا هاتیە: **(الايمان بضع وسبعون شعبة، فأفضلها قول: لا اله الا الله، وأدناها إماطة الأذى عن الطريق)،** {ئیمام موسلم و ئەبو داوود و نەسائی و ئبن ماجە ژ ئەبو هورەیرەی وەرگێڕایە}، ئانكو: **(باوەری حەفتێ و تشتەك پشكن، یا ژ هەمیان چێتر گۆتنا (لا إله إلا الله)ـە، و یا ژ هەمیان كێمتر راكرنا ئەزیەتێیە ژ رێكێ).**

ئانكو بلندتر و نزمتر یێن هەین، و د ناڤبەرا واندا یێن هەین نێزیكی بلندیێنە، و یێن هەین نێزیكی نزمیێنە).

ژ ئالیێ دیڤە ـ ئالیێ كارێن ب گونەه (المنهيات) **ئالیێ ڤاریێبوون و گاوریێ، و شیركا مەزن، و شیركا بچویك ژی یا هەی، و گونەهێن مەزن، و د ناڤ گونەهێن مەزن ژیدا مەزنترین گونەه یێن هەین (أكبر الكبائر) ـ هەروەكی د فەرموودەییێدا هاتی ـ و گونەهێن بچویك ژی یێن هەین، حەرامیا وان ڤەبڕیە، و دویڤدا (مشتبهات) دئێن ئانكو: تشتێ گۆمان ل سەر حەلالی و حەرامیا وان هەی، و (المكروهات) یێن هەین ئانكو: چ (مكروه تحريم) و چ (تنزيه) و ژێكنەگرتنا فەرتر ژی یاهەی.**

دڤێت رێزبەندیا ڤان پلەیان بزانین، و جوداییان د ناڤبەرا واندا نەبەرزەکەین و نەحەلینین، نابیت شەڕەکی سەرا کارەکی (مستحب) بکەین و خەلکی پشتا خۆ یا دایە ئەرکان و یێن بەرزەکرین، هندەك دێ شەڕی سەرا تشتەکی کەن دوو بۆچۆن یێن بۆ هەین، دگەل هندێ زانایان یا گۆتی: **چو ئینکار د کارێن ئیجتیهادێدا نینە، ڤێجا بۆچی هۆ دکەن؟**

پێدڤیە ل دەسپێکێ هزرا مە ل سەر کارێن بنەرەتی بیت، کارێن ل سەر پێکهاتین، ب تایبەتی د ڤێ قۆناخێدا، پاشی مرۆڤ دێ ژ پێپکەکی بلند بیتە ئێکی دی، کا چەوا قوتابی ژ قۆناخا بنەرەتی دچیتە یا ئامادەیی پاشی زانکۆیێ پاشی ماستەرێ و دکتۆرایێ.

هەروەسا مرۆڤ د ئایینیدا د باوەرییێدا ژ پلا (علم الیقین) بلند دبیتە (عین الیقین)، پاشی بۆ (حق الیقین)، هەروەکی ئیبراهیمی گۆتی: **﴿رب ارني كيف تحيي الموتى قال اولم تؤمن قال بلى ولكن ليطمئن قلبي﴾** {البقرة:260}، ئانکو: (خودێ وۆ، نیشا من بدە کا تو چاوا مریان ساخ دکەی؟ [خودێ] گۆت: ما تە باوەری [ب شیانا من] نەئنایيە؟ گۆت: بەلێ [من باوەری هەیە]، بەس دا دلێ من تەنا ببیت)، و د کاریدا ـ ب بجهئینانا فەرزان ـ ژ پلەیا (نێزیکیێ) دێ بلند بیتە پلەیا (خۆشڤیاتیێ) ـ ب کرنا سونەتان ـ، ((ولايزال عبدي يتقرب الي بالنوافل حتى احبه))، ئانکو: (و بەردەوام بەندەیێ من خۆ ب سونەتان نێزیکی من دکەت هەتا ئەز حەژێ دکەم).

و دبیت ژ پلەیا (ظالم لنفسه): ستەمکاریا ل نەفسا، خۆ بلند ببیتە پلەیا (المقتصد): ناڤنجی، پاشی پلەیا (السابق بالخيرات): لەزکرن ل قەنجیان، ب ئانەهیا خودێ.

مرۆڤەکێ هەی ب تنێ دێ ئەرکان ب جھ ئینیت و خۆ ژ گونەهێن مەزن دەتە پاش، دێ بێژمێ: ئافەرین بخێر بێی، هەروەکی پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) دەمێ عەرەبەکێ کۆچەر پرسیار ژێ کری: **یا پێغەمبەرێ خودێ بێژە من چ ل سەر منە بکەم؟ گۆتێ: ((پێنج نڤێژ یێن ل سەر تە هەین د شەڤەك و رۆژەکاندا))، گۆت: ژبلی وان تشتەکێ دی ل سەر من هەیە بکەم؟ گۆتێ: ((نە، ژبلی ئەگەر سونەتەکێ بکەی))، پاشی چ؟ گۆتێ: ((رەمەزانێ ب رۆژی بی))، گۆت: ژبلی وێ تشتەکی دی ل سەر من هەیە؟ گۆتێ: ((نە، ژبلی ئەگەر سونەتان بگری))، پاشی چ؟ گۆتێ: ((زکاتێ بدەی))، گۆت: ژبلی وێ چ دی ل سەر من هەیە؟ گۆتێ: ((نە، ئیللا ئەگەر خێرەکێ بدەی))، و فەرز بۆ گۆتن، پشتی وی مرۆڤی گوھ ل ڤێ هەمیێ بووی گۆت: ب خودێ بەس دێ ڤان کەم نە کێم نە زێدە، پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) گۆت: ((دێ خێرێ و سەرفەرازیێ بینیت ئەگەر راست بیت د ئاخفتنا خۆدا))، ئان ژی ((ئەگەر یێ راست بیت دێ چیتە بەحەشتێ))، و ل جھەکێ دی دبێژیت: ((یێ بڤێت سەحکەتە زەلامەکی ژ خەلکێ بەحشتێ بلا سەحکەتە ڤی زەلامی)).**

پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) هند ژ ڤی زەلامی ڤیا بەس ئەرکان ب دورستی ب جھ بینیت بێی کێم و زێدە بکەت، هەلبەت ئەڤە ژ ئەبووبەکری و عومەری و عوسمانی و عەلی و عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی و یێن دەسپێکێ ژ مشەخت و پشتەڤانان نائێتە قەبویلکرن.

دیسا پێدڤیە وێ هزرێ ژی بکەین هەر کارەکی د ئیسلامێدا بهایەکێ تایبەت یێ هەی، نابیت ژ بهایێ وی بینینە خوارێ، چونکی تێکەلکرنا تشتان گازیا ئیسلامێ گەلەك پاشئێخست، دڤێت هزرا خۆ بدەینە سەر مەسەلەیێن بنەرەتی و دۆزێن چارەنڤیس، و ب تشتێ بچویکڤە مژویل نەبین و یێ مەزن بهێلین، و ب قەد و پرتانڤە مژویل نەبین و تشتێ تەڤگر و سەرەکی بهێلین، یا مە دڤێت بێژین: نابیت دەستکارییێ د رێژەیاندا بکەین، بچویکی مەزن بکەین و مەزنی بچویك بکەین، بهای بدەینە تشتێ بێخێر، ئان تشتێ مەزن و ب ترس پویتە پێ نەکەین، پێدڤیە هەر تشتەکی دانینە جه و پلەیا وی، (سەحکە پەرتۆکا مە (فقه الاولویات) یا ل قاهیرە هاتیە چاپکرن).

موسلمان ڤان رێژەیان تێك ددەن:

موسلمانێن چەرخێن پێشیێ ب دورستی چاڤێ خۆ ددا ڤان رێژەیان، بەلێ ل چەرخێ مە و ل چەرخێن دویماهیێ ئەڤ تشتە تێکدان، و هندەك جاران پتر پویتە ددا سونەتێ ژ فەرزان، دێ ئێکی بینی ئەڤە جارا حەفتێیە دچیتە حەجێ ئان هەرسال رەمەزانێ دێ چیتە عومرێ، و قەرێن خەلکێ یێن لێ و نادەتێ، ئان ستەمێ ل وان کەسان دکەت ئەڤێن تێکەلیا وی دکەن، مافێ فەرمانبەر ئان کارکەرێن بۆ کار دکەن دخۆت، یاچێتر ئەوە بێژینێ: برایێ من ل شوینا تو هندە دچییە حەجێ بۆچی تو مافێن خەلکێ نادەییێ؟ هندی قەرەك ل سەر تە بدە، ئەڤە فەرزە و یێ ف پێش حەجا سونەت ئێختی. د (صحیح مسلم)دا یاهاتی: ((یغفر للشهید کل ذنب الا الدین))، ئانکو: **(هەمی گونەهێن**

شەهیدی دئێنە غەفراندن فەر تێ نەبن)، ڤێجا تـو هـزر دکـەی حـەجا تە ئان عومرەیا تە دێ فەرێن خەلکێ ژ سەر تە راکەت؟ و شەهیدبوونا د رێکا خودێدا ناراکەت؟!

گەلـەك ژ موسـلمانان ڤـی ئـالی خەلـەت تـێ دگـەهن، مـن شـیرەت ل هندەك موسلمانێن ژ مسرێ هاتینە حەجێ کرن دەمێ من دیـتین هـەر سال دچنە حەجێ، و هندی من نیاسین ئـەز گـەنج بـووم و هـەتا نوکە دبینم هەر سال دچنە حەجێ و هەمی رەمەزانا یێ دچنە عـومرێ، یـا ژ منڤە پتر ژ چل جاران یێن چۆینە حەجێ، من گۆتە مـەزنێ وان: تـو چ دبێـژی (حـەجی) تـو و ئـەڤ کۆمـا دگـەل تـە ژ کـور و کـەس و کـار و خۆشتڤیان ئەڤێن هەر سال هوین حەجێ دکەن هـوین نێزیکی پێنجی کەسانە هـەر ئێـك ژ هـەوە هـەر سـال نێزیکی بیـست هـزار جونـەیهان دمەزێخیت: 50 × 20000 = 1000000 ملیۆن جونەیهێن مسری.

ڤێجا ئەگەر ئەڤێ هوین ل حەجێ دمەزێخن هوین بدەنە برسیان ل مــسرێ ئــان ل ئــەفریقیا ئــان بــۆ ب جهئینانــا هنــدەك پــرۆژەیێن راوەستیای ئان بۆ فێرکرنا موسلمانێن نەخواندەوار ئـان بـۆ چاڤدێرییا ئێتیم و بێخودانان ئان... و ئان... هتد. و هنـدی بێـژی ئیـسلام پێـدڤی دراڤییـە ل هـەر جهـەکی ل جیهـانێ، ئەڤـە دا ب خێرتـر بیـت ل دەف خـودێ، گۆت: ئاخفتنـا تـە دورسـتە، بـەلێ ـ بـرا ـ دەمـێ دبیتـە وەرزێ حەجێ ئەز هەست ب خەریبیەکا مەزن دکەم و روحا من ل دۆر بەیتێ دفریت، ئانکو مەسەلە خۆشییە، راستە خۆشیەکا گیانیە، بەلێ پا بۆچی ئـەم ل تـشتێن فـەرتر ناگـەرین و خۆشـیێ پـێ ببـەین، و کـا چ پێدڤیـە بکــەین؟ بهــێلم موســلمان ژ برســاندا بمــرن ئــان تووشــی هێرشــێن

خاچپەرێسیێ (تنصير) ببن، ئان هێرشێن کۆمۆنستیێ، و ئەز بشێم ل وان بمەزێخم و ب دەمێ ئان ژی بۆ جارا چلێ بچمە حەجێ ئان عومرەیا حەفتێیێ؟! پێدڤیە هندەك كاران ژ هندەكێن دی فەرتر ببینین، و فەرزان ف پێش سونەتان بێخین، شەنگستە ئەڤەیە: **خودێ سونەتێ قەبویل ناكەت هەتا فەرز نەئێتە ب جهئینان، و ئەم دبێژینە ڤێ (فقه الأولويات).**

ئەڤەیە ئەو تێگەهشتنا مە بۆ ئیسلامێ دڤێت، ئەم ب ڤان پێگرکان بانگهەلدێریێ بۆ ئیسلامێ دکەین، بێی کێمکرن و زێدەکرن و شێلیکرنا بنەمایان و تێکدانا رێژەیێن وێ.

5ـ تەڤگری و هەڤتامیا ئیسلامێ:

پێگرکەکێ دی یێ پێنجێ بۆ تێگەهشتنا ئیسلامێ یێ هەی، ئەوە ژی هەڤتامکرنە، ئانکو پێك و مێکڤە وەرگرین، ب هەمی هۆبە و پارچە و ئالیانڤە، ئەڤە ژی دوپاتیەکە بۆ پێگرکێ دووێ ژ ئالیێ وی یێ ئیجابیڤە.

ئیسلامێ چو ئالی نەهێلاینە، ئیللا ب ئاراستەکرن و دانانا فەرمانان یا چۆیە د ناڤدا، پەیامەکا تەڤگرە بۆ کەسی و خێزانێ و جڤاکێ و ملەتی..

چار ئالی بنەرەتینە بۆ دیارکرنا تەڤگریا ئیسلامێ:

و ژ بەلگەیێن ڤێ هەڤتامکرنێ، ئەڤ چار هۆبێن بنەرەتینە یێن بنەمایێن ئیسلامێ ل سەر دئێنە لێکڤەکرن، و ل دویف رۆناهیا وان ڤێ چەندێ تێ دگەهین:

★ هۆبەك بەرەف دەروونيڤە دچيت.

★ هۆبەك بەرەف جڤاكيڤە.

★ هۆبەك بەرەف دەستهەلاتێڤە.

★ هۆبەك بەرف گەردوونيڤە.

ئاليێ باوەريێ و ييێ سنج و رەوشتان:

هۆبا ئێكێ: بەرەف دەروونيڤە دچيت و ب باوەری و پاقژيێ (تەزكيێ) قەنج و چاك دكەت، ئەڤەيە (ئاليێ باوەريێ)، و بنياتێ ژيانێ باوەريە، و نهێنيا هەبوونێ باوەريە، و ئەم نەشێين جڤاكێن خۆ چاك بكەين هەتا ئەم دەروونان چاك نەكەين، و چاكيا جڤاكان ب چاكيا كەسانڤە گرێدايە، و چاكيا كەسان ب چاكيا دەروونێن وانڤە گرێدايە، و خەلك بێى ڤى كارى چاك نابن، ماركسی دبێژن: ئابۆرى و پەيوەندييێن بەرهەمی بگوهۆرە دێ مێژوو ئێتە گوهۆرين، بەلێ يا ئيسلام دبێژيت: دەروونێ خۆ بگوهۆرە ـ ئان ژى يا د دەروونێ خۆدا بگوهۆرە ـ دێ مێژوو ئێتە گوهۆرين ﴿**إن الله لايغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم**﴾ {الرعد:11}، ئانكو: (ب راستى خودێ سەروبەرێ چو ملەتان ناگۆهورِيت و خێر و كەرەمێت خۆ ژ وان نابرِيت، هەتا ئەو ژ دەڤ خۆ نەگۆهورِن)، سونەتەكە ژ سونەتێن خودێ د ژيانێ و جڤاكيدا.

ڤێجا چەوا يا د دەروونانـدا دێ گوهۆرين؟ يا د دەروونانـدا دێ گوهۆرين ب رێكا (عەقيدێ) كو باوەرييا دورست و ئێكاتيا دورست دارێژينە د دەمارێن ڤى مرۆڤيدا كو ژبلى خودێ ب چو خوداوەندان رازى نەبيت و ژبلى وى قەستا كەسێ نەكەت و بۆ خۆ ب سەميان

بدانيت، ئەڤ ئێكاتيا خودێ ئەڤا هەمی خوداوەندێن ژ ڤەستا ژبن دبەت چ ژ مرۆڤان و چ ژ كەڤران.. ڤێجا ئەنيا خۆ نادانيە ئەردی بۆ كەسێ ژبلی خودێ و پشتا خۆ ناچەمينيت بۆ كەسێ ژبلی خودێ، ئەڤەيە يا مرۆڤێ قارەمان چێدكەت مرۆڤێ بەرهەمدار د ئاشتيێدا و مرۆڤێ سەركەفتی د جەنگاندا يێ چاك د دەروونا خۆدا يێ سوودەمەند بۆ كەسانێن دی يێ باوەری ب خۆ هەی و باوەری ب خودايێ خۆ هەی يێ مافی ب سەر دئێخيت ڤيانا خێرێ ل دەف هەبيت يێ بمەزێخيت و بدەت بۆ ملەتی بێی بەرامبەر و يێ خزمەتا جڤاكێ بكەت خۆ ئەگەر ل پێش چاڤ نەبيت ژی، يێ جيهادێ د رێكا خودێدا بكەت و ژ لۆمەكرنێن كەسێ نەترست، ئەڤ مرۆڤە ئەوە يێ وەلات بۆ خۆ لێ دگەريێن و يێ هوشيارە ل سەر پەيداكرن و هەبوونا وی، ل دەف مە دهێتە چێكرن و دارشتن. د كارگەها قارەمانان‌دا كو عەقيدەيە... ئيمانداری چێ دكەت و چو دی نە ژبلی ئيمانێ، **باوەريێ بدە من دێ قارەمانان دەمە تە!**

پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) چ ل عەرەبان كر؟ ئەو عەربێن عەقلێن وان پويچ بووين ڤێجا پەرستنا بەر و كەڤران كرن و دلێن وان رەق بووين ڤێجا كچ ساخ كرنە د بن ئاخێڤە و كورێن خۆ كوشتن ژ ترسا هەژاريێ چ ژ مرۆڤی دمينيت ئەگەر دل و عەقل لێ پويچ بوون؟

پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) ئەڤ مرۆڤە سەر و ژ نوی ئاڤاكرن ب عەقيدەيا ئێكەتيا خودێ، عەربێن د سەردەمێ نەزانينێ كرنە عەربێن ئيسلامێ عەرەبێن قارەمانی و ئيمانێ و رەوشت و **چاكيان**، {بنێرە: پشكا ((الايمان والاصلاح) ژ كتێبا مە ((الايمان والحياة))}.

ئێــك ژ ســەرکردێن فورســێ ســەحكرە موســلمانان ل ســەر دەمــێ عومەری دیتن یێ دستنڤێژا خۆ دشۆن و خۆ پاك دكەن عەرەبان چو سەنگك بۆ پاقژیێ نەددانا پاشی دێ ل ریزێن رێكخستی و پێكڤە راوەستن ل پشت ئێك ئیمام، هندە رێزن وەكی رێزێن ملیاكەتان پێكڤە نویسیایی، ڤی سەرکردێ فارس سەحكرێ و گۆت: **عومەری هەمی رەوشتێن چاكێن نیشا داین** و ب راستی یێ ئەو و عومەر پێكڤە فێرکرین (موحەمەد)ـە پێغەمبەرێ خودێ ئان بێژە: ئەو ئیسلامە یا موحەمەد پێ هاتی، ئەم ئەڤرۆ یێ گازندێ ژ پاشكەفتنێ دكەین، ئەمێ ل پشت ملەتان ماین دبێژنە مە جیهانا سیێ ئان جیهانا دەولەتێن وەرارکری و ئەڤە ژی پەیڤەكا نازكە بۆ وەلاتێن پاشكەفتی د ناڤبەرا مەو واندا گەلەك دویراتی یا هەی و ئەڤ دویراتیە بەرتەنگ نابیت نوكە ببۆرینا دەمی، بەلكی یێن فرەه دبن و ڤالاتی یا كویر دبیت، چەوا یا بۆری دێ ب دەستڤە ئینین و و قەرەبوكەین و گەهینە ملەتان؟ ئەرێ دێ چەوا شیێن د بەر وان راكەین؟ ئەڤە ناچێكەت ژبلی باوەریەكا كویر كو هەمی هێز و شیانێن ڤەشارتی بدەرێخینیت و مرۆڤی بكەتە چێكریەكێ دی... ئەو باوەریە ئەڤا عەرەب بەری نوكە چێكرین ئەو باوەری بووو یا سێربەندێن فرعەونی گوهارتین و ژ هندە مرۆڤان كو یاری ب دار و وەریسان دكرن كرنە هندە كەس بەرهنگاریا فیرعەونی كرن ئەڤێ خۆ كریە خوداوەند و ستەمكار سێربەندێن وی ب هەمی باوەریڤە دبێژنێ ﴿فاقض ما أنت قاض انما تقضي هذه الحياة الدنيا﴾ {طه:72}، ئانكو: (ڤێجا تو چ دكەی بكە [و بزانە] بەس تو دشێی د ڤێ دنیاییێدا تشتەكی بكەی)، ڤێجا باوەری چێكەرێ حێبەتیانە و كارگەها زەلامایە و بەرهەڤكەرا قەرمانایە.

باوەری و ئیمانا دورست و نەئیمانا ب خۆزیا بەلکی یا د دلیدا پاراستی و کار راستییا وی دیار دکەن هەروەکی (حەسەن ئەلبەسری) و گەلەکێن دی گۆتین: (ئیمانەك بیت وەکی یێن بەری مە نیاسین (باوەری ئینان ب دلا و گۆتن ب ئەزمانی کارکرن ب ئەرکانان ئەندامێن لەشی ئەڤ ئیمانە ئەڤا د رەوشتا و کارێن چاکدا دیار دبیت (الایمان بضع وسبعون شعبة والحیاء شعبة من الایمان)، ئانکو (باوەری حەفتێ و تشتەك پشکن و شەرم پشکەکە ژ باوەریێ)، باوەری هەروەکی قورئانێ بۆ مە دیارکری ﴿قد أفلح المؤمنون * الذين هم في صلاتهم خاشعون * والذين هم عن اللغو معرضون * والذين هم للزكاة فاعلون﴾ {المؤمنون:1-4}، ئانکو: (ب راستی خودان باوەر سەرفەراز بوون ⋆ ئەو [خودان باوەر] یێت خۆشکێن، و ب ترس د نڤێژێت خۆدا ⋆ و ئەوێت [هەمی دەمان] پشتا وان ل گۆتن و کریارێت پویچ [و خۆ ژێ د دەنە پاش] ⋆ و ئەوێت دلێ خۆ ژ شرك و گونەهان پاقژ دکەن [زەکات ل ڤێرێ باراپتر پاقژیا دەروونی یە، چونکی ئەڤ ئایەتە ل مەکەهێ هاتیە خوار، و زەکات ل مەدینەیێ هاتیە فەرزکرن، و هندەك زانا دبێژن مەخسەد هەر زەکاتا مالی یە])، باوەری رەوشت و چاکینە، ئەڤە ئالیێ ئیمان رەوشتا ئەم د رژدین ل سەر د وێ ئیسلامێدا ئەوا ئەم بانگهەلدێریێ بۆ دکەین. ئەڤ ئالیێ پەروەردەیێ گرنگ پەروەردەکرنا مرۆڤی خودان باوەر زەلامێ خودان باوەر ژنا خودان باوەر جڤاکێ خودان باوەر ئەڤێ سەر و ژ نوی دهێتە پەروەردەکرن ل سەر باوەریێ ب پەیامەکا مەزن ب ئارمانجێن مەزن هندە ئارمانج مەزنتر بن ژ کەرەستەی و بەرفرەهتر بن ژ نوکەیا مە و کویرتر بن ژ پاریێ ژینێ ب

تنێ پەیاما سێربەندان دەمێ باوەری ئینایی و پەیاما هەڤالێن پێغەمبەری دەمێ باوەری ئینایی هاتینە ڤەگوهاستن ژ تاریاتیا نەزانینێ بۆ رۆناهیا ئیسلامێ... ئەڤەیە هۆبا ئیکێ یا ئەم دوپاتیێ لێ دکەین د دیتنا خۆدا بۆ ئیسلامێ.

ئالیێ جڤاکی:

هۆبا دووێ: ئەوە یا دهێتە ئاراستەکرن بۆ جڤاکێ دا دادوەری و پشتگری و پشتەڤانی د ناڤبەرا خەلکێدا بهێنە دانان و ئەها ئەڤەیە ئالیێ جڤاکی، ئیسلام ئایینەکێ جڤاکیە و بیرل هندێ نەکریە کو مرۆڤ یێ ب تنێیە ل بیابانەکێ ب تنێ دژیت، بەلێ یێ باژێریە ب سروشتێ خۆ هەروەکی یێن کەڤن گۆتی: گیاندارەکێ جڤاکیە، هەروەکی بسپۆرێن فەرموودەیان دبێژن: ئیسلام یا هاتی ئایینەکێ ناڤنجیخواز بۆ ملەتەکێ ناڤنجیخواز گرنگیێ ددەتە پێدڤیێن جڤاکی هەروەکی کا چەوا ددەتە پێدڤیێن تاکە کەسی و هەڤسەنگیێ دکەت د ناڤبەرا لێنێرینا تاکە کەسی و لێنێرینا جڤاکی و نە کەسێ مەزن دکەت ل سەر حسێبا جڤاکی و نە جڤاکێ مەزن دکەت ل سەر حسێبا کەسێ بەلکی هەر ئێکی مافێ وی ددەنێ و داخوازێ ژێ دکەت ئەرکێ خۆ ب جە بینیت بێی کێم و زێدەیی ﴿الا تطغوا في الميزان * واقيمو الوزن بالقسط ولا تخسروا الميزان﴾ {الرحمن: 8-9}، ئانکو: (دا هوین نەدەنە سەر عەدالەتێ ⋆ [گەلی مرۆڤان] کێشانێ ب عەدالەت بکەن، و د کێشان و پیڤانێدا تەرازوویێ کێم نەکەن).

ئیسلامێ هزرکرنا ب کۆمی و هەستێ ب کۆمی د دلێ موسلمانیدا چاندیە خۆ دەمێ ل نفێژێ رادوەستیت و یێ ب تنێ بیت د ناڤ مالا خۆدا دێ

بێـژێت: ﴿**إياك نعبدو وإياك نستعين**﴾ {الفاتحـة:4}، ئـانكو: ([خـودێ وۆ] تنێ ئەم تە دپەرێسین، و هاریکاریێ ژ تە ب تنێ دخوازین)، هەسـتێ ب کۆمی و ب هەڤرایی د وژدانا ویدا دچینیت، پاشی دوعا ژ خـودایێ خـۆ دکـەت ﴿**اهدنا الـصراط المـستقیم**﴾ {الفاتحـة:5}، ئـانکو: (مـە راسـتەڕێ بکە)، داخوازا هیدایەتێ بۆ خۆ و جڤاکێ خۆ ژی دکەت و قورئان دەمێ ئەرکان فەرز دکـەت ل سـەر مرۆڤـان دگـەل کـۆمێ هەڤپـەیڤینێ دکـەت ﴿**یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام**﴾ {البقـرة:83}، ئـانکو: (گـەلی خودان باوەران، رۆژی ل سەر هەوە هاتە نڤیسین).

ڤێجا بۆچی دێ بێژیت ئەی گـەلی خـودان بـاوەران و نابێـژیت (ئـەی خـودان بـاوەر) چـونکی ئـەو کـۆمێ دهـەژمێریت هـەڤکار د بجهئینانـا حـوکمێ خودێـدا، تـاکو ئـەو حـوکمێن پەیوەنـدی هـەی ب کـار و بـارێن دەولەتێڤە وەکی گۆتنا خودایێ مـەزن: ﴿**الزانیـة والزانـی فاجلـدوا...**﴾ {النور:2}، ئانکو (زناکەرا شویکری و زناکەرێ ژن ئینایی، قامچییان لێ بدەن) ﴿**والسارق والسارقة فاقطعوا...**﴾ {المائدة:39}، ئانکو (و زەلامێ دز و ژنا دز دەستێت وان [د گرێچکێڕا] ببڕن).

ئەرێ ما هەمی موسلمان دەستێ مرۆڤـێ دزیکـەر دبـڕن ئـان هـەمی مرۆڤێن دەهمەن پیسی کری سزا ددەن؟

نەخێر بەلێ گازی بۆ ملەتیە، بۆچی؟ چونکی ملـەت یـێ هـەڤکارە د گەلێکـدا ب رەنگـەکی کـو ئەگـەر مـەزن و بەرپرسـان خەمـساری د بجهئینانا فەرمانێن خودێدا کـر... بەرپرساتی دکەڤیتـە سـەر ملـەتی و ملـەت هـەمی یـێ پـشکدارە د بەرپرسـاتییێدا هـەر ئێـك ل دویـف پێچێبوونێن خۆ، ل سەر ویە بانگهلدێریێ بکەت و فـەرمانێ ب چاکیێ

بکەت و خەلکەکی ژ خرابیێ بدەتە پاش ﴿والمؤمنون والمؤمنات بعضهم أولياء بعض...﴾ {التوبة:71}، ئانکو (زەلام و ژنێت خودان باوەران هاریکار و پشتەڤانێت ئێکن)، ئەڤەیە یا ئیسلام پێ هاتی.

ئیسلام یا ب ڤێ رامانا جڤاکی هاتی پویتە و گرنگی دایە جڤاکی و ئاریشێن وی ب تایبەتی تەخا لاواز تێدا تەخێت هاتینە بەرزەکرن د جڤاکێن بەری هاتنا ئیسلامێدا، ئیسلامێ گرنگی پێدا و مافێن مادی و تۆرەیی بۆ دابین کرن هەروەکی د زکاتێدا... ئەو فەرموودەیا بوخاری ڤەگوهاستی (هل ترزقون وتنصرون الا بضعفائكم) ئانکو: (ئەرێ ما رزق و سەرکەفتن دێ بۆ هەوە ئێت ئەگەر نە بەر بەلەنگازێن هەوە بیت)، ئەڤ رزق و سەرکەفتنە ژی دهێت ب دوعا و دلسۆزیا وان ژ لایەکی و ژ لایەکێ دیڤە فەرموودە ئاماژێ ددەتە ئالیەکێ گرنگ کو گەلەك خۆ ژێ بێ ئاگەھ دکەن ئەو ژی تەخێن لاواز و هەژار وەکی جۆتیار و کرێکار و فەرمانبەر و کاربدەستێن بچویك یێن لێنێرین بۆ دهێنە کرن چێدبیت ب کێماتی ئەون ئامرازێن بەرهەمی ل خۆشیێ و ئامرازێن سەرکەفتنا ل جەنگان، ئەون یێن کارکەن بۆ زۆرکرنا بەرهەمێ ئابۆری بەلکی ئەون هێزا بەرهەم هێنەر د واقیعیدا و ئەون هێزا شەرکەر ژی ئەون سەرباز د لەشکەریدا لەوا پێغەمبەر (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) دبێژیت: (هل ترزقون وتنصرون الا بضعفائكم)، ئانکو (ئەرێ ما رزق و سەرکەفتن دێ بۆ هەوە ئێت ئەگەر نە بەر بەلەنگازێن هەوە بیت)، ئەو ژی ئیشارەتەکە بۆ گرنگیا وان د هەردوو کاودانانـدا (شەڕ و ئاشتی) لەوا ئیسلامێ پویتە ب وان دایە بەری جیهان سۆشیالست و کۆمۆنست و مارکسیان بنیاسیت، ئەڤ ئولە

(مەزهەبە) ژی یێن ژ ڤێرێ و وێراهە هاتین، ئیسلامێ گرنگیا ب ڤان تەخێن هەژار دایی بەرگریا ژێ کری بێی ئەو داخوازا مافێن خۆ بکەن بەلکی بێ هەست بکەن کو وان مافێن هەین، دەمێ هزر دکرن کو ب تنێ ئەرك ل سەر وان هەنە بێی وان ماف هەبن لەوا ئیسلام هات و بریار دا ب مافێ کەرامەت و رێزگرتنێ بۆ وان ﴿ولقد كرمنا بني آدم﴾ {الاسراء:70}، ئانکو: (و ب راستی مە مرۆڤ یێت ب رێز و رویمەت ئێخستین)، و مافێ یەکسانیێ دگەل خەلکی (لافضل لعربي على عجمي ولا لابيض على اسود الا بالتقوى) ئانکو: (یێ عەرەب چو بها ل سەر یێ نەعەرەب و یێ سپی چو بها ل سەر یێ رەش نینن ئەگەر ب پارێزکاری و ترسا ژ خودێ نەبیت)، و مافێ هەلبژارتنێ (لا اكراه في الدين ولا في الدنيا) ئانکو: (کوتەکی و خورتی د دینی و دناییدا نینە) و مافێ تێراتیێ د ژیانێدا.

نابیت مرۆڤەك برسی بیت و یێ ب رەخڤە یێ تێر، ئەڤە ئالیێ جڤاکی و ئالیێ مرۆڤاتی و ئالیێ ئابۆری ئیسلامێ گرنگیەکا گەلەکا مەزن پێ دایە.

ئالیێ سیاسی:

ئالیەکێ دی یێ هەی ئان هۆبا سیێ کو یا گرێدایە ب ئالیێ سیاسیڤە، چونکی ئیسلامێ سیستەمێ خۆ یێ سیاسی یێ دانای ل سەر دادوەری و شوورایێ پێدڤیە سیستەمێ بهێتە دانان ل سەر دادوەریێ هەروەکی شێخێ ئیسلامێ ئیبن تەیمیە دبێژیت:

(خودێ دەولـەتا دادوەر دهێلیـت خـۆ ئەگـەر یـا گاوربیـت و دەولـەتا ستەمكار ژ بن دبەت، خۆ ئەگەر یا موسلمان ژی بیت)، و مەخـسەدا وی موسـلمان ئـەوە كـو خـودانێن وێ د موسـلمان بـن د نـاڤ كـری ب نـاڤێن موسـلمانان، بــەلێ ئیــسلامێ ب دورســتی ب جـﻬ نــائینن (ئەمانــەتان ناگەهیننــە خــودانێن وان و ســتەمێ ل خــەلكی دكــەن و بــێ مــاف خەلـەتیێ د ئەردیـدا دكـەن، ئیـسلامێ پویتـە یـێ دایـە ڤـی ئـالیی د فەرموودەێدا یا هاتی (لیوم عادل مـن وال عـادل خـیر مـن عبـادة سـتین سـنة) ئـانكو: **(رۆژەك ب تنـێ ژ میرەكـێ دادوەر بخێرتـرە ژ پەرسـتنا شێست سالان)**، ئیمـامێ دادوەر هـەروەكی حەسـن ئەلبەسـری دبێـژیت: ئەوە د ناڤبەرا خودێ و بەندەیاندا، گوهێ خۆ ددەتـە خـودایێ مـەزن و گوهێ خۆ ددەتە وان ل دویفچۆنا خودایێ مەزن دكەت وان برێڤە دبەت.

ئەوە ئێك ژ حەفتان ئان ئێكەمین كەسە ژ وان حەفتان یـێن خـودێ ل بن سیبەرا خۆ دپارێزیت رۆژا چـو سـیبەر نـەبن ژبلـی سیبەرا وی و یێ دادوەری د ناڤبەرا خەلكیدا كـری **﴿وإذا حكمتم بين الناس ان تحكموا بالعدل﴾** {النساء:58}، ئانكو: (و هەر گاڤـا هـوین دادوەریـێ د ناڤبـەرا خەلكیدا بكەن، ب دادڤانی دادوەریێ بكەن).

شـوورا ژی بنیاتەكـە ژ بنیـاتێن حـوكمی د ئیـسلامێدا كـو كـەس حـوكمی ل خـەلكی ب خـورتی نەكـەت و ل سـەر دفنـا وان و بـەرێ وان بدەنە رێیا وان نەڤێت، ئەڤ كەسە كی بیت و چ بیت، هندەك خەلكی ل سـەر ئـەزمانێ شـێخ جەمالـەدینێ ئـەفغانی جـارەكێ گۆتبـوو: كـەس نەشێت رۆژهەلاتی پێش بێخیـت ژبلـی زۆردارەكـی دادوەر و ئەڤـە نـەیا دورستە ژێ دئێتە گۆتن و چێنابیت دادوەری و ستەمكاری ڤێك بكـەڤن

و مرۆڤـی دادوەر سـتەمێ ناکـەت و یـێ سـتەمکار دادیـێ ناکـەت، ڤێجـا ئەگەر ئیسلامێ داخوازا شیرەت وەرگرتنـێ کربیـت د ئاسـانترین تـشتدا وەکی مەسەلا ژنێ دگەل هەڤژینێ وێ ئان ژنێ دگـەل وی کەسـی ئـەڤێ بەردایی ئەگەر بچویکەك ژێ هـەبیت ﴿فإن أرادا فصالاً عن تراض منهما وتشاور فلا جناح عليهما﴾ {البقرة:233}، ئانکو: (و ئەگەر وان ڤیـا ب دلخۆشـی و مـشێورەت [بـەری وەختـی] بـچویکی ژ شـیرڤە بکـەن، چـو گونـەهـ ل سـەر وان نینـە)، شـیرەت وەرگـرتن و دان و سـتاندن د ڤـان تشتاندا ڤێجا پا چەوا د مەسەلەیێن ملەتیدا؟!

و ئەگەر ئیـسلامێ رێ نەدابتـە بـابێ ب خـورتی کچان بدەتـە شـوی بێـی دلێ وان پـا چـەوا دێ رێ دەتـە هنـدێ حـوکم ل ملـەتی بهێتـەکرن بێی رازیبوونا وان؟ ئان مەزنەك برێڤە ببـەت و ب دلێ وان نـەبیت ئـان کەرب ژێ ڤەدبن؟

د فەرمووودێدا یاهاتی کـا چـەوا بەحـسێ ئیمـامی ب خرابـی کریـە د نڤێژێدا ئانکو یێ نڤێـژێ ل بـەری هنـدەك مرۆڤـان بکـەت و ب دلێ وان نەبیت ئەڤە د ئیمامەتیا بچویکدا ڤێجا پا چەوا د ئیمامەتیا مەزندا؟

شوورا ئێك ژ وان بنیاتایە یێن جڤاکا موسلمان و ژیانـا ئیـسلامی ل سـەر رادبیـت، د قورئانـا مەکیـدا یـا هـاتی د سۆرەتەکێدا ب ڤـی نـاڤی (الـشوری) گۆتنـا خـودایێ مـەزن ژی ﴿وأمـرهم شـوری بیـنهم﴾ {الـشوری:38}، ئـانکو: (و کاروبـارێ وان مـشێورەتکرنە)، د قورئانـا مەدنیدا ﴿وشاورهم في الامر﴾ {آل عمران:159}، ئانکو: و مـشێورەتا وان د کاروباراندا بکە).

ئەڤە ژی هەمی رژدییە ل سەر هندیْ و دوپاتیەکە دا کەس زولم و ستەمیْ ل موسلمانان نەکەت و سەریْ وان نەچمینیت ل سەر خرابییْ و ب داریْ خوْ باژوْت، بەلکی حوکم شوورا و بەیعە و جیْگریە ئەم نە د پیْدڤینە هندە شەنگستان ژ روْژئاڤا ئان روْژهەلاتی ڤەگوهیْزینە دەف مە و - سوپاس بوْ خودیْ - مە تیْرا خوْ ییْ هەی دا پیْ دادوەرییا ئیسلامی و حوکمیْ ئیسلامی چاك بدانین ئەگەر ئەم ل سەر سنووریْن ئیسلامیْ راوەستیاین و چو ریْگر ژی نینن مە ژ هندیْ بدەنە پاش کو هندە میکانزم و دەماناتان ڤەگوهیْزین، ڤیْ چەندیْ چو تیْرا نینە چونکی کارتیْکرنیْ ل ناسنامەیا ملەتی ناکەت، قورئانا پیروْز چیروْکیْن ستەمکاران د ئەردیدا بوْ مە ڤەگیْراینە و کا چەوا عەزاب و نەفرەتیْن خودیْ ژ وان گرتینە و ئەڤە ژی نە ژ ڤەستایە کو خودییْ مەزن بیرا مە ل وان بینیت وەکی فیرعەون و هامان و لەشکەریْ وان بوْچی؟ ئەڤە ییْن بوْ مە ڤەگیْراین دا ئەم رازی نەبین ب ستەم و زوْردارییْ و قەبویل نەکەین کەس ل سەر سەریْ ملەتان زال بیت و باژوْت ل دویف خوْ کا چەوا پەزی دهاژوْت، ئیسلام ب ڤیْ رازی نابیت و کەرب ژیْ ڤەدبن، هەتا ویْ رادیْ قورئانا پیروْز لەشکەری دگەل سەروْکا تاوانبار دکەت ﴿إن فرعون وهامان وجنودهما كانوا خاطئين﴾ {القصص:8}، ئانکو: (ب راستی فیرعەون و هامان و لەشکەریْ وان، هەمی ییْت گونەهکار بوون)، ﴿فاخذناه وجنوده فنبذناهم في اليم فانظر كيف كان عاقبة الظالمين﴾ {القصص:40}، ئانکو: (ڤیْجا مە ئەو و لەشکەریْ وی گرتن، و هاڤیْتنە د دەریاییْدا [و مە هەمی خەندقاندن و کەس ژیْ نەما]، ڤیْجا

بـەرێ خـۆ بـدێ کـا دویماهیکـا سـتەمکاران، یـا چـاوا بـوو؟)، لەشـکەر بۆچی؟ چونکی ئەون ئامیرێن ستەمکاری و دارێ زۆرداریا وی.

دیسا دێ بینی پێغەمبەر (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) نـەفرەت یـێن ل هاریکار و دەستەکێن زۆرداری کرین و خـۆ ژێ شویـشتیە، ئـەو کـەس نـە ژ موسـلمانانە و ناڤەگەرنـە کانیـا کەوسـەرێ ل دویـف پێغەمبـەری رۆژا قیامەتێ.

و دەمێ ئیمام (ئەحمدێ کورێ حەنبـەلی) ئیمـامێ (أهـل الـسنه) د فتنەیا ب ناڤ و دەنگا (خلق القران)دا هاتیە گرتن ب زۆرداری و هاتیـە ئێشاندن و ئەشـکەنجەدان، و دەمـێ بەرپرسـێ زینـدانێ هاتیـە دەف و پرسیارا وان فەرموودەیان ژێ کرین د دەرهەڤی دەستەك و هاریکارێن زۆرداراندا هاتین گۆتێ: تو چ دبێژی ئەو فەرموودە د دورستن ئان نە؟ بەرسڤا وی دا و گۆتێ: ئەو فەرموودە د دورستن؟ گۆت: پا تۆ بۆ من چ دبێژی ئەرێ ئـەز ژ هاریکـارێن زۆردارامـە؟ گـۆتێ: نـەخێر هاریکـارێن زۆرداران ئەون یێن بۆ تە خوارنێ ئامادە دکـەن و جلکێن تـە دشـۆن و هند بەلکی تو ژ زۆرداران ب خۆیی!!!

ڤێجا ئیسلام یا هاتی ژیانێ ل سەر دادوەری و شوورایێ راسـتڤەکەت نە ل سەر زۆرداری و خۆمەزنکرنێ د ئەردیدا و ئەڤەیە ئالیێ سیاسی.

ئالیێ شارستانی:

پشتی هینگی هۆبا دویماهیێ دهێت ئەڤا بەرێ خۆ ددەتە گەردوونی دا ئەردی ئاڤەدان بکەت و شارستانیەکێ دانیت، چونکی ئیسلام یا هاتی دا شارسـتانیەکا نایـاب و خـودان سـاخلەت دانیـت ئـەردی بگەهینیتـە

ئاسمــانی و دنیــایێ ب ئاخرەتێڤــە گرێــدەت و عــەقلی ب دلیڤــە و داخوازییێن کەساتی و بەرژەوەندییێن کۆمێ رێك بێخیت، شارستانیەکا زانــستی و بــاوەرییێ بیــت داهێنانــەکا مــاددی راکــەت ب رەخ بــەرز و بلندکرنا گیانی و پێشکەفتنا رەوشتیڤە نـەوەکی شارستانییێن دی یێن ئەردی راستڤەدکەن و ئاڤەدان دکەن و مرۆڤی دهەرێفن، ئـانکو دنیـایێ ئاڤا دکەن و ئاخرەتێ دهەرێفن، بەلکی هەڤسەنگی و تمامکەریە د ژیانێدا.

ئیسلام هات دا شارستانیەکێ دانیت، ل ڤێرێ ئیـسلامێ پویتـە دایـە ئالیێ زانستی و ئابۆری و لەشکەری و ساخلەمی و هەمی ئالییێن ژیانەکا خۆش و تەنا پەیدا دکەن.

ب راسـتی موسـلمانان ژێ شارسـتانیەکا بـەرز و بلنـد و هەڤـسەنگ دانان، تێدا گیان تێکەلی ماددەی دبیت و ئیمان ب زانـستێ و رەوشت ب هێـز و شـیانان و جیهـان هـەمی رۆن بـوو ب رۆناهیـا وێ چـەند سـەد سالەکان ئەو بوو ئێکەمین شارستانی د جیهانێـدا و زانکۆییێن وێ جهـێ لێ خرڤـەبوونا قوتابیـان بـوو ژ ئـەورۆپا و گەلـەك جهێن دی، و هـەر ژ شارسـتانیا ئیـسلامی ئـەورۆپا هـزارا تـاقیکرنێ و پرۆگرامـێ تـاقیکرنێ وەرگـرتن و زمـانێ عـەرەبی ژێ ئـەو زمـان بـوو یـێ هـەمی زانـستێن سروشــتی و وەرزشــی پــێ دهاتنــە نڤێــسین و پــێ بەرتــەنگ نــەبوو هەروەکی ئـەڤرۆ دهێتـە گۆتن، شارسـتانیەکا تمامکـەر بـوو ئـایین تێـدا تێکەلی زانستی و ئەدەب و هونەران بوو ب تێکەلیەکا بەرئاقل.

شارسـتانیەك بـوو پەرسـتن تێـدا هـەبوو، خۆشـی ژێ تێـدا هـەبوو، تـشتێ راسـت و دورسـت تێدا هـەبوو، یـاری و ترانـە ژێ تێـدا هـەبوون، ئایین تێدا هەبوو، دنیا ژێ تێدا هەبوو.

چونکی ئیسلامەتی ئایینەکە ڤەدەرنابیت ژ دنیایێ و دنیا ژی تێدا ژێ ناڤەقەتییێت ژ ئایینی، گەلەك ژ خەلکی وەسا هزر دکەن کو ئەگەر حوکمێ ئیسلامێ هات دانان و ژیانەکا ئیسلامێ دێ رەنگەکێ ژیانێ بیت چ بوارێن بێهنڤەدانێ و مژویلکرنێ و کەیفێ تێدا نابن، ئەڤە ژی خەلەتیە، چونکی بێهنڤەدان و مژویلکرن هەبیت بەلێ کیژ جۆر ژ مژویلکرنێ؟ کیژ رەنگ ژ بێهنڤەدانێ؟

نە ئەو مژویلکرنا خەلکەکی خورت دکەت ل سەر حەرامی و پویچاتییێ بەلاڤە دکەت و حەزێن دلی و حەز و ڤیانێن جحێلان ب ئازرینیت، نە ئەڤ رەنگێ مژویلکرنێ بەلکی ـ مژویلکرنا دورست و د جهێ خۆدا ـ چونکی ئەگەر خورتی ل دلان هاتەکرن دێ کۆرە بن و دل ژی دوەستییێن کا چەوا لەش دوەستییێن، ڤێجا قەستا تشتێ ب مفا بکەن هەروەکی ئیمام عەلی (خودێ ژێ رازی بیت) دبێژیت، دیسا پێغەمبەر (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) دبێژیتە (حەنزەلەی) دەمێ هزر کری کو پێدڤیە هەمی دەمێ وی بۆ پەرستن و گوهدانێ بیت و ب دویرکەڤیت ژ خۆشییێن ژیانێ (یا حنظلة ساعة وساعة)، (ئیمام موسلم ڤەگێڕایە)، ئانکو: (یا حەنزەلە سەعەتەك ب سەعەتەکێ، ئانکو سەعەتەکێ هۆسا و سەعەتەکێ هۆسا).

ئیسلامەتی هات وەك گازیکەر بۆ بدەستڤەئینانا خۆشییێن ژیانێ، خۆشیا خوارن و فەخوارنێ، خۆشییێن جوانی و خەملاندنێ، خۆشییێن بێهنڤەدان و مژویلکرنێ، ئیسلاما ب ڤێ چەندێ هەمیێ هاتی ب رەنگەکێ رێك و پێك و هەڤسەنگ، {بنێڕە: بابەتێ (توفير الحياة الطيبة للانسان)، ژ کتێبا مە (دور القيم والاخلاق في الاقتصاد الاسلامي) بپ65-79، هەروەسا

ناميلكا مه (الاسلام والفن)}، هەروەكى خودايێ مەزن دبێـژيت ﴿يـابني آدم خذوا زينتكم عند كـل مـسجد وكلـو واشـربوا ولا تـسرفوا انـه لا يحـب المسرفين* قل من حرم زينة الله التي أخرج لعبادة و الطيبـات مـن الـرزق﴾ {الأعراف: 31-32}، ئانكو: (گەلى مرۆڤان، دگەل هەر نڤێـژەكێ يـان تەوافەكێ جلكێت خۆ يێت جوان بكەنـه بـەر خـۆ و بخـۆن و ڤـەخۆن و دەرێژيێ نەكەن، ب راستى خودێ حەز ژ دەستدرێيايان ناكەت ★ [هەى موحەممەد] بێژە: [وان ئـەوێت رويـس ل دۆر كـەعبێ دزڤـڕن و تـشتێ خودێ بۆ وان دورست كرى ژ خوارنان ل سەر خۆ حەرام دكەن] كـێ ل سەر هەوە حەرام كريە، ب وان جلكێت خودێ داييـنه هـەوە هوين خـۆ جوان بكەن، يان خۆشيێ ب وان خوارنێت خۆش ببـەن، ئـەوێت خـودێ داييـنه بەندەيێت خۆ؟).

ئيسلاما مه قورتـالكەرە:

ئەڤەنە سەر و سيمايێن گشتى يێن ئيسلاما ئەم باوەريێ پێ دئينين و بانگهەلدێريێ بۆ دكەين، ئـەم خـەلكى گـازى ناكينـه رێيـەكا بـەرزە و گرتى هەروەكى علمانى دبێژن، ئەم گازيكەرين بۆ ئيـسلامەكا تخويبێن وێ د ديـار و شەنگـست و بنـەمايێن وێ د ئاشـكرا و چـەقێن وێ بلنـد، ئەڤەيە ئەو ئيـسلاما ئـەم بانگهەلـدێريێ بـۆ دكـەين و ئـەڤ ئيـسلامە ب تنێ دێ شێت ڤى ملەتى ژ ڤان ئارێشێن ئەو تێدا دشلقيێت قورتالكەت.

ژ ئاريشێن ئـابۆرى و يـێن هزركى و سياسى و جڤـاكى و رەوشـتى و هـەر تـشتەكێ ئـەم ژێ دنـالين و گازنـدەيێ ژێ دكـەين ژ ژێكـژێكرن و تێكدان و پويچبوونێ.

د هەمی ئالیاندا کەس مە ژێ قورتـال ناکەت ژبلی ئیسلامێ و ژبلی زڤرینێ بۆ ڤی ئایینی و بێی وی دێ هەر مینین تشتی جەربینین و جەربینین و ل دۆر خۆ زڤرین ئان د جهدا مینین و ئەو جهێ لێ ب دویماهی دهێین ئەوە یێ مە ژێ دەست پێ کری مە چو قورتالبوون نینن ژبلی ئیسلامێ، و مە چو دەرکەفتن ژی نینن بۆ ڤێ یا ئەم تێدا ب تنێ ب ئیسلامێ، ئیسلاما ساخلەم، ئیسلاما تەمامکەر و هەڤسەنگ، ئیسلاما قورئان و سونەتێ، ئیسلاما هەڤالێن پێغەمبەری و یێن ب چاکی ب دویف کەفتین، ئیسلام بێی زێدەهی و بێی کێماتی و بێی کرێتکرن بۆ فەرمانێن وی و بێی تێکدان ب رێژەیێن وی، ئیسلاما بەرێ وێ دکەڤیتە نەفسێ و راستڤەدکەت ب باوەری و پاقژیێ و بەرێ وێ دکەڤیتە جڤاکی و راستڤەدکەت ب رەوشت و هەڤکاری و هاریکاریێ و بەرێ وێ دکەڤیتە دەستهەلاتێ و راستڤەدکەت ب شوورا و دادوەریێ و بەرێ وێ دکەڤیتە گەردوونی و راستڤەدکەت ب ئاڤەدانکرنێ و دانانا شارستانیەتێ، ئەڤە ئەو ئیسلامە یا ئەم باوەریێ پێ دئینین و بەرێ خەلکی ددەینێ و ئەم وەسا هزر دکەین کو ئەم رازیبوونا خودێ ل ئاخرەتێ ب دەست خۆڤە نائینین و خۆشیێ ژی د دنیایێدا نابینین بێی گرێدانا ب وێڤە نەبیت، لەوا دێ مینین گرێدای ب ئیسلاما خۆڤە و دێ بانگهەلدێریێ بۆ کەین هندی ئەم د ساخ و دێ ل سەر مرین هندی بهێتە سەرێ مە د رێکا وێدا و ئەم د وێ باوەریێ داینە کو پاشەرۆژ بۆ ڤێ ئیسلامێیە و ئایندە بۆ شارستانیا ڤێ ئیسلامێیە، و هەمی گازیێن بیانی و ڤەگوهاستی ژ رۆژئاڤایی دێ ڤی وەلاتی ب جه هێلن ب شکەستنڤە و ئایینێ خودێ دێ سەرکەڤیت و خودێ دێ سۆزا خۆ ب جه ئینیت: ﴿وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من

قبلهم وليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم وليبدلنهم من بعد خوفهم امناً﴾ {النور:55}، ئانكو: (ژ هەوە ئەوێت باوەری ئینایین و كار و كریارێت قەنج كرین، خودێ پەیمانا دایە وان، ل جهێ هندەكێت دیتر ئاكنجی بكەت، هەروەكی یێت بەر وان [ئیسرائیلی] ل جهێ هندەكێت دیتر ئاكنجی كرین، و دینێ وان ئەوێ خودێ بۆ وان هەلبژارتی دێ سەرفەراز و بنەجه كەت، و ترسا وان دێ گوهورینیت و كەتە تەناهی و ئێمناهی) یا مە دڤێت هەمی ئەوە كو ژ مە بگریت و ئەم ئەو بین یێن ﴿الذين آمنوا وعملوا الصالحات﴾، ئانكو: (ئەوێت باوەری ئینایین، و كار و كریارێت قەنج كرین) ئەڤێن پەیمان بۆ هاتیە دان د ڤێ ئایەتێدا پەرستنا خودێ بكەن بێی چو هەڤال و شریكان بۆ چێكەن، و پشتی هینگێ ل هیڤیا مزگینیان بن و ل هیڤیا سەركەفتنا خودێ بن ﴿ولينصرن الله من ينصره إن الله لقوي عزيز * الذين إن مكناهم في الارض اقاموا الصلاة وآتوا الزكاة وأمروا بالمعروف ونهوا عن المنكر ولله عاقبة الامور﴾ {الحج: 40ــ41}، ئانكو: (و ب راستی خودێ دێ وی ب سەرئێخیت و هاریكاریا وی دێ كەت، ئەوێ دینێ خودێ ب سەربێخیت و هاری دینێ وی بكەت، ب راستی خودێ یێ ب هێز و دەستهەلاتدارە ★ [ئەوێت ژ مالێت خۆ هاتینە دەرئێخستن و مشەخت بووین، یان ژی ئەوێت دینێ خۆ ب سەر دئێخن] ئەون ئەوێت گاڤا مە جهێ وان د ئەردیدا كر و ب هێز ئێخستن، دێ نڤێژان كەن، و زەكاتێ دەن و ئەمری ب قەنجیێ كەن و نەهیا خرابیێ كەن، و ب راستی دویماهیكا هەمی تشتان ب دەستێ خودێ یە [ئانكو دینێ خۆ هەر دێ ب سەرئێخیت]).

بیست شەنگستە بۆ دیارکرنا سەر و سیمایێن سەرەکی یێن ئیسلامیٚ و هەلویستیٚ ویٚ ژ دۆزێن ژیانیٚ

بەری (25) سالان ئان پتر ئەز هاتمە داخوازکرن بۆ پێشکێشکرنا کۆرەکی ل زانکۆیا خەرتووم ل سوودانێ ل دۆر (یێن نەموسلمان د جڤاکێ موسلمانانندا)، جەماوەرەکێ زۆر ژ قوتابییێن زانکۆیێ و گەلەکێن دی لێ ئامادە ببوون، و بابەتی ژی دەنگڤەدانەکا باش و رازیبوونەکا چاك هەبوو گەلەك پرسیار - وەکی هەرجار - هاتنەکرن، پشتی ب دویماهیك هاتنا بابەتی من بەرسڤ ل سەر دا.

ئەز پرسیارەکێ ژبیر ناکەم ئان رەخنەیەکێ - و ب راستی ژی هاتەکرن ژ ئێکی ژ وان کەسان یێن دویڤەلانکێن (جۆن گەرەنگ)ی بوو، هندە بەرپەر ئینابوون ژ هندە پەرتۆکێن زەرێن کەڤن ڤەگوهاستبوون، پەیڤێن هندە زانایێن پاشکەفتی تێدا هندە تشتن ئەو ب خەلەتی و کێماتی دبینیت بۆ یێن نەموسلمان و گۆتە من: **ئەرێ ئیسلام ئەڤەیە ئەوا د ناڤ ڤان پەرتۆکاندا؟ ئان ئەڤەیە یا جەنابێ تە دبێژیت؟ کی دێ ب دورستی حوکمی ل مە کەت: ئەڤا زانایێن کەڤن گۆتی ئان هەولدانێن هەوە گەلی زانایێن هەڤچەرخ؟**

و من **گۆتێ**: ئەو تشتێ من د بابەتێ خۆدا دیارکری نە ب تنێ هندە گازینە ئان هزر و بیرێن کەسایەتی بەلکی من یێن ب بنیات ئێخستین ل سەر ئایەتێن قورئانێ و فەرموودەیێن پێغەمبەری و شەنگستێن فقهی و مەبەستێن شەرعی و هەلویستێن پراکتیکی یێن خەلیفەیێن راشدین.

دبێژین: د زانستینە ژ زانایێن شارەزار و ئەڤە ئەوە یا ئەم دەستان ژێ بەرنەدەین و پێڤە د گرێدایی و لێ دزڤرین و گازی دکەین بۆ ب جهئینانا وان و ل سەر ڤی بنیاتی رەفتارێ دگەل خەلکی دکەین.

هـەر دیـسا ل نیڤـا سـالێن هەشـتیان کـۆرەك هاتـە گرێـدان ئـان هەڤبەریـەکا مێـژوویی یـا ب نـاڤ و دەنـگ ل قـاهیرە ل (دار الحکمـة) بنگـەهێ سـەندیکا نـوژداران د ناڤبـەرا موسـلمان و علمانیانـدا، مـن پشکداری تێدا کر دگەل شێخ موحەمەد ئەلغەزالی خودێ ژێ رازی بیت و (د. فوئاد زەکەریا) نوینەراتیا علمانیان دکر و هندەك ژ ئامادەبوویان پشتگریا وی دکر.

ئەز شیام هێجەتێن علمانیان رەتکەم و ڤالاتیا وان دیارکەم و ژ لایـێ هزرکیڤـە شکەسـتنەکا کـویر و مـەزن بدەسـتڤە بـرن بەرامبـەر جـەماوەرەکێ زۆر، ئـەز ل سـەر ڤـێ چـەندێ ئـاخفتم ل رۆژنامـەیێن قاهیرە و کۆڤـارێن وێ یـێن جـودا جـودا. (د. زەکـەریا) دڤیـا ڤـێ بکەتـە ئەگەر کو شێوازێ پێشکێشکرنا من کارتێکرنا ل جەماوەری کری بەلێ د راستیا خۆدا ئەڤا کارتێکرن ل جەماوەری کری هێزا گرۆڤە و بەلگـەیان بوو نە هێزا دەنگی و نە رێکا پێشکێشکرنێ. و یـا گرنگیـا خـۆ هـەی ل دەف مـن د ڤـی کۆریـدا ئـەو بـوو یـا بـۆ علمانیـان تێـدا گـۆتی و بـەری هینگێ ژی گۆتبوون و ل دویفدا ژی دووبارە دکەن کو وێ ئیـسلاما ئـەم موسلمان پێ گازی دکەینێ یا ڤەشارتیە و نە یا دیـارە و گەلـەك رویـێن هەین و گەلەك شرۆڤە و گەلەك رەنـگ و گەلـەك وێنـە و ئـەم نـوزانین دێ ل کیژ ئیسلامێ زڤرین دا حوکمی ل مە بکـەت و کـا هەلویـستێ وی چـیە بەرامبـەر دۆزێـن هزرکـی و رامیـاری و جڤـاکی و ئـابۆری یـێن ئەڤرۆکە ل بەر سینگێ گۆرەپانا عەرەبی؟

هوین، گەلی ئیسلامیان مە گـازی دکەنـە تـشتەکی ئـەم سـەر و بنـێن وی ژێك جودا ناکەین و نوزانین؟ من ڤیا بەرسڤا وی بـدەم ب دیـارکرن

و رۆنکرنــا ســەر و ســیماییێن ســەرەکی یــێن ئیــسلامێ ب هــژمار و تخویبدایی دا بەرسڤا هەمی پرسیار ئان هندەکا بدەم د دۆزێـن گرنگدا ئـەڤێن خـەلك تێـدا جـودا بـووین بـۆ راسـت و چـەپان و پارێزگـەر و ئازادیخواز و یێن زێدەگاڤی ل سەر تخویبێ سروشتی کـرین ئـان سـستی تێدا کری.

بیست شەنگستە :

ب ڤـی رەنگـی بـۆ مـە دیـار دبیـت کـو ئـەو ئیـسلاما مـە بـاوەری پـێ ئینـایی و ئـەم بانگهەلـدێریێ بـۆ دکـەین نـە کەرەسـتەکێ نەرمووکەیـە هەر کەسەکێ بڤێت ب وی رەنگێ وی بڤێـت چێکەت، بـەلکی پەیامـەکا شارستانی یا تمامکەرە، ئانکو: ب دارشتنا ئەڤرۆ ـ پرۆژەیەکێ شارستانی یێ تمامکـەر ـ گازیکـەرێن وی یـێن شـرۆڤەکرین و سـەر و سـیماییێن وی یێن دیارکرین و شەنگـستێن وی یـێن دەستنیـشانکرین ب رەنگـەکی کـو چو تشتێ تاری و ڤەشارتی تێدا نەمینیت، ڤێجا چو دەرفەت بۆ گۆتـۆی نامینیـت بێــژیت هـوین یــێ گـازی دکەنـە تاریاتیـەکێ ئـان تـشتەکێ مژگرتی نـە شەنگستێ وان دهێتـە نیاسـین و نـە ناڤـەرۆکا وان، بـەلکی ئیسلاما مە ئەوا مە ب ستۆییێ خۆڤـە گرتـی یـا رۆن و ئاشـکرایە وەکـی حەتاڤێ ل نیڤەکا رۆژی و مەخسەدا من ژی ئەو ئیـسلامە ئـەوا رەوتـێ ناڤنجیخوازێ ئیسلامی بانگهەلدێریێ بۆ دکەت و ئەوێ ئەز ب ناڤێ وی دئاخڤم و دهەژمێرم زمانحالێ راستگۆییێ ب ناڤێ ئیسلامێ، {بنێرە: کتێبا مە (الاسلام والعلمانیة وجهاً لوجه) بپ27 و د دویڤدا، بەلاڤکرنا پەرتەکخانا (وهبة)}.

ل ڤێرێ دێ بیست شەنگستەیان بێژم کو ئەز دبینم رۆناهیێ ددەنـە ســەر ڤــێ ئیــسلامێ یــا ئــەم دبیــنین و لێ دنێــرین ب وەرگرتنــا وێ ژ

ژێدەرێن وێ یێن رەسەن و ڤەرێژێن وێ یێن زەلال، {ئیمامێ شەهید (حسن البنا)ی بیست شەنگستە دیارکرینە بۆ تێگەهشتنا ئیسلامێ، ژبلی ڤان شەنگستەیان ئەڤێن مە ل ڤێرێ گۆتین، چونکی ئەو دگەل هندەك تەخێن دی یێن نە وەکی وان ئەوێن ئەڤرو ئەم دگەل د ئاخڤین د ئاخفت، ئەو ب ڤان شەنگستەیان دگەل کۆمێن دینی یێن وی سەردەمی دئاخفت، ئەوێن هەتا نوکە ماین، و جودایی دناڤبەرێدا گەلەك یا مەزن بوو د تێگەهشتنا گەلەك دوزێن ئیسلامی، ڤێجا وی پتر دوپاتی ل سەر وان پێگرك و بنەمایان دکر ئەڤێن د چاچوڤێ واندا دڤێت د ئیسلامێ بگەهین، و ئەم یێن دگەل هندەك کۆمێن دی دئاخڤین کو پتریا وان ژ عەلمانی و داخبارێن فەلسەفە و شارستانیا رۆژئاڤایینە، و هەر جهەکی ئاخفتنەك یا هەی}.

باوەری ب خودێ و پەیامێن وی:

1. ئیسلامەکە ل دەسپێکێ ل سەر باوەریێ رادبیت یا کو ئەوە رێکا سەرفەرازیا مرۆڤی و بەختەوەریا جڤاکی، ل سەر باوەریێ ب خودێ و ملیاکەت و پێغەمبەر و پەرتۆکێن ئەسمانی و رۆژا دویماهیێ.

ئەڤ گەردوونە - و ئەم پارچەکین ژێ - چێکریە نە یێ بێ دویماهیکە و نە یێ ئەبەدییە و نە ئاشۆپە، بەلکی راستیە خودایەکێ زانا و حەکیم یێ چێکری ب چاکی یێ ئافراندی و ب تمامی یێ ب دویماهی ئینایی، نە ژ قەستا و نە ژ بەرەللایی و نە ژ یاری چێکریە، نە بەلکی ئەگەرەکا بەرئاقل یا بۆ هەی: ئەو ژی دا خودێ تاقیکرنێ پێ ب خەلکی بکەت د ڤێ دنیاییێدا و دا بزڤرینیتە دنیایا دی یا بێ دویماهی، ل وێرێ هەر ئێك بگەهیتە مافێ خۆ و یا دەستێن وی ئەنجام دایین و بۆ وی کارێ کری بمینیت د ژیانا بێ دویماهیدا **﴿فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره * ومن يعمل مثقال ذرة شراً يره﴾** {الزلزلة: 7ـ8}، ئانکو: (ڤێجا هەر کەسێ تەمەت گرانیا پرتا ژ هەمیان بچویکتر

قەنجیێ بکەت، دێ خەلاتێ وێ قەنجیێ بینیت ⋆ و هەر کەسێ تەمەت گرانیا پرتا ژ هەمیان بچویکتر خرابیێ بکەت، دێ جزایێ وێ خرابیێ بینیت). گەلەك بەلگە ل سەر هەبوونا ئافراندەرێ مەزن کو خودایە هەنە، ژ وان: سروشتێن ساخلەم و عەقلێن دورست و گەردوونێ مەزن، هەروەسا هنارتنا وی بۆ پێغەمبەران و پشتگرییا وان ب بەلگەیێن دیار و ئاشکرا.

باوەری د مەزنترین تشترا دیار دبیت (عەقیدەیا ئێکبوونێ) ئەڤا هەمی پێغەمبەر پێ هاتینە هنارتن و پێغەمبەرێ ئیسلامێ گەلەك دووپاتی لێ کریە و راستیا وی ئەڤەیە: ژبلی خودێ قەستا کەسێ نەکەی، ئەو خودانێ تەیە و چو سەمیانان ژبلی خودێ نەگری و قەستا چو بەرڤانان نەکەی ژبلی خودێ ﴿ولقد بعثنا في كل امة رسولا أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت﴾ {النحل:36}، ئانکو: (ب سویند مە بۆ هەر ملەتەکی پێغەمبەرەك هنارتیە [دا بێژتە وان] خودێ ب تنێ بپەرێسن، و پەرستنا غەیری خودێ نەکەن [وەکی سەرەگاوران و شەیتانی و بوتان و خێڤزانکان])، و ئەڤ ئیمانداریە دورست نابیت ئەگەر باوەری ب هەمی پێغەمبەرێن هنارتی و هەمی پەرتۆکێن ئەسمانی نەئێتە کرن و ب ڤێ ئیسلام یا تەمامکەر و راستگۆ و ئاڤاکەر بوو نە یا وێرانکەر ﴿لا نفرق بين أحد من رسله﴾ {البقرة:285}، ئانکو: (ئەم فەرقێ [جوداییێ] نائێخینە ناڤبەرا چو پێغەمبەرێت وی).

ـ دیسا ئەڤ ئیمانداریە تمام نابیت ب تنێ ب لێزڤرینێ و رازیبوونێ ب فەرمانێن خودێ و پێغەمبەری ﴿إنما كان قول المؤمنين اذا دُعُوا الى الله ورسوله ليحكم بينهم أن يقولو سمعنا واطعنا﴾ {النور:51}، ئانکو: (وەختێ خودان باوەر بۆ حوکمێ خودێ و پێغەمبەری دئێنە

داخوازكرن، دا [پێغەمبەر] حوكمی د ناڤبەرا واندا بكەت، ئاخفتنا وان بەس ئەڤەیە، دبێژن: مە گوهـ بوو، و مە ب جهـ ئینا)، **﴿وما كان لمؤمن ولا مؤمنة إذا قضى الله ورسوله أمراً أن يكون لهم الخيرة من أمرهم﴾** {الأحزاب:36}، ئانكو: (بۆ چو زەلامێت خودان باوەر و بۆ چو ژنێت خودان باوەر دورست نینە، ئەگەر خودێ و پێغەمبەرێ خۆ فەرمانەك دان، ئەو ب كەیفا خۆ بن ب جهـ بینن یان نەئینن)، و ئیمانداریا راست تمام نابیت ئەگەر كارێن چاك دگەل نەبن، لەوا فەرە ژیانا مرۆڤی بهێتە رەنگكرن و ژیانا جڤاكێ و هەمی سیستەم و فەرمان بهێنە دارشتن و ل بن رۆناهیا وێ پەروەردە و رەوشەنبیری و تۆرە و هونەر ب رێ بكەڤن و بزاڤ و لڤینێن ژیانێ هەمی ل دویف رۆناهیا وێ بچن **﴿قل إن صلاتي ونسكي ومحيايي ومماتي لله رب العالمين﴾** {الأنعام:162}، ئانكو: ([هەی موحەممەد] بێژە [وان]: ب راستی نڤێژا مـن، و ڤەكوشتنا من، و یان پەرستن و عیبادەتێ من، و ژیانا مـن و مرنا مـن، خرەك بۆ خودایێ هەمی جیهانانە)، ڤێجا جڤاكا موسلمان نە جڤاكەكا سەربەردایە و نە جڤاكەكا علمانییە، بەلكی جڤاكەكا گرێدایە ب عەقیدەكێڤە كو بۆ دژیت و ل سەر دمریت **﴿ولا تموتن إلا وأنتم مسلمون﴾** {آل عمران:102}، ئانكو: ([و هشیار بن] نەمرن هوین نەموسلمان)، لەوا (ردة) قەبویل ناكەت و سزادانا ل سەر هەی ژبۆ پاراستنا ل سەر ناسنامەیێ، دیسا كا چەوا پاراستنێ ل باوەریا موسلمانی دكەت، رێزێ ل ئیمانا كەسانێن دی دگریت ژ خودان ئایینێن دی و مایێ خۆ د وان ناكەت و دان و ستاندن و گەنگەشێ ژی دگەل ناكەت، ب تنێ ب چێترین رەنگ و شێوە.

2ـ رێزگرتنا مرۆڤی و دانەنیاسینا ئەرك و مافێن وی:

ئیسلامەکە ل سەر رێزگرتنا مرۆڤی رادبیت ئەڤێ خودێ چێکری د چێترین رەنگ و شێوەدا و مەزنترین نیعمەت دگەل کرین و کریە جێگر د ئەردیدا و هەر تشتەکێ ل ئەرد و ئەسمانان بۆ بەردەست کرینە و کریە هەلگرێ ب جهئینانا دورستا هەمی ئەرکان و گەلەك بەهرە و شیانێن سروشتی ب رزقێ وی کرینە دا بشێت وێ پەیامێ ب جه بینیت. ژ وی عەقلی یێ هزرکرنێ پێ دکەت و ژ وێ حەزکرنێ ئەڤا پێ تشتان دهەلسەنگینیت و ژ وان شیانان ئەڤێن پێ تشتی ب جه دئینیت و پەرتۆك و پێغەمبەر بۆ هنارتینە دا مزگینیان بدەنە وان و وان هشیارکەن و بەرێ وان بدەنە خودێ و ناساندنا وی ب پرۆگرامێ خودێ بکەن ئەڤێ ئەو پێ رازی وی ژ ئبلسی هشیار دکەت ئەڤێ کو چو دەستهەلات نەی ژبلی وەسواس و سەردابرنێ ﴿ماکان لي عليکم من سلطان إلا أن دعوتکم فاستجبتم لي﴾ {إبراهيم:22}، **ئانکو: (و من چو دەستهەلات ل سەر هەوە نەبوو [ئەز ب خورتی و کۆتەکی پێ بەرێ هەوە بدەمە گاورییێ و گونەهان]، ژ بلێ هندێ من گازی هەوە کر، و هوین ژی ل دویڤ گازیا من هاتن [هەوە گوهێ خۆ دا من و بوونە گاوە])، ئیسلامێ هندە ئەرکێن فەرزکرین ل سەر مرۆڤی دا ب جه بینیت:**

یا ئێکێ: ئەرکێ وی بەرامبەر خودایێ وی ئەڤێ چێکری و دورست کری و راستکری ئەو ژی کو وی ب تنێ بپەرێسن و چو شریك و هەڤالان بۆ چێ نەکەن ﴿وما خلقت الجن و الانس إلا ليعبدون﴾

{الذاريات:56}، ئانكو: (و من ئەجنە و مرۆڤ بەس بۆ هندێ پێت دایین، دا من بپەرێسن)، و پەرستن ژی گەلەك تشتان ب خۆڤە دگریت ژ رێ و رەسمێن پەرستنان و گرێدانا ب حەلالی و حەرامیڤە، دیسا هەر کارەکی مفا بۆ خەلکی تێدا هەبیت خۆ ئەگەر راکرنا تشتەکێ ب زیان بیت ژ سەر رێکێ ئان پەیڤەکا شرین، بەلکی خۆ خۆشی وەرگرتن ژ تشتێ دورست بۆ مرۆڤی ب خۆڤە دگریت ئەگەر ب ئنیەتەکا چاك بیت.

یا دووێ: ئەرکێ وی بەرامبەر نەفسا وی و خێزانا وی ئان ملەتی و جڤاکێ وی و مرۆڤایەتیێ ب تەڤایی، ڤێجا دێ نەفسا خۆ پاك کەت و چاڤدێرییا خێزانا خۆ کەت و جڤاکا خۆ چاك کەت و جیهادێ کەت ژبۆ بەرگرییێ ژ ملەتێ خۆ و ژبۆ پێشکەفتنا وی، دیسا دێ کار کەت ژبۆ هندێ کو بەرێ خەلکی بدەتە خودێ و وەرگێرانا بەرێ وان ژ خەلەتیان ل دویف شیانێن خۆ.

یا سییێ: ئەرکێ وی بەرامبەر گەردوونی و ژیانێ، ئەو ژی ئەردی ئاڤەدانکەن و جهێن مری بڤەژینیت و پری خێر و جوانی بکەت ﴿هو أنشاكم من الارض واستعمركم فيها﴾ {هود:61}، ئانکو: (ئەوی هوین پێت ژ ئاخێ چێکرین [بابێ هەوە ئادەم یێ ژ ئاخێ چێکری و هوین دویندەها وینە]، و هوین کرنە ئاڤاکەر و ئاکنجییێت ئەری)، مرۆڤ ب ڤی رەنگی دێ ب مافێ جێگرییێ رابیت ئەڤێ بۆ هاتیە دەستنیشانکرن و ملیاکەتان حەزکری ل جهێ وی بن، بەرامبەر ڤان ئەرکان ئیسلامێ بریارا مافێن وی ژی یا دای.. ماف بۆ هەلبژارتنا ئایینی بێی خورتی و گڤاشتن، و هزرا خۆ بکەت بێ بەستن و رێگرتن، و دەربرین ژ هزرێ بێی ترس و تیرۆر، هەروەسا فێر بینە هەر تشتەکی هندی د شیانێن

ویدا بن و دەرفەتێن وەك هەڤ بۆ بهێنە روخساندن دگەل کەسانێن دی و مافێ ئازادییا ڤەگوهاستن و هەلبژارتنا کاری هەبیت و هەلبژارتنا فەرمانرەوایی و شیرەتکرنا وی و حەق و حسێبێ دگەلدا و مافێ تێراتییێ د ژیانێدا هەبیت و ئارامگیرییێ ژ ترسێ کو یێ ئێمن بیت ل سەر ژیانا خۆ و مالێ خۆ و کەس و کارێن خۆ، ئەڤە هەمی ژی ئەرکن و پێدڤینە بۆ مرۆڤی د دیتنا ئیسلامێدا.

3ـ هەڤپەیڤین دگەل عەقلی و مفا ژێ وەرگرتن:

ئیسلامەکە دگەل عەقلی دپەیڤیت و پالپشتییێ لێ دکەت د تێگەهشتنا پاشەرۆژێدا و د ئاڤەدانکرنا دنیایێدا و گازی دکەت بۆ زانست و پێشکەفتنێ و کار ب نویترین رێکێن وێ د هەمی واراندا، هزرکرنێ ب پەرستن دهەژمێریت و داخوازا هەر زانستەکێ ملەتی پێدڤی پێ هەی ئەرکە و پاشکەفتن ژ کاروانێ زانستێ هەڤچەرخ خەلەتی و تاوانباریە، و پێشکەفتن د مەیدانێن بەرجەستەیی و پراکتیکیدا مەدەنی و لەشکەریدا ئەرکەکە و هەر رێکەکا مە بگەهینیتە ڤی ئەرکی ل دویڤچۆنا وی ئەرکە و ئەو وەسا دبینیت کو چو دژاتی د ناڤبەرا عەقلێ راست و وەحیا -دەقێ- دورست (العقل الصريح والنقل الصحيح)دا نینە چونکی عەقل هەروەکی زانایێن مە بریار دایی بنیاتێ ڤەگوهاستنێیە، چونکی ب وی هەبوونا خودایێ مەزن هاتە سەلماندن و پێغەمبەراتی هاتە سەلماندن، ڤێجا چو دژاتیێ نابینیت د ناڤبەرا راستیێن زانستیدا و ڤەبریێن ئیسلامێدا، لەوا چو وارێن هەڤرکیێ د ناڤبەرا واندا نینن، هەروەکی ل ژێر سیبەرا هندەك ئاینێن دی رویدایی.

ئایین ل دەف مە زانستە و زانست ل دەف مە ئایینە، و ئەو یێ سەربەرزە ب کەلتۆرێ ئیسلامێ و ل دویف رۆناهیا وی ب رێ دکەڤیت و جوداهیێ دئێخیتە د ناڤبەرا ئاستێ خودایی یێ پاراستی ژ کێم و کاسیا و یێ نەگوهۆر و ئەو یێ کێمە و بۆ خۆ رۆناهیێ ژێ وەردگریت و ئاستێ مرۆڤاتیێ نویخوازی و ئەو یێ زۆرترە و بۆ خۆ ژێ دهەلبژێریت، ڤێجا ئەوە تیرۆژکا رۆناهیێ رێ ل بەر مە رۆن دکەت و نەڤەیدەکە رێکێ دگریت.

ئەو یێ ڤەکریە ل سەر کەلتۆرێ زانست و هزرا د جیهانێ هەمییێدا و بۆ خۆ زانینێ ژ هەر ئامانەکێ دەرکەڤیت وەردگریت و مفای ژ سەربۆرێن ملەتان ژ کەڤن و نویدا وەردگریت، و یێ چێتر بۆ خۆ ژێ وەردگریت بێی رەگەزپەرستی بۆ بیر و باوەریێ ژ یێن کەڤن ئان بەندینەیەك بۆ هزرەکا نوی، ژ رابۆریێ خۆ ناڤەقەتییێت و ژ نوکەیا خۆ ڤەدەر نابیت و ژ پاشەرۆژا خۆ بێ ئاگەهـ نابیت، ژ دیموکراتیەتێ وەردگریت چێترین میکانزم و گرنتیا یێن گەهشتینێ بۆ پاراستنا مافێن ملەتان ژبۆ بەرهنگاریا فەرمانرەواییان، و ژ سۆشیالستێ ژی دیسا نویترین و چێترین تشتێ گەهشتیێ ژ میکانزم و دەماناتان بۆ بەرگریێ ژ مافێن تەخێن بەلنگاز و هەژار بەرامبەر یێن دەولەمەند و پێچێبووی و مفای ژ هەمی هرز و تیۆران دکەت خۆ ئەگەر یا رازی ژێ نەبیت ژ فەلسەفا وێ یا سەرەکی و بنچینەیی وەکی فەلسەفا فرۆیدی د دەروونناسیێدا و یا مارکسی د وارێ ئابۆریدا و رۆلێ (کایم)ی د وارێ جڤاکیدا و چاکی و پێزانین یێن موسلمانینە و بۆ خۆ لێ دگەریێن و ل کیرێ و ل کەنگی دیت ئان ب سەر هەل بوو بۆ وییە و وی ژ هەمی خەلکی پتر مافێ تێدا هەی.

4ـ گازیکرن بۆ ئجتیهاد و نویکرنێ:

ئیسلامەکە بانگهەلدێریێ بۆ ئجتیهادێ و نـویکرنێ و بـەرهنگاریا بەستن و چاڤلێکرنێ دکەت و باوەریا هەی ب گەلداچۆنا و پێشکەفتنا زانــستی و بەردەوامیــدانێ ب پێــشڤەچۆنا مــاددی و شــەریعەت و بەرتــەنگ نابیــت ب تــشتێ نــوی و نامینیــت راوەســتیای بەرامبــەر پەیداکرنا چارەسەریا بۆ هەر ئاریشەیەکا هەبیت بەلکی ـ کەفتن و نەچارییا د عەقلێن موسلمانان و حەزێن وانـدا و ئجتیهاد د چەرخیدا یا بوویە ـ ئەرك و پێدڤی ـ ئەرکەکێ ئایینییە و پێدڤیەکا واقعییە و دەرگــەهێ وێ یــێ ڤەکریــە بــۆ خــودانێن وی ب مــەرجێن وێ ب هەولدانەکا ئێکلاکرنێ بیت ژێگرتنێ بن ئان هەولـدانێن داهێنانکاری بـن ئـان بیناکاری، تاکەکەسی بـن ئـان کۆمی پارچەکێ ڤـەگرن ئـان هەمیێ.

کەس نەشێت بگریت چونکی پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سـەر بن) یێ ڤەکری و یێ ئجتیهادێ دکەت خودان خێرە ل سەر ئجتیهادا خۆ ئەگەر تێدا خەلەت بوو و فەرە ل سەر مە ئەم کاودانـەکێ زانـستی بەرهـەڤ کـەین بـۆ پەیـداکرنا هەولـدەرێن داخـوازکری ل سـەر ئاسـتێ ئیسلامێ و ل سەر ئاستێ ڤی چەرخی تێدا کۆم کەت د ناڤبەرا کەڤنێ مفاداردا و نوییێ چاك دگەل نرخاندنا بارودۆخێن خـەلکی د ئجتیهادا خۆدا و پێدڤیێن واقعی و گوهۆرینێن چەرخی و هەر تـشتەکێ ئاریـشە پـێ پەیـدابووین و خەلـەتی پـێ بـەلاڤبووین دگـەل مفـاوەرگرتنێ ژ سامانێ بەرفرەهێ فقهی یێ زانایان ل دویـف خۆرا هێلاین دگـەل فرە

قوتابخانــه و رێکــێن وان ژ ســەردەمێ هــەڤالێن پێغەمبــەری و یــێن ل دویف چۆین تاکو یێن ل دویڤرا هاتین ژ ئیمامێن مەزهـەبان و یـێن ل دویڤـرا ئـەڤێن دهێنـە سـالۆخدان ب نـویکرنێ ئـان دهێنـە نیاسـین ب چاڤلێکرنێ یێ مەزهـەبێ وی مابیـت ئـان نـەمابیت ئـان هـەر چ رێکێن تایبەت نەبن ژ ڤان هەمیان هەر تشتەکێ ب گرۆڤە و بەلگە ساخلەمتر و ب رێــك ئاســانتر و ب کێرهــاتیتر بــۆ ب جهئینانــا مەخــسەدێن شەریعەتی و بەرژەوەندیێن مرۆڤـان دێ وەرگـرین پـشتی ددانینـە بـەر چـاڤێن خـۆ ئـان زانـاییێن ڤەکولـەر بریـار پـێ دایـی کـو فـەتوا دهێتـە گوهۆرین ب گوهۆرینا دەم و جهـ و عورف و کاودانـان و شـەریعەت ژی یا هاتیە دانان ژبۆ بەرژەوەندیا مرۆڤان د دنیاییێدا و دویماهیـا وانـدا و ئەوە راگر بۆ پاراستنا دین و نەفس و عەقل و نامویس و دویندەهـ و مالی.

5 ـ بانگهەلدێری بۆ ناڤنجیخوازی و هەڤسەنگییێ:

ئیسلامەکا ناڤنجیخوازە د هەمی تشتاندا و دکەتە ئێك ژ ساخلەتێن سەرەکی یێن ملـەتی ﴿وکذلك جعلناکم امـة وسـطاً﴾ {البقـرة:143}، ئانکو: (و هەروەسا مە هوین کرنە کۆمەکا ناڤنجی).

ئەو نوینەراتیا هەڤسەنگیا کاریگەر دکەت د هەمی وارانـدا: هزرکی، پراکتیکـی، مـاددی و مەعنـەوی.. ئـەو هایـدانا خـودایی دگـەل عـەقلێ مرۆڤاتیێ ل هەمبەر ئێك دبەت و هەر ئێکی وارێ خۆ یـێ هـەی.. ئـەو کـار د ژیانـا خەلکیـدا دکـەت.. ل سـەر هەڤـسەنگییێ د ناڤبـەرا گیـان و کەرستەیدا و عەقلی و دلیدا و دنیاییێ و ئاخرەتێدا و ئـەرك و مافانـدا، و ژ لایەکێ دیڤە تەرازیێن دادییێ ددانینە د ناڤبـەرا کـەس و جڤاکێـدا..

هند ماف و ئازادیان نـادەت تاکەکەسـی تـا رادەکێ گەلـەك مـەزن بـن ل سەر حسێبا بەرژەوەندیا کۆمێ، هەروەکی سـەرمایەداری دکـەت، و هنـد دەستهەلاتان ژی نادەت جڤاکێ تا رادەکێ کو د سەردا بچیت و گڤاشتنێ ل سـەر تاکەکەسـی ناکـەت دا بـچویك نـەبیت و تێـك نەچـیت و هێـز و شـیان و بـەهرەیێن وی بچرمـسن و بـەرزە بـن هـەروەکی سیـستەمێ کۆمۆنست و سۆشیالستێن توندرەو کری.

رازی نابیت ب تیۆرا سەرمایەداری د مەزنکرنا ئازادیێن تاکەکسی ل سـەر حـسێبا دادوەریـێ د کۆمەلێـدا، ب تایبـەتی تـەخێن لاواز و بـێ دەستهەلات تێدا و رازی نابیت ژی ل سەر دیموکراتیەکا سیاسی ب نـاڤێ دیموکراتیا جڤاکی و ل بـن درویـشمێ خـاپینۆك (چـو ئـازادی نـەبن بـۆ دژمنێن ئـازادیێ). بـەلکی مـافێ تاکەکەسـی ددەتـێ و مـافێ جڤـاکێ ژی ددەتێ بێی کێماتی و بێی سەرداچۆن هەروەکی فەرمانێن شـەریعەتی و ئاراستەکرێن وی رێکخستی.

6ـ واقعیەتـا هەڤسەنگ ئەڤـا پویتەی ددەتە مرۆڤی ب هەمیڤە:

ئیـسلامەکا بژارەیـە ب واقعیـەتێ کـو ئێکـە ژ سـاخلەتێن وێ یـێن گـشتی، چـونکی ئـەو بـەرز نابیـت د کـەش و هـەوایێن نموونەییـدا و رەفتارێ دگەل خەلکی ناکەت کو ملیاکەتن بەلکی مرۆڤن راستیێ دکەن و خەلەتیێ ژی، سـەردا دچن و ل خـۆ دزڤـرن، و ئەڤـە دانپێدانەکـە ب لاوازیـا مرۆڤـی و هـەبوونا خەلـەتیێ ژ خرابیـێ، و دبێـژیت: **(ساعة وساعة)**. ژ بەر هندێ دلێ مە یێ بریە ئایینی و ئەمێن ژێ ترساندین و

کریە ئەرك، فەرمانا کارێن خێرێ و دویرئێخستنا ژ خرابیان و سزادان هاتینە فەرمانکرن و دەرگەهێ ل خوژڤرینێ ژی یێ ڤەکریە، و فەرمانێن بۆ تەنگاڤیان هاتینە دانان، و هزرا وان ژی یا هاتیەکرن یێن خودان دەرفەتا شەرعی سڤککرن و جوداکرن و دەرفەت دانا یێن دگەل کاودانانـدا هەین، ژ وانا خەلەتی و ژبیرکرن و خورتی لێکرن و یا دورستکری بهێنە خوار بۆ نزمترین رادە ئەگەر ل دەمێ نەبوونا نموونەیێ بلند.

و ژ واقعیەتا وی ئەوە کو رێزەکا مەزن ل مرۆڤی گرتیە و بەرەف بلنداهیێڤە دبەت و دان ب رێزگرتن و سروشتێن وی ددەت و نزم ناکەتە رێزێن گیانەوەران و بلند ناکەتە رێزا خوداوەندیێ. دیسا دان ب حەزێن وی یێن نزم و ئارەزوویێن وی یێن زۆر سەیر ددەت وەك گیان و لەش و وەك عەقل و هەست ژن و زەلام و تاکەکەسی و جڤاك، لەوا دەرفەتێ بۆ دابین دکەت کو یاریێن دورست و مژویلکرنا بێ گونەه، هەروەسا کاودانەکێ کاریگەرە بۆ دابین دکەت دا ژیانەکا ئیسلامی بژیت بێی گڤاشتن و بەردانان.

هۆسا پاراستن ل سەر ساخلەمیا لەشی و دەروونی و عەقلی یا موسلمانی دهێتەکرن و ئەو دگەل هەمی مرۆڤان دپەیڤیت کو لەشێ تە مافێ ل سەر تە هەی و مافێ وی ئەوە ئەگەر برسی بوو تێرکەی و ئەگەر وەستیا بێهنا وی ڤەدەی، و ئەگەر نەساخ بوو دەرمانی بۆ پەیداکەی.. ئەو بەرهنگاریا هەر تشتەکی دکەت کو مرۆڤی بێ هش و بیرکەن و هەر ژەهرەکا ب زیان بۆ لەشی و نەفسێ و عەقلی، رێ خۆش دکەت ل پەروەردا لەشی ژی وەك رێك ددانیت نە ئارمانج.

چاڤدێریا ساخلەمیا تەڤگر فەر دکەت و مافێ هەر کارکەرەکی ب ساناهی دئێخیت د بێهنڤەدانێ و مافێ هەر نەساخەکی د چارەسەریێ و خەلکی فێر دکەتە هندێ کو خودێ چو ئێش نەداینە بێی دەرمان و چارەسەری ئەو گەلەك گرنگیێ ددەتە خۆپاراستنێ ژ گرنگیا وی ب چارەسەرکرنێ دیسا دوپات دکەت کو خودان باوەرێ ب هێز ب خێرتر و خۆشڤیترە ل نك خودێ ژ خودان باوەرێ لاواز.

7ـ رێزگرتنا ژنێ و رزگارکرنا وێ ژ ستەمێن جاهلیەتێ:

ئیسلامەك بیت رێزێ ل ژنێ بگریت و بهەژمێریت وەك مرۆڤەکێ مکلف و تەکلیفەکا تمام، مافێن خۆ یێن هەین ئەرك ژی هەنە دکەڤنە سەر ملان، خێرا کارێ وی بۆ دهێتە هژمارتن ل دنیا و ئاخرەتێ، نە

هەڤرکا زەلامییە و نە دژمنا ویە، بەلکی ئەو ژ وێیە و ئەو ژی ژ وییە تمامکەرێن ئێکدوونە ﴿**بعضكم من بعض**﴾ {آل عمران:195}، ئانکو: (هەر هندەك ژ هەوە ژ هندەکانن [ئانکو ژێدەرێ هەوە ژن و مێران هەر ئێکە و فەرق و جودایی د ناڤبەرا هەوەدا نینە]). و ئیسلام چاڤدێریا وێ دکەت وەك کچ و هەڤژین و دەیك.. وەك ئەندام د خێزانێ و جڤاکێدا، دەرفەتێ ددەتێ یا پشکدار بیت د پەرستن و فێرکرن و کاریدا، ب تایبەتی ئەگەر یا پێدڤی بیت ئان خێزانا وێ پێدڤی ب وی کاری هەبیت ئان جڤاکا وی دگەل چاڤدێریا هندێ کو ژنینیا وێ بهێتە پاراستن وەك هەڤژین و دەیك و یا پێدڤی دابینکرنا دەماناتێن تایبەتە بۆ پاراستن و چاڤدانا وێ خۆ ژ هەڤژینی ئەگەر

ستەم لێ کر و ژ بابێ ئەگەر ب دورستی ب مافێ وێ نەرابوو و دەست ژێ بەردا و ژ کوری ئەگەر گوهداری نەکر و خەلەتی د دەرحەقێ وێدا کر.. ب مەرجەکی ئەو کار یێ هەڤدژ نەبیت دگەل ئەرکێ وێ د چاڤدێریا خێزان و زارۆکاندا دگەل هندێ ماف یێ دایێ پشکدار بیت دگەل زەلامی بۆ هەلگرتنا بارێ بانگهەلدێریێ بۆ خێرێ و بەرێ خەلکی بدەتە چاکیێ و ژ خرابیێ بدەتە پاش و بەرهنگاریا خرابیێ بکەت ﴿والمؤمنون والمؤمنات بعضهم أولياء بعض﴾ {التوبة:71}، ئانکو: (زەلام و ژنێت خودان باوەران هاریکار و پشتەڤانێت ئێکن)، دیسا جهێ خۆ یێ هەی دا بشێت پشکدار بیت د دۆزێن ملەتی یێن سیاسی و جڤاکی و رەوشەنبیریدا وەك ـ دەنگدەر و بەربژێر ـ بۆ هەر کارەکێ ئەو تێدا شارەزا ژبلی پلا خیلافەتێ یان ویلایەتا گشتی د دەولەتێدا کو سەروکاتیا دەولەتێ یە.

ئەو نیڤا جڤاکییە و چەنگەکێ وییە (هندی زنن هەڤکویفێن زەلامانە) و هەر ژ ڤێ دەسپێکێ کو رێزگرتنا کەرامەتا ژنێ و مرۆڤاتیا وێ و رازی نابیت ل سەر هندێ ببیتە ئامویرەك بۆ یاری و ئازراندنا هەستان و خۆشیپێبرنا بێ بها، و فەرە ل سەر دەمێ چاڤپێکەفتنێ دگەل زەلامێن بیانی دکەت خۆ راپێچیت و ب ئەدەب و رێزگرتن د جلکی و خەمل و هاتن و چۆن و لڤین و پەیڤین و دیتنێدا راگریت دا بهێتە نیاسین ب رژدیا خۆ و نەهێتە ئێشاندن و چو زەلام دلێ خۆ نەبەنێ نەخاسمە یێن دلێن وان نەساخ.

8ـ خێزان بنیاتێ جڤاکییه :

ئیسلامەکە دبینیت خێزان بنیاتێ جڤاکێیە و ژنئینان و شویکرن ژی بنیاتێ خێزانێیە، ڤێجا رەبەنی و مسافریێ رەت دکەت و بەرێ خەلکی ددەتە ژنئینان و شویکرنێ بەلکی دکەتە ئەرك ل سەر ئەگەر دل ل سەر هەبیت و ژ نەفسا خۆ بترسیت کو د سەردا بچیت نەخاسمە ئەگەر شیانێن هندێ هەبن، دیسا یا رژدە ل سەر هندێ کو جڤاك ئەگەرێن وێ ب ساناهی بێخت و ئاستەنگێن ئابۆری ژ رێکێ راکەت و نەهێلن ب پەروەردێ و شەریعەتی ﴿وأنكحوا الايامى منكم والصالحين من عبادكم وإمائكم﴾ {النور:32}، ئانکو: (و هوین [گەلی خودان باوەران] بۆ ئەوێت ژن نەئینایی، ژنان بینن، و یێت نەشویکری بدەنە شوی، دیسا کۆلەیێت خۆ ژی یێت خودان باوەر ژنان بۆ بینن، و بدەنە شوی)، دیسا هزرا دەسپێکێ دکەتە هەلبژارتنا ئایینی و رەوشتان.. عەدەتێن خەلەت قەبویل ناکەت یێن ب زەحمەت دئێخن وەکی نەختێن گران و دیاری و خوارنێن زێدە و بەرفرەه و ئاهەنگێن مەزن و زێدە مەزاختن ل جلك و دار و بار و کەل و پەلێن نافمالێ و زێدە مەزاختن ل هەمی تشتاندا کو خودێ و پێغەمبەر (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) حەژێ ناکەن.

دگەل هندێ کو ئیسلام ئەگەرێن حەلال ب ساناهی دئێخیت و دەرگەهێن حەرام دگریت و هەر تشتەکێ بەرێ مرۆڤی بدەتێ ژ سەرکۆلی و رویتی و پەیڤێ و وێنەی و چیرۆکێ و درامایێ و گەلەکێن

دی نەخاسمە د دەزگەهێن راگەهاندنێدا ئەڤێن کو چو مال نەبن نەچنە تێڤە و دگەهنە هەمی چاڤ و گوهان.

دیسا پەیوەندیا خێزانێ د ناڤبەرا هەڤژینانـدا ل سەر هێمنی و دلۆڤانی و ڤیانێ ددانیت و ل سەر پێك گوهارتنا ماف و ئەرکان و ژیانا ب چاکی و خۆشی د گەلێکدا دگەل دەستنیشانکرنا مافێ سەرکار و سەرپەرشتیێ (قیوامێ) بۆ زەلامی د خێزانێدا دگەل مافێ ـ بەردانا ژنێ ـ ئەگەر ڤێك نەکەفتن یا ب زەحمەت بوو وەکی کریارەکا نشتەرگەریا جوانکاریێ ئانکو پێدڤیە بهێتەکرن ئەگەر رێکێن چاککرنێ و ئاشتیبوونێ هەمی سەرنەگرتن، دیسا بۆ زەلامی دورستە ئەگەر ژنەکا دی مارەکەت ئەگەر یێ پێدڤی بوو و شیان هەبوون و باوەری ب خۆ هەبوو کو دێ یێ دادپەروەر بیت ئەگەر گرۆڤە ل سەر هندێ رابوون.

دیسا پەیوەندیا د ناڤبەرا دەیك و باب و زارۆکاندا پێدڤیە رابیت ل سەر چاڤدێریەکا تمام وەك هەست و تۆرە و کەرەستە ژ لایێ بابینی و دەیکینیێڤە.. پێدڤیا چاکی و باشیێ ژ لایێ زارۆکانڤە و پێدڤیا چاڤدێریێ ژ لایێ جڤاك و دەولەتێڤە بۆ زارۆکینی و دەیکینیێ ب تایبەتی زارۆکینیا سەربەردایی و بێ خودان و ئێتیمان تا وێ راددێ کو فقهێ ئیسلامی یێ ناڤدارە ب دەرگەهێ چاڤدێریا (اللقیط) ئانکو زارۆکێ بێ خودان.

ئیسلام خێزانێ بەرفرەه دکەت تاکو هەمی مرۆڤێن مرۆڤی ڤەدگریت و پەیوەندی دگەل یێ نێزیك ئەرکە و دویرکەفتنا ژێ گونەهەکا مەزنە د دینێ خودێدا و پشتگریێ ل پەیوەندیێن خێزانی دگریت ب مافێن ـ میراتی و مەزاختن و خودانکرنێ..

9- پویتە پێكرن ب پەروەردە و فێركرن و راگەهاندنێ:

ئیسلامەكە پویتەی ددەتە پەروەردە و فێركرن و ئاراستەكرنێ وەكی پویتەپێكرنا وی ب یاسا و تەشریعێ بەلكی بەری پویتەی بدەتە وان ژی چونكی یاسا جڤاكان نادورست كەن بەلكی پەروەردا بەردەوام و فێركرنا هۆشیار و ئاراستەكرنا كویر و ب مەبەست بنیاتێ هەر رابوون و پێشكەفتن و گوهۆرینەكێیە.. ئەوە ب ئاڤاكرنا مرۆڤێ خودان هزر و وژدان خودان باوەر و رەوشت رادبیت و ئەڤ مرۆڤێ چاك ژی بنیاتێ جڤاكا چاكە.

لەوا پێدڤیە چاڤدێریەكا باش و گرنگ هەبیت و ئاراستەكرنەكا ب مفا بۆ دەزگەهێن پەروەردێ ژ قوتابخانەیێن ساڤاخانا بگرە تا زانكۆیا ب رەنگەكی كو فێركرنا باوەریێ دگەل فێركرنا زانستی بیت و یا رەوشتی دگەل هێز و شیان و بەهرەیان بیت.

ژ گرنگترین سیمایێن پەروەردەیا ئەم داخواز دكەین بۆ جحێلێن موسلمان گرێدان ب ساخلەمیا عەقیدێڤە ل شوینا ئەفسانی و پاكیا ئێكاتیێ ژ چێكرنا شریكان بۆ خودێ و هێزا باوەریێ ب رۆژا دویماهیێ و رەوشتێن راستكرنێ ژ راستیا ئاخفتنێ و باش ب جهئینانا كاری و چاڤدێریا ئەمانەتی و سۆز و پەیمانا و گۆتنا حەقیێ و دژاتیا خرابیێ و بەرەللایی و شیرەت د ئایینیدا و جیهاد ب نەفسێ و دراڤی د رێكا خودێدا و گوهارتنا خەلەتیێ ب دەستی و ئەزمانی و دلی ل دویف پێچێبوونان و بەرهنگاریا ستەم و سەرداچۆنێ و خۆ نەدەنە لایێ ستەمكاران ئەگەر خۆ خودان دەستهەلاتێن فیرعەونی بن و دراڤێ قاروونی بن.

گرنگە ل ڤێرێ پەروەردەکرنا کەساتیا خودان باوەر پەروەردەکا تامکەر ژ لایێ بەرجەستەیی و مەعنەویڤە، ژ لایێ گیانیڤە ب پەرستن و ژ لایێ رەوشتانڤە ب چاکیان و ژ لایێ عەقلیڤە ب رەوشەنبیرکرنێ و ژ لایێ لەشیڤە ب وەرزشێ و ژ لایێ لەشکەریڤە ب زڤراتیێ و ژ لایێ سیاسیڤە ب هۆشیارکرنێ و ژ لایێ جڤاکیڤە ب پشکداریێ د خزمەتا جڤاکیدا.

دیسا پێدڤیە د پەروەردەیا عەقلیدا چاڤدانا تێگەهشتنێ بهێتەکرن بەری ژبەرکرنێ ژی و ب نویکرنێ بەری چاڤلێکرنێ و ب دان و ستاندنێ بەری تەلقینێ.

دیسا پێدڤیە بەرێ پویتەپێکرنێ بدەینە دەزگەهێن راگەهاندنێ یێن دهێنە دیتن و بهیستن و خواندن، چونکی ئەون ئاراستەکرنا هزر و حەز و ڤیانان دکەن و بەرێ رایا گشتی ددەنە وێ یا کو بۆ خۆ دانای و هەلبژارتی لەوا دڤێت بهێنە پاقژکرن ژ هەر تشتەکێ دژی عەقیدێ ئان هزرێ شێلی دکەن ئان رەوشتان دگوهۆرن و سەردا دبەن و دڤێت بەرێخۆدانا وێ بۆ خزمەتا ئارمانجێن مەزنێن جڤاکێ بن ژ بەرنامەیێن هەلبژارتی یێن دویر ژ بەرزەکرن و ئازراندنێ کو تەوەرێ وێ راستینە د گۆتنێدا و بەرئاقلی د ئاراستەکرنێدا و ناڤنجیاتی د مژویلکرنێدا و گرێدان ب بهایێن بەرزڤە و هەڤکاری د ناڤبەرا پرۆگرام و ئامویرەت و دەزگەهاندا.

ژ مەزنترین دەزگەهان - مزگەفتە - کو کۆمکەرا پەرستنێیە و زانکۆیا زانستیە و یانا هەڤنیاسینێیە و مینبەرا ئاراستەکرنا دورستە، لەوا پێدڤیە چاڤدێری پێ بهێتەکرن وەك ئاڤاهی و ناڤەرۆك و پەیاما

وێ یا پەروەردەیی و بانگهەلدێری بەرەف ئاستەکێ بلندڤە ببەین تاکو بهێتە ئاستێ ئیسلامێ یا ئەو نوینەراتیا وێ دکەت و وی چەرخێ ئەو تێدا دژیت.

10ـ ب هێزئێخستنا پەیوەندییێن براینییێ د ناڤبەرا خەلکیدا :

ئیسلامەك بیت جڤاکی دامەزرینیت ل سەر پەیوەندیێن براینی و ئێکەتیێ د ناڤبەرا کورێن ملەتیدا، جه تێدا نینه نه بۆ هەڤرکیێن رەگەزی و نه بۆ دوبەرەکیێن ئایینی و نه یێن توێژەیی و نه یێن ئایینی و خەلك هەمی برانه.. ئەڤ چەنده وان خرڤەدکەتەڤە کو هەمی بەندەیێن خودێنه و کورێن ئادەمینه (ان ربکم واحد وان اباکم واحد) (ژ فەرموودا ئیمام ئەحمەدی ڤەگوهاستیە و غەیری وی).

ژێکجودابوونا وان ژی ب شیان و حیکمەتا خودایێ مەزن یا چێبووی و ئەوە رۆژا دویماهیێ دێ حسێبێ دگەل کەت ل سەر وی تشتێ ئەو ل سەر رێك نەکەڤن.

ـ ئیسلامەکە رێزێ ل مرۆڤێ نەموسلمان دگریت د جڤاکا ئیسلامیدا و دهەژمێریت کو یێ ل سەر بەختێ (زیمەمەتا) خودێ و پێغەمبەریدا و ل سەر بەختێ وان و ئەڤە دارشتنەکا ئایینیە ل دەف موسلمانی کو ئەو یێ د پەرستنا خودێدا دەمێ پاراستنێ ل وان دکەت و بەرگریێ ژێ دکەن و چاکیێ دگەل دکەت و یێ دادوەر بیت دگەل، ڤێجا ئەگەر ئەڤ ناڤە ئان دارشتنە، هەستا وان دئێشینیت بلا بهێتە هێلان دا ئەڤ چەندە چێنەبیت و سەربۆر ژی ب ناڤەرۆکێیە نە ب ناڤییە هەروەکی

ئیمام عومەری تشتێ ژ ڤێ گرنگتر گوهۆری دەمێ فەلەیێن - بەنی تەغلب - ژ عەرەبان داخوازکری و گۆتیێ: ئەم رازی نابین ب پەیڤا - جزیە - و ئەم حەز دکەین هەر تشتەکێ ژ مە هاتیە داخوازکرن بدەین و پتر ژی ب ناڤێ - سەدەقە - ئیمام عومەر ل سەر ڤێ رازی بوو و گۆت:
ئەڤ مرۆڤە د بێ ئاقلن ناڤەرۆك قەبویلکر بەلێ ناڤ رەتکر!!

هەر ئیسلام ئازادیا عەقیدێ و پەرستنێ بۆ دابین دکەت و پاراستنێ ل خوین و مال و نامویسا وان دکەت کانێ چەوا پاراستنێ ل موسلمانان دکەت بێی جیاوازی و پاراستنێ ل وان دکەت ژ ستەمێ ژ ناڤدایێ دەولەتێ و ژ دەرڤە ژی دپارێزیت ژ دژمنێن داگیرکەر و هەمی ماف و ئەرکان ددەتێ ب تەڤایی چ بۆ موسلمانی هەیە بۆ وان ژی و چ ل سەر هەیە ل سەر وان ژی هەیە ژ بلی هندەك (جوداکرنا) ئەڤێن پەیوەندی هەی ب جیاوازیا ئایینیڤە و دەماناتێن بەرجەستەیی و مەعنەوی و یاسایی یێن ڤان مافان ب ستۆیێ خۆڤە دگرن و گیانێ لێبۆرینێ بەلاڤە دکەت د ناڤ موسلماناندا ئەڤێ نەکەفیتە بن چارچۆڤێ یاسایی بەلکی دکەڤیتە د چاچوڤێ رەوشت و بهایێن بەرزڤە یێن ملەت پێ دهێنە ژێك جوداکرن و موسلمانان ژی بەهرا مەزنا هەی د ڤێ چەندێدا هەی.
{بنێرە: کتێبا مە (غير المسلمين في المجتمع الاسلامي)}.

11- خێفزانکی د ئیسلامێدا نینە:

ئیسلامەکە خێفزانکیێ نانیاسیت و چ تەخێن رەبەنان تێدا نینن دینی دەستەسەرکەن - (ئحتیکارا) دینی بکەن و حوکمی ل سەر وژدانان بدەن و دەرگەهێ خودێ ل بەر خەلکی بگرن ب تنێ ب رێکا وان نەبیت، بریارێن بێ بەهرکرنێ ژ وان دەرکەڤن ئان (صكوك الغفران)،

بەلکی هەمی کەس د ئیسلامێدا زەلامێن ئایینینە و کەس پێدڤی هندێ نینە پرەك هەبیت د ناڤبەرا وی و خودایێ ویدا چونکی ئەو ب مەزنیا خۆڤە گەلەکێ نێزیکی وایە، ئەرد هەمی بۆ وی مزگەفتە و هەر جهەکێ لێ بوو دەمێ نڤێژێ دێ دەست ب نڤێژا خۆ کەت بێیـ (وسیط ـ ئان سمسار).

خۆ مرۆڤێ گونەهکار ـ یێ بێ تخویب گونەه کرین ـ چ پەردە د ناڤبەرا وی و خودێدا نینن دێ دوعا ژێ کەت و داخوازا ژێبرنا گونەهان ژێ کەت هەر دەمەکێ ڤیا بێی بهێتە گرێدان ب دانپێدانێ بەرامبەر کاهنەکی ئان یا د دلێ خۆدا بۆ مرۆڤەکی ئاشکرا کەت هەر کەسەکێ بیت ﴿واذا سألك عبادي عني فإني قريب﴾ {البقرة:186}، ئانکو: (و ئەگەر بەندەییێت من، پرسا من ژ تە کرن، ئەز یێ نێزیکم). زانایێن ئایینی ژی ب تنێ بسپۆرن د تایبەتمەندیا خۆدا لێزڤرین دێ ب وان ئێتەکرن کا چەوا بۆ هەر خودان زانینەکێ دهێتەکرن ﴿ولا ينبئك مثل خبير﴾ {فاطر:14}، ئانکو: (و کەسێ وەکی منێ شارەزا، تە ئاگەهدار ناکەت) ﴿فاسألوا أهل الذكر إن كنتم لا تعلمون﴾ {الأنبياء: 7}، ئانکو: (ڤێجا ئەگەر هوین ڤێ نەزانن پسیارا زانا و خودان کتێبان بکەن)، و مافێ هەر موسلمانەکییە ئەگەر بڤێت ببیت زانایەکێ ئایینی ب خواندنێ و بسپۆری و تایبەتمەندییێ نە ب زکماکی و نە ب ناسناڤی و نە ب جلکی و نە ئحتیکارا فی و نە هشککرنا وێهە.

ئیسلام لێکڤەکرنا ڤەگوهاستی بۆ خەلکی و دەزگەهان رەت دکەت کو ببنە دیندار و بێ دین، چ ژێك جوداکرن نینن نە بۆ خەلکی نە بۆ فێرکرن و خواندنێ نە بۆ یاسایا نە بۆ دەزگەهان بەلکی و دڤێت هەمی د خزمەتا ئیسلامێدا بن.

12. حیكمەتا دادیێ و مشێورا پێگر:

ئیسلامەك بیت دوپاتیێ ل مافێ ملەتی بكەت دەمێ هەلبژارتنا حوكمەتا خۆ دكەت ئەڤا ل سەر دادوەری و یەكسانی و مشێورا پێگر دانایی، ڤێجا چ حوكمدار ل سەر ناهێنە دانان دا ب خورتی ب رێڤە ببەت، بەلكی حوكمداران ب شوینكار ئان كرێگرتیان دزانیت ل دەف وان، وان مافێ چاڤدێری و دویفچۆن و حسێبێ یێ هەی و پێدڤیە ل سەر وان شیرەت و پشتەڤانیێ پێشكێشی وان بكەت دگەل گوهدانێ د چاكییێدا و ئەگەر ئێكی فەرمان ب خەلەتیەكێ كر ئان گونەهەك كر و ان چو گوهدان بۆ نابیت و هەر ئێكێ سەردا چۆ پێدڤیە بهێتە راستكرن ب شیرەت و ئامۆژگاریان و ئەگەر نە دڤێت بهێتە ڤەدەركرن و دویرئێخستن ژ وێ بەرپرسیێ و دەولەت ب ڤێ چەندێ ئەگەر یا ئیسلامی ژی بیت نە دەولەت ئان حوكمەتەكا ئایینیە ب وێ رامانێ ئەڤا ل رۆژئاڤای هاتیە نیاسین د چەرخێن ناڤیندا، ئەو دەولەتا هزر و پەیامێیە نە دەولەتا رەگەزی ئان ئەردییە. دەولەتەكە دهێتە دانان ل سەر بەیعە و شوورا و شیرەت و دادوەریێ و بۆ حوكم لێكرنێ دزڤریتە دەستوور و یاسایێ كو وێ نەدانایە و شیانێن گوهارتنا وی ژی نینن چونكی شەرعێ خودێ یە و نەراگرێن وێ مرۆڤێن ئایینینە بەلكی هەر كەسەكێ ئەمین و ب هێز بیت زانین و شیانێن پاراستنا وی ئەركی ل دەف هەبن ژ وان بیت یێن ئەگەر خودێ نیعمەت دگەل كر نڤێژان بكەن و زكاتێ بدەن و فەرمانێ ب خێر و چاكیێ بكەن و خەلكی ژ خەلەتیان دویر بێخن.

ئـەڤ ئیـسلامە پێـشوازیێ ل هـەر تـشتەکی دکـەت کـو مرۆڤـاتیێ بدەستڤە ئینابیـت و گەهـشتبیتێ د خـەباتا خـۆدا دگـەل سەرداچـۆی و ستەمکاران ژ هەمی میکانزم و جۆرێن پراکتیکی ئەڤێن مـافێن ملـەتان ب خۆڤە دگرن د بەرهنگاریا حوکمداران و ئازادیا بەلەنگازا بەرامبەری خـودان هێـزان ژ دەسـتوورا یـێن دەسـتهەلاتا ژێـك جـودا دکـەن و پەیوەندیان دەستنیـشان دکەن و پەرلـەمانێن هەلبـژارتی ژ دەزگەهێن دادوەری یـێن سـەربەخۆ و رۆژنامـەڤانیا ئـازاد و مینبـەرێن ئـازاد و پارتێن هەڤدژ....هتد.

ب رەنگـەکی کـو بگـونجن دگـەل گیـانێ ئیـسلامێ و مەخـسەدێن وی یێن تەڤایی و خۆ ئەگەر دەقێن ئێکسەرێن پارچەیی پـێ نـەهاتبن لـەوا نەیا سـەیرە کـار ب بنـەمایێ (المصلحة المرسلة) و (سد الـذرائع) بکـەت دگـەل یاسـایا (تـشتێ ئـەرك بێـی وی ب جـﻫ نـەئێت ئـەو ژی ئەرکـە). {بنێڕە: کتێبا مە (من فقه الدولة في الاسلام) چاپا (دار الشروق)}.

13- پاراستنا دراڤی و گەشە پێدانا وی:

ئیسلامەك بیت پاراستنا دراڤی بکـەت و بهـەژمێریت ئێـك ژ هـەر پێنج ئان شەش پێدڤیان یێن شەریعەت ژ بۆ پاراستنا وان هـاتی، ئـەو ژی: (ئـایین و گیـان و عـەقل و دوینـدەهە و دراڤ و نـامویس)، و وەسـا دبینیـت کـو ئـەو راگـرێ خەلکییـە و دەمـارا ژیانێیـە و بێـی وی نـە ئاڤـەدانکرنا جیهـانێ ب جـﻫ دئێـت و نـە سـەرکەفتنا ئـایینی، و ئـەو نیعمەتەکە پێدڤییـە سوپاسیا خـودێ ل سـەر بێتـەکرن و ئەمانەتەکە پێدڤیە چاڤدێری لێ بهێتەکرن دگەل هنـدێ ژی تاقیکرنەکە دا خـودێ خەلکی بجەربینیت کا دێ چ کـەن دگـەل وی تـشتێ خـودێ دایـێ، لـەوا

پێدڤیە بهێتە ب دەستڤەئینان و گەشەپێدان ب رێکێن یاسایی و مافێن پێدڤی تێدا بهێنەدان و پاراستن ل سەر بهێتە کرن ژ بەرزەکرنێ و زێدە مەزاختنێ بێی مفا، ب تایبەتی دراڤێ گشتی ئەڤێ کو د ئیسلامێدا رێزگرتنەکا مەزن هەی وەکی **(حەراميا مالێ ئێتیمی)**.

دیسا رێزگرتنێ ل مولکداریا تایبەت دکەت، بەلێ هندە قەید و ئەرکێن هەمەجۆر ددانیتە سەر و بەرهنگاریێ ژ حەزا وی دکەت بۆ کۆنترۆلکرن و ئیحتیکارێ، و بەرێ وێ ددەتە خزمەتا بەرژەوەندیا جڤاکی ب فەرماندانان و ئاراستەکرنێ ب رەنگەکی کو ئستیغلالا سامانێن وی یێن بەرجەستەیی بهێتەکرن و هێزێن وی یێن مرۆڤاتی بهێنە لێکدان و بەرهەڤکرن و د ناڤبەرا خۆدا تەمامکەر بن وەك — چ ل سەر ئاستێ عەرەبی بیت یان ئیسلامی - دا بگەهنە ئیك و تێرا خۆ هەبن بێی پێدڤی کەسەکی بن وی تشتی ب بەرهەم بینن یێن وان پێدڤی پێ هەی د وارێن چاندن و دەرامەتی و پیشەسازی و خزمەتگوزاریدا، و نەمینن بار ل سەر غەیری خۆ ب تایبەتی د قویتێ پێدڤی و رۆژانەدا، و چەکێ وی بیت یێ کو پێ بەرەڤانیێ ژ ئەرد و کەرامەت و بنەماییێن هەبوونا خۆ دکەت، و ئیسلام ل ڤێرێ دبینیت کار بۆ دنیایێ پارچەکە ژ ئایینی کا چەوا دبنیت کو ئاڤاکرنا ئەردی پەرستنە و گەشەپێدانا جڤاکێ ئەرکە و بهێزئێخستنا ملەتی ژ لایێ شارستانی و لەشکەریڤە جیهادە د رێکا خودێدا و کار ژبۆ رزگارکرنا وی و بێ منەتیا وی ژ لایێ ئابۆریڤە ژ چێترین رێکایە پێ نێزیك ببیت بۆ خودێ، و ب ڤی رەنگی ئیسلام گەلەك پالدەر و ئاراستەکەر و پرۆگرام و بزڤینێن مەعنەوی پێشکێش دکەت دا چەرخێ گەشەپێدانێ

ب هێز پالڤەدەتـە پێشیێ و هـەر تـشتەکی شیانێن ڤەشارتی ژ ناڤدای مرۆڤـی دەردئێخیـت یـێ کـو ئـەوە ئارمانجا گەشـەپێدانێ و هـەر ئـەوە چێکەرێ وێ. {بنێرە: پشکا (القيم والأخلاق في مجال الانتاج) ژ کتێبا مە (دور القيم والأخلاق في الاقتصاد الاسلامي) بەلاڤکرنا پەرتوکخانا (وهبة)}.

14ـ چاڤدێری ب تەخێن لاواز د جڤاکێدا:

ئیسلامەك بیت چاڤدانەکا مەزن و بەرفرەه ب تـەخێن لاواز ددەت د جڤاکێدا، ژ کرێکار و جۆتیار و خودان پیشە و فەرمانبـەرێن بـچویك یــێن کــو ئــەون ئــامویرەتێ بەرهــەمی د ئاشــتیێدا و ســەرکەفتنێ د جەنگانــدا، هــەروەکی فــەرموودە ئامــاژەیێ پــێ دکــەت: (هـل ترزقـون وتنـصرون الا بـضعفائكم) ئـانکو: (ئـەرێ مـا رزق و سـەرکەفتن دێ بـۆ هـەوە ئێـت ئەگـەر نـە بـەر بەلـەنگازێن هـەوە بیـت)، {ئیمـام بوخـاری ژ سەعەدێ کوڕێ ئەبی وەقاسی ڤەگێرایە}.

ئــەوە یــێ مــافێن وان دپارێزیــت ب چــاکی ژ کــرییێن پێــدڤی و ژ دەماناتێن پارێزەر و چاڤدێریا وان دکەت یێن شـیانێن کـاری نـەبن ئـان یێن تێرا خۆ وەرنەگرن ژ کریا کارێ خۆ ژ هەژار و بـەلنگاز و ئێتـیم و رێڤنگـان، و هنـدە مـافێن سـالانە و وەرزی و نـەوەرزی بـۆ فـەرز دکـەت (زکـات و یـا ژبلـی زکـاتێ) ژ دراڤـێن کەسـێن پێـچێبووی و ژ سـامان و داهاتیێ دەولەتێ، و کار دکەت بۆ نێزیككرنا وان و دەولەمەندان.. ڤێجا تخویبەکی ددانیت بۆ سەرداچۆنا دەولەمەنـدان و ئاسـتێ هـەژاران بلنـد دکەت و قەبویل ناکەت د جڤاکا خۆدا ئێك بنڤیت یێ تێر و هەڤسویێ وی ب رەخڤــە یــێ برســی، و وەســا دبینیــت دەولــەت یــا بەرپرســە

بەرپرسیەکا ئێکسەر ژ چاڤدێریا وان، هەروەکی فەرمووده دبێژیت: (فالامام راع وهو مسؤول عن رعیته) ئانکو: (میر و سەرۆك چاڤدێر و پارێزەره و یێ بەرپرسه ژ وان یێت ل ژێر چاڤدێریا وی).

15ـ رابەریا هزرا نشتیمانی و نەتەوەیی:

ئیسلامەکه دبینیت چو شەرم و کێماتی ل سەر موسلمانی نینه وەلاتێ خۆ بڤێت و نەتەوا خۆ بڤێت و شانازیێ پێ ببەت مادەم نەیا هەڤدژه دگەل ڤیانا وی بۆ ئایینێ وی و شانازیا پ ڤی ئایینی، ژبەر هندێ ژی سینگێ وی بەرتەنگ نابیت ب نەتەواتیێ ئان نشتیمان پەروەریێ ئەگەر د ناڤەرۆکا خۆدا چو هەڤدژی دگەل ئیسلامێ نەبیت ئان لادانا وێ وەکی علمانیەتێ ئان ئیلحادێ ئان دیتنا ماددی ئان رەگەزپەرێسی و جاهلیەتێ و.... هتد.

ل ڤێرێ ئیسلامێ هەڤسۆزی یا هەی دگەل عەرەبایەتیا خودان باوەر هەڤسۆزیەکا تایبەت، چونکی ئەو بوون ئامانێ ئیسلامێ و زمانێ عەرەبی زمانێ قورئان و سونەتایه و زمانێ پەرستنێیه و رەوشەنبیریا ئیسلامیه، و چونکی عەرەب بنیاتێ ئیسلامێ و هەلگرێت پەیاما وی بوون، و چونکی ئەردێ عەرەبان جهێ گرێدان و بەلاڤبوونا ئیسلامێ بوو، و هەرسێ مزگەفتێن مەزنێن لێ یێن قەستا چو جهان نەئێتەکرن ژبلی وان ل (مەکەهێ و مەدینەیێ و قودسێ) و مەخسەد ب عەرەبیێ ژی عەربیا ئەزمانی و رەوشەنبیریێ نەعەرەبیا خوینێ و رەگەزی، چ کەسێ ب عەرەبی باخڤیت ئەو عەرەبە، ئیسلام ب ڤێ چەندێ ئاڤا دکەت و ناهەرفیت و ڤێك دئێخیت ژێکڤە ناکەت، بهێز دئێخیت لاواز

ناکەت، گازی دکەتە ئێکبوونا وەلاتی و ملەتێ ئیسلامی، پێکۆلەکە بۆ ئێکبوونا مرۆڤاتیێ و هەڤکاریە ل ژێر سیبەرا بنەما و بهایێن رەوشتێن بلند.

16ـ بانگهلدێری ب حیکمەت و شارەزایی و دان و ستاندن ب چاکی:

ئیسلامەکە بەراوردیا هزرێ ب هزرێ دکەت و گۆمانێ ب بەلگەیان دکەت و چو زۆری د ئایینیدا نینە و چو خورتی د هزرێدا و چو توندرەوی د بانگهەلدێریێدا، ئەو گازی دکەت بۆ رێکا خودێ ب شارەزایی و شیرەتکرنا چاك و دان و ستاندنێ دگەل یێن ناکۆك ب وێ رێکێ یا ژ هەمیان چێتر توندرەوییێ قەبویل ناکەت وەك پرۆگرام و تیرۆرێ وەك رێك چ ژ حوکمداران چێ بیت ئان ژ حوکم لێکریان و باوەریا هەی ب دان و ستاندنا ئاڤاکەرا بەرهەمدار ئەڤا دەرفەتێ ددەتە هەر لایەکی دەربرینێ ژ نەفسا خۆ بکەت ب ئاشکرایی دگەل گرێدانێ ب راستیێ و ئادابێن هەڤپەیڤینێ ئەوا قورئانێ ئیشارەت پێ دایی ﴿وجادلهم بالتي هي أحسن﴾ {النحل:125}، ئانکو: (و ب وێ رێکێ دان و ستاندنێ دگەل وان بکە یا ژ هەمیان چێتر). ﴿ولاتجادلوا أهل الكتاب إلا بالتي هي أحسن﴾ {العنكبوت:46}، ئانکو: (دگەل خودانێت کتێبان [جوهی و فەلەیان] مەدەرکانێ نەکەن، ب باشترین رێك نەبیت [ب نەرمی و جوان وان باخێڤن، و ئەگەر وان خۆ نەزانکر و رەق دگەل هەوە ئاخفتن، وەکی وان نەکەن]).

ڤێجا ئەگەر دوو رێك هەبن یێن دان و ستاندنێ ئێك ژ وان یا چاك و یا دی چاكتر بیت ژ وێ، پێدڤیە مرۆڤێ موسلمان دان و ستاندنێ ب رێكا چاكتر بكەت، و ژ وێ ژی:

- دوپاتی ل سەر خالێن هەڤپشك و ڤێككەفتنێ بهێتەكرن نە خالێن جوداهی و ژێكڤەبوونێ ژبۆ هندێ نێزیكی وان ببی، هەروەكی خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وقولوا آمنا بالذي انزل الينا وانزل اليكم والهنا والهكم واحد﴾ {العنكبوت:46}، ئانكو: (و بێژن: [گەلی موسلمانان] مە باوەری ب وێ ئینا یا بۆ مە هاتیە خوارێ [كو قورئانە] و یا بۆ هەوە ژی هاتیە خوارێ [كو تەورات و ئنجیلن، ئانكو مە باوەری ئینا كو هەردوو یێت ژ دەڤ خودێ هاتین، و هەردوو شەریعەتێت خودێ بوون، هەتا قورئان هاتی و پێغەمبەر هاتی]، خودایێ مە و خودایێ هەوە ئێكە).

17. شەرعیەتا فرەلایەنیا ئایینی و سیاسی:

ئیسلامەك بیت باوەریێ بینیت كو خودایێ مەزن مرۆڤ ژێك جودا یێن چێكرین ﴿ولو شاء ربك لجعل الناس امة واحدة ولايزالون مختلفين * إلا من رحم ربك ولذلك خلقهم﴾ {هود: 118ـ119}، ئانكو: (و ئەگەر خودایێ تە ڤیابایە [جودایی نەبایە]، دا هەمی مرۆڤان كەتە ئێك ملەت، و ل سەر ئێك رێكێ كۆم كەت [وەكی ملیاكەتان] و [مرۆڤ] بەردەوام دێ د ژێك جودا بن [هەر ئێك ل دویف دلێ خۆ دێ رێكا خۆ بۆ خۆ هەلبژێریت]).

رامان ئەوە بۆ جیاوازیێ یێن چێكرین، چونكی جیاوازی بەرهەمێ دانا عەقلی و حەزكرنێیە، لەوا رێزێ ل رایا بەرامبەر دگریت چ د

تێگەهـشتنا ئاییـنیـدا چ ژی د بـارودۆخێن رامیاریـدا، و جیـاوازی ژی دلۆڤـانی و خێـر و بەرفرەهیـە ئەگـەر ژ فرەلایـەنیا هـزر و بـیر و ئیجتیهـادا پەیـدابوو، و فرەحزبـی د سیـستەمێ ئیـسلامێدا تـشتەکێ شـەرعیە د چارچـۆڤێ شەنگـستێن ئیـسلامی و ئـەحکامێن وێ یـێن ڤـەبڕدا، و فرەحزبـی د سیاسـەتێدا وەکـی فرەمەزهەبییێـە د فقهیـدا، دیسا فرەلایەنیا کۆم و بزاڤێن کار دکەن بۆ ئیسلامێ مـادەم فرەلایـەنیا وان فرەلایـەنیا جـوینکرن و بـسپۆرییێیە نەفرەلایـەنیا هەڤدژییێـە، و فرەلایـــەنیا تەمامکـــەری و هاریکـــاریێ نەفرەلایـــەنیا دژمنکـــاری و ژێکچۆنێیە، و مـادەم ئێـك رێـز رادوەسـتن د مەسـەلەیێن چارەنڤیـسیدا پـشتی نـاکۆکییێن خـۆ یـێن پارچـەیی ژبـیر دکـەن و لاددەن تـەوەرێ هەمیان ب تەڤایی خێرا ملەتیە و ژێدەر قورئـان و سونەتە و ئارمانجا وێ ژی سـەرکەفتنا ئیـسلامێیە وەك عەقیـدە و شـەریعە و رەوشـت و درویشمێ وێ ژی ئەڤەیە: (دێ د هاریکار بـین د ناڤبـەرا خـۆدا ل سـەر وی تشتێ ئەم ڤێککەفتین دێ ل ئێکدو بۆرین ل سـەر وی تـشتێ ئـەم ل سەر ڤێك نەکەڤین و د جیاواز تێدا).

18ـ ئاڤەدانکرنا شارستانیەکا نوی یا بژارە:

ئیـسلامەك بیـت ب هنـدێ رازی نـەبیت کـو ب تنـێ سـترانا ب شارستانیەتێن خۆ یێن سەرکەفتنێن بۆری بێـژیت، بـەلکی کـار دکـەت ژبـۆ چـێکرنا شارسـتانیەتەکا ئیـسلامی یـا هەڤـچەرخ کـو چـێترین و باشترین فاکتەرێن زانست و تەکنەلۆجیا و چاك رێڤـەبرن و رێکخستن ژ شارستانیەتا ئەڤرۆ وەرگریت، دگەل هندێ رەسەنی و ساخلەتێن خـۆ

بپارێزیت، چونکی شارستانیەتەکە ئەرد تێدا ب ئەسمانیڤە گرێدایە و بهایێن بەرزێن خودایی د گرێداینە ب رامانێن مرۆڤاتییێڤە و تێدا رەسەناتیا ئیسلامێ و گیانێ ڤی سەردەمی باش یا دیارە، زانست و باوەری تێدا کۆم دبن و ماف و هێز تێدا ڤێك دکەڤن، هەڤسەنگی یا تێدا هەی د ناڤبەرا داهێنانکاری و بلندبوونا رەوشتی و رۆناهیا عەقلی و رۆناهیا وەحییێ تێدا دبنە جۆت.

شارستانیەکە شەنگستێن ئیسلامێ و ساخلەتێن وێ باش تێدا دیارن و ب ئاشکەرایی تێدا دهێنە پێش چاڤ، و ئارمانج و پرۆگرامێن وی بۆ ئاڤاکرنا کەسی و چێکرنا خێزانێ و ئاڤاکرنا جڤاکێ و دانانا دەولەتێ و رێکخستنا مرۆڤاتییێ بۆ وی تشتی یێ چاکتر و باشتر.

شارستانیەکە جودایە ژ شارستانیا بلوکێ رۆژهەلاتی یا ماددی و بێ باوەری و ژ شارستانیا رۆژئاڤای یا پراگماتی و علمانی.

شارستانیەکە نە ب سەر لایێ راست و نە لایێ چەپڤە نینە، بەلکی سەر ب ئیسلامێڤەیە ژ وی وەردگریت و پشتەڤانییێ ل سەر وی دکەت و هەر ژبۆ وییە ئارمانج ب وی دبزڤیت و ددەتە رێ و ب وی جودا دبیت و سەردکەڤیت.

ئەوی دگەل جودابوونا خۆ و بژارەیا خۆ باوەری یا هەی ب کارلێکرنێ د ناڤبەرا رەوشەنبیریاندا و دان و ستاندنێ د ناڤبەرا شارستانیاندا و هەڤنیاسینێ د ناڤبەرا ملەتاندا و براتییێ د ناڤبەرا مرۆڤاندا ل هەر جهەکێ هەبن، بەلێ رازی نابیت د تشتەکێ دیدا بحەلییێت و رەسەناتیا خۆ و جودابوونا خۆ ژ دەست بدەت، لەوا هەمی جۆرێن داگیرکرنێن رەوشەنبیری و ژدەستدانا شارستانیان و زالبوونا

بیانیــان و بــەرهنگاریا هــەمی شــێوازێن خــوار، و ڤــێ دکــەت یــێن هێرشــکەرێن ئــەڤرۆ پــێ ب زۆر دکــەڤن د بــەرزەکری دبــن جلکــێن مرۆڤانڤـە و ل بـن وان جلکـان کێلبـێن شـێران و ژەهـرا مـاران و گیـانێ ئبلیسی ڤەدشێرن.

19ـ دانانا ژیانەکا ئیسلامی یا تەڤگر:

ئیسلامەك بیت خـەما وێ یـا مـەزن ئـەو نـەبیت پراکتیککرنـا سـەرڤە سەرڤەیێ بۆ ئـالیێ یاسایی د شـەریعەتیدا، ب تایبـەتی ئـالیێ سزادانێ تێدا، هەرچەندە کو پارچەکە ژێ نابیت بهێتـە بـەتالکرن ژ ئـەحکامێن شەریعەتی، بەلکی شەرێ وێ یێ ئێکێ و پـەیاما وێ یـا مـەزن پێکۆلێن بـەردەوام بـۆ دانانـا ژیانـەکا ئیـسلامی یـا راسـت و دورسـت نـە ژیانـەکا وێنەیی راببیت بـۆ چـاککرنا وی تـشتی یـێن د نەفـسێن مرۆڤانـدا تـاکو خـودایێ مـەزن ژی کـاودانێن وان چـاککەت ل بـن سـیبەرا وی مرۆڤـێ خـودان بـاوەر دێ هێتـە ئاڤـاکرن و خێزانـا پێکڤـە نویـسیای و جڤاکـا پێکڤە گرێدای و دەولەتا دادپەروەر ئـەڤا دهێتـە سالۆخەدان ب هێـز و ئەمانەتێ، ژیانەکا ئیسلامی یا تەڤگر عەقیدەیا ئیسلامێ برێڤـە ببـەت و شەریعەتێ ئیسلامێ حوکمی لێ دکەت و بنەماییێن ئیسلامێ د زالـن ل سەر و رەوشتێن ئیـسلامێ کۆنـترۆلی ل سـەر دکـەن و ئـادابێن ئیـسلامێ جوان دکەن و دخەملینن.

ژیانا جڤاکەکا پێکڤە گرێدایی وەکـی ئاڤاهیـەکی ئێـك و دوو دگـرن، کەس تێدا برسی نابیت و هەڤسویێ وی ب رەخڤە یـێ تێـر، زانـستێ ب مفـا یـێ بەردەسـتە بـۆ هـەر ئێکـێ نـەزان و کـارێ گونجـای بـۆ هـەر بەدکارەکی و تێر خوارن بۆ هەر برسیەکی چارەسەریا سـەرکەفتنێ بـۆ

هەر نەساخەکی و خانیەکێ ساخلەم بۆ هەر وەلاتیەکی و هەر تشتەکێ پێدڤی بۆ هەر ئێکێ پێدڤی و چاڤدانا ماددی و جڤاکی بۆ هەر ئێکێ شیانێن کاری نەبن، ب تایبەتی زارۆك و پیر و بیژن و پەککەفتیان.. دیسا د ڤێ ژیانێدا هێزا هەی ل هەمی ئالیان هێزا د هزرێدا و هزرا د گیانیدا و هێزا د لەشیدا و هێزا د رەوشتیدا و هێزا د ئابۆریدا و هێزا د چەکی و بەرهەڤیێدا دگەل هێزا ئێکەتی و ئێکگرتنێ و بنیاتێ ڤێ هەمیێ هێزا باوەرییێیە.

20ـ ئێکگرتنا ملەتی دا ب پەیاما خۆ رابیت و ئەردێ خۆ رزگار بکەت:

ئیسلامەك بیت وەسا ببینیت کو موسلمان ل هەر جهەکی لێ هەین ئێك ملەتن، ئێك دەستن ل سەر بیانیان، و ئەو برانە عەقیدەیەکا ئێکانە ئەوێن کۆمکرین، و پێدڤیە ل سەر وان ئەو هەمی فاکتەرێن ژێکجوداکەر بۆ کجڤاکا خۆ نەهێلن و راکەن ژ بن دەستێ بۆ رەگەزپەرستێن رەگەزی و هەرێمی و دویڤەلانکیێ بۆ پرۆگرام و سیستەمێن ئالییێن هەڤدژ بۆ ملەتێ خۆ چ ژ رۆژئاڤا بن ئان رۆژهەلاتی و ژ دویفچۆنا حەز و ڤیانێن دەستهەلاتداران یێن پێ ل بەرژەوەندیێن ملەتی یێن مەزن ددانن ژ بۆ دەستکەفتیێن خۆ یێن بچویك و ب دەستڤەهاتیا نێزیك، هەروەسا ل سەر وان پێدڤیە هەڤگرتنا ئیسلامی ڤەگوهێزن ژ قۆناغا ئاخفتنێ بۆ قۆناغا کاری و پشتەڤانیێ لێ بکەن و روبەرێ وێ بەرفرەهکەن تاکو بگەهیتە شێوازەکێ سیاسی وەك ئێك ژ شێوازێن ئێکگرتنێ ئان ب خۆڤەگرتنا ئێکبوونا ئان چێکرنا قولپا د

جیهانا هەڤچەرخدا یێن مە دیتین د قولپێن ئابۆری و سیاسی یێن مەزن ل ئەوروٚپا و ئەمریکا و گەلەکێن دی.

ئەڤا کو بچویك تێدا نەژیت ب تنێ ل بن پاراستنا مەزنی نەبیت، نا سەرکەڤیت ب تنێ ل دەولەتێن ئان قولپێن مەزن، ملەتێ مە ژی یێ هەژیە ببیتە قولپەکا مەزن ئەگەر بەرسڤا گازیا خودایی دا: ﴿واعصتموا بحبل الله جميعا ولاتفرقوا﴾ {آل عمران: 103}، ئانکو: (و هوین هەمی خوٚ ب دینێ خودێ و کتێبا ویڤە بگرن، و ژێك بەلاڤ نەبن).

دیسا پێدڤیە ل سەر موسلمانان ب هەڤرا و ب هەڤکاری کار بکەن ژبوٚ رزگارکرنا ئەردێ ئیسلامێ ژ داگیرکەر و هەر کوٚمەك دەست ب رزگارکرنا وەلاتێ خوٚ یێ تایبەت بکەت، و موسلمان ل هەر جهەکێ لێ هەبن د هاریکار بن دگەل ب تایبەتی هەڤسوییێن وان و کەسێن نێزیکی وان و ئەرکە ل سەر وان ل گوٚرەی پێدڤیا وان یا لەشکەری و ئابوٚری و مروٚڤاتی، و ئەڤ کارێ وان بوٚ وان چێترین جیهادە د رێکا خودێدا، و چێدبیت ئەڤ ئەرکە بەرفرەھ بیت هەتا هەمی موسلمانان ڤەگریت، هەر ئێکی ل دویف شیانێن وی، فەلەستینێ ژی ب تایبەتی جهەکێ بژارە د جیهادا موسلماناندا یا ئەڤروٚ هەیە، چونکی ئەوە جهێ پێغەمبەران و جهێ بلندبوونا پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) بوٚ ئەسمانان و باژێرێ مزگەفتا ئەلئەقسایە و ئەو دوٚزا هەر موسلمانەکییە تاکو خاکێ وان یێ ژ دەستدایی رزگار ببیت و ملەتێ وێ مافێن خوٚ بزڤرینیت و دەولەتا خوٚ یا سەربخوٚ دامەزرینیت ل سەر ئاخا خوٚ، و ئەو دگەل هندێ ژی موسلمانان وەلێ ناکەت کو ببنە ملەتەکێ رەگەزپەرێس ئان گرتی و ڤەدەرکری ل سەر خوٚ بەلکی

ملەتەکێ ڤەکریە ﴿اخرجت للنـاس﴾ {آل عمـران:110}، **ئـانكو: (بۆ خـەلكی هـاتین)، چـونكی ئـەو كـار دكـەت بـۆ خۆشـیا مرۆڤـان و سـوودمەندیا مرۆڤـان و هیدایـەتا مرۆڤـان، گازیكـەرە بـۆ هـەمیان دا هەڤدوو بنیاسن و پشت نەدەنـە ئێكدوو، و د ناڤبـەرا خـۆدا ب زانـستیێ ب مفا و كارێن چاك بهێنە هەلسەنگاندن و ژێكجوداكرن ﴿إن أكـرمكم عنــد الله اتقــاكم﴾** {الحجـرات:13}، **ئـانكو: (ب راسـتی یـێ ژ هـەوە هەمیان پتر ب رێز و رویمەت ل دەڤ خودێ، ئـەوە یـێ ژ هـەوە هـەمیان تەقواتر [ئانكو یێ ژ هەوە هەمیان پتر ژ خودێ دترسیت])**.

ناڤەرۆك

پێشگۆتن.. 3
پێگرك و سەر و سیما بۆ ئێگەهشتنا ئیسلامێ
وەكی مە باوەری پێ هەی 7
راستییێن رێكەفتن ل سەر هەی 8
ئەم بۆ كیژ ئیسلامێ گازی دكەین 10
ئیسلاما مە ئەو ئیسلاما ئێكێیە 13
ئیسلامەكا سیماییێن وێ رۆن و ئاشكەرا 15
سیما و پێگرك بۆ وێ ئیسلاما مە باوەری پێ هەی 18
1. ئیسلامەكا بێ زێدەیی و بێ شێلیاتی................................ 18
2. ئیسلامەك بیت چو ژێ كێم نەكربیت.............................. 21
ئیسلام پێكڤەیە نائێتە پارچەكرن...................................... 25
3. ئیسلامەكا دەستكاری تێدا نەهاتبیتە كرن.......................... 28
4. پارێزكاری ل سەر رێژەیان و هەڤسەنگی د ناڤبەرا كاراندا........ 38
موسلمان ڤان رێژەیان تێك ددەن.. 42
5. تەڤگری و هەڤتمامیا ئیسلامێ.. 44
ئالیێ باوەریێ و یێ سنج و رەوشتان.................................... 45
ئالیێ جڤاکی... 49
ئالیێ سیاسی.. 52
ئالیێ شارستانی... 56
ئیسلاما مە قورتالكەرە.. 59
بیست شەنگستە بۆ دیاركرنا سەر و سیماییێن سەرەكی

یێن ئیسلامێ و هەلویستێ وێ ژ دۆزێن ژیانێ......................... 62

بیست شەنگستە... 65

1- باوەری ب خودێ و پەیامێن وی...................................... 66

2ـ رێزگرتنا مرۆڤی و دانەنیاسینا ئەرك و مافێن وی............... 69

3ـ هەڤپەیڤین دگەل عەقلی و مفا ژێ وەرگرتن........................ 71

4ـ گازیکرن بۆ ئجتیهاد و نویکرنێ...................................... 73

5ـ بانگهەلدێری بۆ ناڤنجیخوازی و هەڤسەنگیێ....................... 74

6ـ واقعیەتا هەڤسەنگ ئەڤا پویتەی ددەتە مرۆڤی ب هەمیڤە...... 75

7ـ رێزگرتنا ژنێ و رزگارکرنا وێ ژ ستەمێن جاهلیەتێ............. 77

8ـ خێزان بنیاتێ جڤاکییە... 79

9ـ پویتەپێکرن ب پەروەردە و فێرکرن و راگەهاندنێ................. 81

10ـ ب هێزئێخستنا پەیوەندیێن براینیێ د ناڤبەرا خەلکیدا........ 83

11ـ خێفزانکی د ئیسلامێدا نینە.. 84

12ـ حیکمەتا دادیێ و مشێورا پێگر..................................... 86

13ـ پاراستنا دراڤی و گەشەپێدانا وی.................................. 87

14ـ چاڤدێری ب تەخێن لاواز د جڤاکێدا............................... 89

15ـ رابەریا هزرا نشتیمانی و نەتەوەیی................................ 90

16ـ بانگهلدێری ب حیکمەت وشارەزایی ودان وستاندن ب چاکی... 91

17ـ شەرعیەتا فرەلایەنیا ئایینی و سیاسی............................ 92

18ـ ئاڤەدانکرنا شارستانیەکا نوی یا بژارە............................. 93

19ـ دانانا ژیانەکا ئیسلامی یا تەڤگر.................................. 95

20ـ ئێکگرتنا ملەتی دا ب پەیاما خۆ رابیت وئەردێ خۆ رزگاربکەت... 96